

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MİLLET KÜTÜPHANESİ
ALİ EMİRİ MANZUM 717 NUMARADA KAYITLI MECMÛ'A-YI EŞ'ÂR
(25^b-50^a)
(İnceleme-Metin-Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHRİBAN DEMİR

İSTANBUL 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MİLLET KÜTÜPHANESİ
ALİ EMİRİ MANZUM 717 NUMARADA KAYITLI MECMÛ'A-YI EŞ'ÂR
(25^b-50^a)
(İnceleme-Metin-Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHRİBAN DEMİR

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. HAKAN TAŞ

İSTANBUL 2022

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	II
ÖZET	III
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ	V
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	VI
1. GİRİŞ.....	1
2. İNCELEME	4
2.1. Mecnû'a-yı Eş'âr'ın Fiziksel Özellikleri.....	4
2.2. Mecnû'a-yı Eş'âr 25 ^b -50 ^a Varaklarının İncelemesi	4
Tablo 1: Mecnû'a-yı Eş'âr'da (25^b-50^a) Yer Alan Şairler, Bu Şairlere Ait Şiir Sayısı ve Şiir Numaraları.....	5
Tablo 2: Mecnû'a-yı Eş'âr'da (25^b-50^a) Yer alan Şiirlere Ait Bilgiler.....	9
2.3. Mecnû'a-yı Eş'âr'da (25 ^b -50 ^a) Kullanılan Vezinler, Vezinlerin Bahirleri ve Şiir Numaraları.....	20
2.4. Mecmuanın İmla Açısından İncelemesi	21
2.5. Mecmuada Karşılaşılan Başlıca Problemler	21
2.6. Metin Tesisinde Takip Edilen Yol	22
METİN	23
SONUÇ.....	148
AÇIKLAMALAR.....	149
AÇIKLAMALAR DİZİNİ.....	162
KAYNAKLAR.....	163
TIPKIBASKI	167

ÖN SÖZ

Mecmualar, Osmanlı edebiyatı araştırmalarında önemli bir kaynaktır. Muhtelif içeriklere sahip olan mecmualar, hazırlandıkları devrin çeşitli yönlerle tanınmasına olanak sağlar. Devrin kültürel, sosyal ve siyasi alanları başta olmak üzere tertip edilme şekline göre pek çok alana kaynaklık etme hüviyetine sahiptir.

Şiir mecmuaları, tertip edildiği devrin şairlerinden divana sahip olmayanların bilgisini vermesi, hâlihazırda bir divana sahip şairin divanında yer almayan şiirlerine yer vermesi, hazırlandığı devrin şiir zevkine sosyal ve kültürel hayatına dair birçok ayrıntıyı kendinde barındırması sebebiyle saha açısından ehemmiyet taşıyan kaynaklardır.

Bu çalışma, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 717 Numarada kayıtlı Mecmû'a-yı Eş'âr isimli şiir mecmuasının 25^b-50^a varaklarının incelemesi, transkripsiyonlu metninin hazırlanması ve nesre aktarılmasını kapsar.

Çalışma; giriş, inceleme, metin sonuç ve açıklamalar bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mecmua kavramı açıklanmış ve mecmuanın Osmanlı edebiyatındaki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde, Mecmû'a-yı Eş'âr'ın özellikleri, 25^b-50^a varaklarının imla özellikleri, karşılaşılan problemler ile metin tesisinde izlenen yol ile ilgili bilgi verilmiştir. 25^b-50^a arasında yer alan şiirlerin nazım şekli, kafiyesi, ait olduğu şairin divanında olup olmadığı tablo şeklinde gösterilmiştir. Divanı çalışılmış şairlere ait bilgiler dipnotta verilmiştir. Şairlere ait şiir sayıları ile şiir numaraları, bu şiirlerin vezni; mecmuada kullanılan vezinler ve vezinlerin bahirleri tablo hâlinde sıralanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde 25^b-50^a varakları arasındaki 131 şiir çeviri yazı alfabetiyle verilmiş ve şiirlerin nesre çevirisi yapılmıştır. Ait olduğu şairin divanında yer alan şiirler divandaki şekliyle karşılaştırılmış olup tespit edilen farklar ve şiirin divanda kaçınıcı sırada olduğu bilgisi dipnotta verilmiştir. Türkçe şiirler dışında 13 tane Farsça şiir tespit edilmiş, bu şiirler de çeviri yazı alfabetiyle gösterilip şiirlerin Türkçe nesre çevirisi yapılmıştır. Açıklanmaya muhtaç kavramlar hakkında açıklamalar başlığı altında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmanın her safhasında ilmini ve desteğini esirgemeyen kıymetli hocam, danışmanım Prof. Dr. Hakan TAŞ'a emeklerinden ve daimi ilgisinden ötürü teşekkürü borç bilirim.

MEHRİBAN DEMİR

İstanbul, 2022

ÖZET

Çalışma, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 717 Numarada kayıtlı bulunan Mecmû'a-yı Eş'âr isimli şiir mecmuasının 25^b-50^a varaklarının çeviri yazıya aktarılması, nesre çevirisi ve incelemesini kapsamaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mecmua kavramı hakkında bilgi verilmiş, inceleme bölümünde evvela söz konusu mecmuanın fiziksel özellikleri ile çalışmanın konusunu oluşturan 25^b-50^a varaklarındaki şairler, bu şairlere ait şiir sayısı, şiirlerin vezinleri, kafiye ve redifleri, divanlarda yer alıp almamaları tablolar hâlinde gösterilmiştir. Mecmuanın imla özellikleri ile mecmuada karşılaşılan problemler hakkında bilgi verilip metnin tesisinde takip edilen yol izah edilmiştir. Metin bölümünde 25^b-50^a varakları çeviri yazı ile verildikten sonra metin nesre çevrilmiştir. Divanı çalışılan şairlere ait şiirler divandaki hâlleriyle karşılaştırılarak farklar dipnotta gösterilmiştir. Sonuç bölümünden sonra açıklanmaya muhtaç kavramlar ile ilgili “Açıklamalar” başlığı altında bilgi verilip “Açıklamalar Dizini” eklenmiştir. Metnin tıpkıbası da eklenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mecmua, şiir, gazel, şair

ABSTRACT

The research includes that 25^b-50^a leaves of a poem journal named for Mecmua-yı Eş'ar which is recorded as 717 number Ali Emiri Manzum in Millet Library are analysed and interpretation to a prose, adapted to a translation writing.

The research is to consist of three parts. It is informed about the concept of journal in an introductory chapter, shown that the poets in 25^b-50^a leaves which constitute of the topic of research and firstly the physical characteristics of relevant journal in an analysis section, a number of poems which belong to these poets, the rhythm, rhyme and repeated voice/word of the poems, if these poems take part in divans as tables or not. It is presented the way which is followed in a text composition and given information about the problems encountered in the journal and spelling rules of the journal. The text is translated to a prose after 25^b-50^a leaves are given with a translation writing in the text section. It is demonstrated the differences in an apostille that poems which belong to poets who are studied their divans are compared with their situations in divan. It is added 'The Definitions List' and detailed under the title of 'The Definitions' related to conceptions needed to explain after a conclusion section. The research is put an end by also adjecting a real copy of the text.

Key words: journal, poem, gazel, poet

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ا (آ)	A, a, Â, â, E, e
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	S, s
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z, D, d
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	S, s
ض	Ž, ž, D, d
ط	T, t
ظ	Z, z
ع	‘
غ	Ğ, ğ
ف	F, f
ق	K, k
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, Ū, ū, U, u, Ü, ü; Ō, ō, O, o, Ö, ö
ه	H, h, A, a, E, e
ی	Y, y, I, i, Ĭ, ĭ, Ī, ī, Ê, ê
ء	’

KISALTMALAR VE İŞARETLER

G.	Gazel
K.	Kaside
Kt.	Kıt'a
Nz.	Nazım
Mf.	Müfret
R.	Rubai
C.	Cilt
s.	Sayfa
S.	Sayı
Hızl.	Hazırlayan
Ör.	Örnek
AE	Ali Emiri
a. g. t.	Adı geçen tez
a.g.e.	Adı geçen eser
a. g. md.	Adı geçen madde
a. g. mk.	Adı geçen makale
[]	Düzeltilme veya ekleme yapılan kısım
< >	Metinden çıkarılan kısım
(?)	Emin olunamayan kısım
/	Ve, veya
//	İki mısranın birbirinden ayırımını gösterir
HD	Hâmî Divanı
VAD	Vâlî-i Âmidî Divanı
DD	Dâniş Divanı
RÇD	Reşîd-i Çeşmi-Zâde Divanı
ŞED	Şerîf Efendi Divanı
VHD	Vezir Halîmî Paşa Divanı
CKD	Cevrî-i Kadimî Divanı
SD	Sâmî Divanı
SBD	Seyyid Burhan Divanı
ND	Nusret Divanı
FD	Fennî Divanı
EİHD	Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı
AVD	Ahmet Vesîm Divanı
SPD	Sâmî Paşa Divanı
VMD	Vahid-i Mahdûmî Divanı
İHD	İbrahim Hanif Divanı
YTD	Yahya Tevfik Divanı
MPD	Muvakkit-Zâde Pertev Divanı
LAD	Lebîb-i Âmidî Divanı
RD	Refî-i Âmidî Divanı

RAD	Râtib Ahmet Paşa Divanı
SVD	Zümbül-Zâde Vehbî Divanı
İD	İhyâ Divanı

1. GİRİŞ

Mecmua sözcüğü, Arapça “Dağınık nesneyi biriktirmek”¹ anlamına gelen *cem*‘ sözcüğünden türeyen ve “Cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm.”² manâsına gelen *mecmû*‘ sözcüğünün müennesi olup “toplanılıp biriktirilmiş ve tanzim ve tertip edilmiş şeyler heyeti”³ anlamındadır.

Araştırmalarda önemli bir çalışma alanı oluşturan mecmualar, hazırlandıkları dönemi pek çok yönden yansıtmaları ve bünyesinde barındırdıkları bilgiler vesilesiyle birçok saha için kaynak niteliği taşıyan eserlerdir. “Mecmua, başlangıçta birçok bakımdan benzediği cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihi belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği bir not defteri hâlinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır.”⁴

Mecmualar, birbirinden farklı pek çok konuda kaleme alınmıştır, bu sebeple içeriğine göre farklı isimlendirmelere tabi tutulmuştur.

“Aynı konudaki metinlerin toplandığı mecmualar, içerikleriyle anılmaktadır. İçindeki bütün manzumelerin ilahilerden oluştuğu mecmualara “mecmû’a-i ilâhiyât”, fetvaların toplanmasıyla meydana gelmiş mecmualara “mecmû’a-i fetâvâ”, kasidelerin derlenmesiyle oluşturulan mecmualara “mecmû’a-i kasâ’id” denmesi gibi.”⁵

Mecmualar içerisinde şiir mecmualarının ehemmiyeti azımsanmayacak ölçüdedir. Hazırlayanı tarafından belli ölçütlere göre hazırlanan şiir mecmuaları olduğu gibi kesin bir tertip yolu izlenmeden hazırlananları da bulunmaktadır. Mecmualar aynı zamanda hazırlandığı devrin şiir zevkini ve revaçta olan şairleri de göstermektedir. Bütün bu özellikleri sebebi ile de devrin şairleri tarafından da zikredilen bir kavram olmuştur.

“Şairler, çeşitli şiirlerinde mecmua sözüne yer verirler. Onlar, mecmua kelimesini bugün anlaşılan manada edebî bir terim olmaktan ziyade, kullandıkları beyte göre manası değişen bir kavram olarak ele alırlar. Bu şiirlerde mecmua bazen bildiğimiz derleme eser manasındadır. Genellikle şairler mecmuayı, divanlarını oluşturmadan önce yazdıkları kendi şiirlerini topladıkları eser, defter manasında kullanmışlar bazen de mecmuaya divan manası yüklemiştirler.

Ali, başka şairlerde pek çok tomar hâlinde veya divan biçiminde değersiz kayıtlar var; sen güzellik defterini Ali’nin mecmuasında oku, diyerek şiirini över.

¹ Mütercim Âsım, *el-Okyânusu’l-Basît fî Tercemeti’l-Kâmûsi’l-Muhît*, [Hzl.] Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 1 C. 4, İstanbul 2013, s. 3297.

² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013, s. 689.

³ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İdeal Kültür&Yayınçılık, İstanbul 2012, s. 999.

⁴ Mustafa Uzun, a. g. m., s. 265.

⁵ M. Fatih Köksal, “Şiir Mecmualarının Önemi ve ‘Mecmuaların Sistematiği Tasnifi Projesi’ (MESTAP)” *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, [hzl.] Hatice Aynur ve vd., İstanbul 2012, Turkuaz Yayınları, s. 409-431.

*Defter-i hüsnî Alî mecmuasından oku kim
Yohsa ebter ilde tûmâr dîvânlar yatur (Alî G 154/7)''⁶*

“Şairler şiirlerinin mecmualara kaydedilip okunmasını şairliklerinin bir ölçüsü olarak görmüş; şiirlerinin başkaları tarafından beğenilmesiyle övünmüşlerdir. Bunu da çeşitli şiirlerinde dile getirmişleridir.

Fasihî, şiirlerinin dostlar tarafından beğenildiğini ve mecmualarını kendisinin şiiriyle süslediklerini söyleyerek fahriye yapar. Şiirlerim, dostların mecmuasının süsü ise buna şaşmamak gerekir manasındaki uzun terkiibiyle de şiirini ve şairliğini över.

*N'ola zîb-âver-i mecmua-i ahhâb ise şi'rim
Arûs-ı bîkr-i mükrem bâis-i cem'iyet olmuşdur (Fasihî G 156/5)''⁷*

“Şiir mecmuaları, toplumun çeşitli kesimlerine mensup şiirseverlerin rağbet ettikleri şairleri ve şiirlerini ihtiva ederler. Onların muhteviyatı, bir şairin kendi döneminde ve sonraki zamanlarda ne kadar okuyucu bulduğunu gösterir. Belli bir eğitim almış ve bu vesileyle seçme gücü gelişmiş şiirseverler ile vasat ve vasatın altında şiir okuyucusu kişilerin şiir seçkisi, dönemindeki şiir veya şiirin popülaritesini ortaya koyar.”⁸

Mecmualar, belli yönlerden değerlendirilmiş olup işledikleri konular ilgili tasnif çalışmaları yapılmıştır. Âgâh Sırrı Levend'in bu konuda ilk kez yaptığı tasnif şu şekildedir:

1. Nazire mecmuaları
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar⁹

Mecmualar ile ilgili yapılan ikinci tasnif çalışması Günay Kut'a ait olup şu şekildedir:

1. Nazire mecmuaları
2. Seçme şiir mecmuaları (Mecmû'a-i eş'âr, mecmû'a-i devâvîn)
3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmualar (Mecmû'a-i edviye, mecmû'a-i ed'îye, mecmû'a-i tevârîh, mecmû'a-i mu'ammeyât, mecmû'a-i münşe'ât, mecmûatü'r-resâ'il gibi)
4. Karışık mecmualar (Bu tür mecmualar nazım-nesir karışık olabilir. Ayrıca Arapça, Türkçe, Farsça gibi farklı dillerde de yazılmış olabilir.)
5. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar¹⁰

⁶ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, “Şairlerin Gözüyle Mecmua”, *Türkoloji Araştırmaları*, Ankara 2013, C. 8/1, s. 23.

⁷ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, a. g. mk., s. 33-37.

⁸ Yaşar Aydemir, “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilig*, S. 19 (Güz 2001), s. 148.

⁹ Âgâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s.166-167.

¹⁰ Günay Kut, “Mecmua”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, C. 6, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, s. 170.

Bu tasnifler dışında mecmua tasnifi ile ilgili Atabey Kılıç tarafından yapılan geniş kapsamlı bir tasnif söz konusudur.

Kılıç, mecmuaları tasnif ederken; cilt ve tertip hususiyetleri bakımından, şekil bakımından, dili bakımından, muhteva bakımından, şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar şeklinde beş başlığa ayırır.¹¹

Bu çalışmanın konusunu oluşturan mecmua için XVIII. yüzyılda hazırlandığı düşünülen bir “Seçme şiirler mecmuası” demek mümkündür.

¹¹ Atabey Kılıç, “Mecmuanın Tasnifine Dair”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkamarı*, [hzt.] Hatice Aynur ve vd., İstanbul 2012, Turkuaz Yayınları, s. 77-96.

2. İNCELEME

2.1. Mecmû'a-yı Eş'âr'ın Fiziksel Özellikleri

Çalışmanın konusunu (25^b-50^a) oluşturan eser, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 717 Numarada kayıtlı olan *Mecmû'a-yı Eş'âr* isimli şiir mecmuasıdır. Mecmuanın 1^b-25^a varakları Gülhan Çapşek Yıldız tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Söz konusu mecmuanın müstensihî ve istinsah tarihi bilinmemekle birlikte eserde yer verilen şairlerin çoğunun XVIII. yüzyıl şairi olması sebebiyle (örn. Sünbülzâde Vehbî, Vâlî, Lebîb-i Âmidî, Hâmî-i Âmidî, Dâniş, Reşîd-i Çeşmizâde, Cevrî-i Kadim, Vesîm-i Monla vb.) XVIII. yüzyılda hazırlandığı düşünülmektedir. Eserin bu yüzyılda yazılmış olabileceğini düşündüren işaretlerden bazıları da şiirlerin içerikleridir. Örneğin: “Tevfik-i Kadı Asker, *Berây-ı Sadaret-i Yusuf Paşa*; Vezir Sâmî Ebubekir Paşa, *Berây-ı Tamir-i Odahâ-yı Galyonciyân*; Râmiz-i Dîger, *Berây-ı Vilâdet-i Sultan Selim*”

151 varaktan oluşan mecmuanın kapağı vişneçürüğü rengindedir. Beş sayfası boş bırakılmıştır. Yazı türü genel itibariyle nesih olup şiirler cetvelsiz iki sütun hâlinde yazılmış, ilerleyen bölümlerde üç sütun hâlinde devam etmiştir. Bazı bölümlerinde lekeler bulunsa da bunlar okuyuşu zorlaştıracak denli değildir. Mecmuanın son sayfasında sülûs hattıyla “*Ey hâlık-ı kevn ü mekân ey sâni'-i ins ü cân sensin bize bir ü yakîn sensin mu'in müsteân*” yazısı ile “*Hurdetü'l -fakîr es-seyyîd Muhammed Trabzonî Binbaşı Süvârî gufira lehu 1288 17'i Zi'l-ka'de-i Şerîfe*” şeklinde bir kayıt düşürülmüştür.

Başlıklar genel olarak siyah mürekkeple yazılmış olsa da metnin kimi kısımlarında kırmızı mürekkep de kullanılmıştır. Düzeltme yapılmak suretiyle bazı sözcüklerin üzeri karalanmıştır.(Ör.: G. 97/2) Bir şiirin bittiğini ifade etmek için kimi yerde şiirin sonuna mim (م) harfi konmuştur. (örn. 38^b) Mecmuanın 140^a sayfasından sonra farklı bir hat veya mürekkep kullanılmıştır. Bu durum şiirlerin mecmuaya sonradan eklendiği düşüncesini oluşturmaktadır.

Şiirlerde başlık olarak şairlerin adları kullanılmıştır. Aynı şaire ait şiirlerde “*ve lehu*” başlığına yer verilmiş, devam eden şiirlerde “*tetimme*” başlığı kullanılmıştır. “*Kaşîde-i Refî'-i Âmidî Hafîd-i Lebîb Gâzel Tarzında Envâ'-ı Fevâkih-i Câmî'adur*” örneğinde olduğu gibi bazen şiirin nazım şeklini de belirten başlıklar olabilmektedir. “*Qudsî-i Rehâvî Müftî-i Haleb*”, “*Eşref-i Şurre Emîninizâde*” örneklerinde olduğu gibi mahlasın yanında şairle ilgili biyografik unsurlara yer verilmiştir. Mecmuanın tertibinde belli bir yol izlenmemiştir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan varaklarda aynı şaire ait şiirler genelde art arda verilse de bu sıra her zaman gözetilmemiştir.

2.2. Mecmû'a-yı Eş'âr 25^b-50^a Varaklarının İncelemesi

Bu çalışmanın konusunu oluşturan 25^b-50^a varakları incelendiğinde müstensihînin bazı sözcüklerin yazımında farklılık gözettiği görülmüştür. Örneğin, “mihmân” sözcüğünün Arap harfleriyle yazılışında “y” (ي) sesi kullanılmazken 49. gazelin ikinci beytinde bu sözcük “y” (ي) sesi ile yazılmıştır. Sözcüğün bu harf olmadan yazımı ise veznin bozulmasına sebep olmaktadır. Yine 84. gazelin üçüncü beytinde hı (خ) ile yazılması gereken “hâne” sözcüğü güzel h (ه) ile yazılmıştır.

11 numarada kayıtlı olan şiirin nazım şekli nazımdır ancak müstensih başlıkta şiirin nazım şekline kıt'a demiştir. Bu iki nazım şekli kimi zaman birbiriyle karışabilmektedir. Nazımın kıtadan farkı, bir iki ve dördüncü dizelerin birbiriyle uyaklı olmasıdır.

“Nazım kelimesinin asıl anlamı dizmek, ipliğe inci dizmektir. Bir edebiyat terimi olarak vezinli kafiye söz, şiir anlamlarında kullanılır. Bunun dışında kıt'anın ilk beyti kafiye olan şekline ad olarak da verilmiştir. Bu hâliyle aslında nazım, kıt'anın bir çeşidi olarak değerlendirilebilir. Kafiye düzeni dışında kıt'adan ayrılan yönü yoktur.”¹²

Söz konusu olan varaklar arasında toplamda 131 şiir ve tespit edilen 68 şair vardır. Şairi belli olmayan 7 şiir tespit edilmiştir. Bunların altısı müfret biri nazım şeklinde yazılmıştır. Şiirlerin çoğu gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Gazel nazım şekliyle yazılan toplam şiir sayısı 111'dir. Bunun dışında kalan şiirlerden 3'ü kaside, 4'ü kıt'a, 7'si müfret, 3'ü rubai, 3'ü nazım şeklinde yazılmıştır.

Mecmuanın 25^b-50^a varaklarında bulunan şairler ve şairlerin şiirlerine ait bilgiler tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Mecmû'a-yı Eş'âr'da (25^b-50^a) Yer Alan Şairler, Bu Şairlere Ait Şiir Sayısı ve Şiir Numaraları

Şair	Toplam Şiir Sayısı	Şiir Numarası
Vezîr Râtib Ahmed Paşazâde Âşaf Muhammed Paşa	2	G. 1, G. 2
At Çekenzâde Re'fet	2	G. 3, G. 64
Pertev-i Za'ferânbolı	5	G. 4, G. 5, G. 6, G. 7, G. 8
Lebîb-i Âmidî	1	G. 9
Reffî ^c -i Hafîd-i Lebîb	5	G. 10, Nz. 11, K. 70, G. 71 G. 72
‘Ubeydî-i Alâşehrî-zâde	2	G. 12, G. 13
Dâyık-ı Şehrî	1	G. 14
?	5	Mf. 15, Mf. 16, Mf. 17, Mf. 18, Mf. 19
Yek-şehrî ‘Atâ	2	G. 20, G. 21
Râşid-i Kâdîşehrî	2	G. 22, G. 23
Ḳudsî-i Kilisî	2	G. 24, G. 25

¹²

Yekta Saraç: *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, Gökkuş Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 73.

Es'ad Faḥrī-zāde-i Bağdādī	1	G. 26
Ṭıybī-i Şehrī	2	G. 27, G. 28
Şeyḥī-i Anḳaravī	1	G. 29
Ṭıflī-i Şehrī	1	G. 30
Rif'at-i Ḳāḏī-i Şehrī	3	G. 31, G. 32, G. 33
Vezīr Rātīb Aḥmed Paşa	1	G. 34
Vehbī-i Mar'aşī-i Sünbülzāde	7	G. 35, G. 36, G. 37, G. 38, G. 39 G. 100, K. 76
İḥyā-i Şehrī	1	G. 40
Taḥsīn-i Şehrī	2	G. 41, G. 42
Fāriḳ-i Āmidī	2	G. 43, G. 44
Ḥāmī-i Āmidī-i Ḳadīm	2	G. 45, G. 46
Emirī-i Āmidī	2	G. 47, Kt. 48
Kevşer-i Şehrī	2	G. 49, Mf. 50
Yūsuf- ı Ḳaşṭamonī	1	G. 51
Ḥayrī-i Āmidī	1	G. 52
Vālī-i Āmidī	3	G. 53, G. 54, G. 58
Vānī-i Vānī	1	G. 55
Ḥāmid-i Āmidī	1	G. 56
Rāyık-ı Şehrī	1	G. 57
Cevdet Mollā	2	G. 59, G. 60

Dāniş	2	G. 61, G. 74
Eşref-i Şurre Emīnizāde	1	G. 62
Zākir Muḥammed Mīr Buḥārī	1	G. 63
Reşīd-i Çeşmizāde-i Şehrī	2	G. 65, G. 66
Şerīf Efendī-i Şeyḥü'l-İslām	1	G. 67
?	1	Mf. 68
Kudsī-i Rehāvī Müftī-i Haleb	1	G. 69
Vezīr Ḥalīmī Paşa	1	G. 73
Nūrī-i Ḥafīd-i Nā'ilī Paşa	1	G. 75
Cevrī-i Qādīm	1	G. 77
Güftī	1	G. 78
?	1	Nz. 79
Tevfīk-i Qādī-asker	3	Kt. 80, G. 130 G. 131
Vezīr Sāmī Ebūbekir Paşa	2	K. 81, G. 105
Rūḥī-i Bağdādī	1	G. 82

Burhān-ı Müftizāde	1	G. 83
‘Azmi̇ Hasan Pařazāde	1	G. 84
Lāyih-ı Kırmı̇	1	G. 85
Na‘tī-i ‘Antābī	1	G. 86
Nuşret	1	G. 87
Ra’fet-i ‘Antābī	1	G. 88
Fāzıl-ı İstānbūlī	2	G. 89, G. 90
Fenni̇-i şehri̇	1	G. 91
Nāmıķ-ı Dārendevī	4	G. 92, G. 93, G. 94, G. 95
Haķķī-yi řāhib-i Ma’rifet-nāme Erzurūmī	1	G. 96
Tā’ib-i Erzurūmī	1	G. 97
Fetā-i Mārū’z-zıkr	2	G. 98, G. 99
Vesīm-i Monlā	4	G. 101, G. 102, G. 103, G. 104
Rāsiķ	1	Kt. 106
Vahīd-i Maķdūmī	1	G. 107
Ĥanīf-i Ĥadīm-i Yazıcı	6	G. 108, G. 110, G. 111, R. 113, R. 114, R. 115
Rāmiz-i Ĥādī	1	Kt. 112
Rāmiz-i Dīger	1	Nz. 109

Kāzım-ı Buḥārī	2	G. 116, G. 117
Ġanī-i Keşmīrī	1	G. 118
‘İzzet-i Erzurūmī	1	G. 119
Râtib-i Āmedci	7	G. 120, G. 121, G. 122, G. 123, G. 124, G. 125, G. 126
Yūsri-i Şehrī	1	G. 127
Ḳā’il	1	G. 128
Ḥamdī-i ‘Alī-Paşa-zāde-i Şehrī	1	G. 129

Tablo 2: Mecmû’a-yı Eş’âr’da (25^b-50^a) Yer alan Şiirlere Ait Bilgiler¹³

Şiir Numarası	Başlık	Kafiye ve Redif	Divanında Var/yok	Kullanılan Vezin
1	Vezîr Râtib Aḥmed Paşazāde Âşaf Muḥammed Paşa	-ür olur mı hîç	*	<i>Mef’ûlû fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün</i>
2	Vezîr Râtib Aḥmed Paşazāde Âşaf Muḥammed Paşa	-âddan gördüm	*	<i>Mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün</i>
3	At Çekenzāde Râfet	-âddur ğamzeñ	*	<i>Mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün</i>
4	Pertev-i Za’ ferânbolı	âdur hep	Var ¹⁴	<i>Mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün</i>
5	Pertev-i Za’ ferânbolı	- âra gider	Var ¹⁵	<i>Mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün</i>
6	Pertev-Za’ ferânbolı	-ât tut	Var ¹⁶	<i>Mef’ûlû fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün</i>

¹³ Yıldız (*) ile belirtilen şiirler, divanı daha önce yayımlanmamış yahut yayımlandı ise divanı tespit edilememiş şairlerin şiirlerini ifade eder. Çift yıldız (**) divanı yayımlanan ancak söz konusu olan şiirlere şairin divanında rastlanmadığını ifade eder. Soru işareti (?) söz konusu şiir ile ilgili belirlenemeyen bilgiyi ifade eder.

¹⁴ Ekrem Bektaş, *Muvakkit-Zāde Muhammed Pertev Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017, s. 56.

¹⁵ Ekrem Bektaş, *a. g. e.*, s. 142.

¹⁶ Ekrem Bektaş, *a. g. e.*, s. 60.

7	Pertev-i Za' ferānbolı	-ūsıdur	Var ¹⁷	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
8	Pertev-i Za' ferānbolı	-ār	Var ¹⁸	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
9	Lebīb-i Āmidī	-ū	Var ¹⁹	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
10	Refī'-i Ḥafīd-i Lebīb	-ū	Var ²⁰	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
11	Refī'-i Ḥafīd-i Lebīb	-āb	Var ²¹	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
12	Ubeydī-i Alāṣehrī- zāde	-er seher	*	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
13	‘Ubeydī-i Alāṣehrī- zāde	-kince	*	<i>Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün</i>
14	Dāyık-ı Şehrī	-ān	*	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
15	Berā-yı Ebvāb-ı Kaşr-ı Bebek	-ek	?	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
16	Dīger	-er	?	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
17	Dīger	-ek	?	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
18	Dīger	-etdür	?	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
19	Dīger	-ar	?	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
20	Yek-şehrī' Aṭā	-ānumuz	*	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>

¹⁷ Ekrem Bektaş, *a. g. e.*, s. 133.

¹⁸ Ekrem Bektaş, *a. g. e.*, s. 137.

¹⁹ İdris Kadioğlu, *Lebīb-i Āmidī Hayatı, Edebî kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Diyarbakır 2003, s. 455.

²⁰ İbrahim Ahmet Aydemir, *Refi'-i Āmidī Dîvânı (Edisyon-Kritik)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 1989, s. 193.

²¹ İbrahim Ahmet Aydemir, *a. g. t.*, s. 306.

21	Yek-şehrî ' Atâ	-îzden ğayrı	*	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
22	Râşid-i Kağışehrî	-āndur yā Resulallah	*	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
23	Râşid-i Kağışehrî	-ā	*	<i>Mef'ülü fâ'ilātü mefâ'ilü fâ'ilün</i>
24	Ḳudsî-i Kilisî	-ūr oldu gitdükce	*	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
25	Ḳudsî-i Kilisî	-ā bu	*	<i>Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün/mef'ülü fe'ülün</i>
26	Es'ad Faḫrî-zāde-i Bağdādî	-ün eylesün	*	<i>Fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün</i>
27	Ṭıybî-i Şehrî	-ā-ı nigāh	*	<i>Mefâ'ilün fe'ilātün mefâ'ilün fe'ilün</i>
28	Ṭıybî-i Şehrî	-în ile	*	<i>Mef'ülü fâ'ilātü mefâ'ilü fâ'ilün</i>
29	Şeyḫî-i Anḳaravî	-āh-ı iştıyāk	*	<i>Fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün</i>
30	Ṭıflî-i Şehrî	-āh-ı iştıyāk	*	<i>Fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün</i>
31	Rif'at-i Ḳāđî-i Şehrî	-ādūr çeşmüme	*	<i>Fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün</i>
32	Rif'at-i Ḳāđî-i Şehrî	-es şimdi	*	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
33	Rif'at-i Ḳāđî-i Şehrî	-eb görünür hep	*	<i>Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>
34	Vezîr Râtib Aḫmed Paşa	-ār olmaktadır	Var ²²	<i>Fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün</i>
35	Vehbî-i Mar'aşî-i Sünbülzāde	-ün yazmışlar	Var ²³	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>

²² Yasin Kılıç, *Râtib Ahmed Paşa Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996 s. 210.

²³ Ahmet Yenikale, *Sünbülzāde Vehbî Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017 s. 383.

36	Vehbî-i Mar'asî-i Sünbülzâde	-âm eyledüm	Var ²⁴	<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>
37	Vehbî-i Mar'asî-i Sünbülzâde	-emden gelmiş	Var ²⁵	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>
38	Vehbî-i Mar'asî-i Sünbülzâde	-âb h ^v âb	Var ²⁶	<i>Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün</i>
39	Vehbî-i Mar'asî-i Sünbülzâde	-âh yazar	Var ²⁷	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>
40	İhyâ-i Şehrî	-ün biter	Var ²⁸	<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>
41	Taḥsîn-i Şehrî	-ârdur	*	<i>Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün</i>
42	Taḥsîn-i Şehrî	-ün gibidür	*	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>
43	Fâriḳ-i Âmidî	-âm olmuş	*	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
44	Fâriḳ-i Âmidî	-ârından	*	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
45	Ḥâmî-i Âmidî-i Qadîm	-âleden gelmiş	Var ²⁹	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
46	Ḥâmî-i Âmidî-i Qadîm	-îl gibi	Var ³⁰	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>
47	Emîrî-i Âmidî	-et verme	*	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>
48	Emîrî-i Âmidî	-ber ederdüm	*	<i>Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>

²⁴ Ahmet Yenikale, *a. g. t.*, s. 435.

²⁵ Ahmet Yenikale, *a. g. t.*, s. 403.

²⁶ Ahmet Yenikale, *a. g. t.*, s. 350.

²⁷ Ahmet Yenikale, *a. g. t.*, s. 365.

²⁸ Mehmet Halil Erzan, *İhyâ Divânı ve Tahlîli (İnceleme-Tahlil- Tenkitli Metin) C. 1* Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Van 2012 s. 812.

²⁹ Kadri Hüsnü Yılmaz, *Hâmî Ahmed (Diyarbakri) Divanı İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011 s. 204.

³⁰ Kadri Hüsnü Yılmaz, *a. g. t.*, s. 249.

49	Kevşer-i Şehrî	-ūd	*	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
50	Ve lehu	?	?	?
51	Yūsuf-ı Kaştamonî	-ān demek besdür	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
52	Hayrî-i Āmidî	-engin	*	<i>Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün</i>
53	Vālî-i Āmidî	-ānumdan el çeksün	Var ³¹	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
54	Vālî-i Āmidî	-ār gelince	Var ³²	<i>Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün</i>
55	Vānî-i Vānî	-ūs	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
56	Hāmid-i Āmidî	-ārıdur	*	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
57	Rāyık-ı Şehrî	-er başdırur	*	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
58	Vālî-i Āmidî	-āma düşmüşüz	Var ³³	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
59	Cevdet Mollā	-ānuñ farkı var yok durur	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
60	Cevdet Mollā	-erümdedür	*	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
61	Dāniş	-gördüm kimün cānānıdur kimdür	Var ³⁴	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
62	Eşref-i Şurre Emīnizāde	-ārumdur	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>

³¹ Hanife Koncu, *Vālî Dîvânı*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1998 s. 508.

³² Hanife Koncu, *a. g. t.*, s. 530.

³³ Hanife Koncu, *a. g. t.*, s. 404.

³⁴ Hamdi Birgören, *Dāniş Dîvânı İnceleme-Metin* Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004 s. 385.

63	Zākir Muḥammed Mīr Buḥārī Be- taraf-ı Devlet-i ‘Osmāniye Der 1199	-īr kerd	*	F. <i>Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün</i>
64	At Çekenzāde Rāfet	-ām içindür hep	*	<i>Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün</i>
65	Reşid-i Çeşmizāde- i Şehrī	-ehün	Var ³⁵	<i>Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün</i>
66	Reşid-i Çeşmizāde- i Şehrī	-īn rā çi hācet est	Var ³⁶	F. <i>Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün</i>
67	Şerīf Efendī-i Şeyḥü’l-İslām	-ārı	Var ³⁷	<i>Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün</i>
68	Müfred	-ānede	?	<i>Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün</i>
69	Kudsī-i Rehāvī Müftī-i Haleb	-ā olur peydā	*	<i>Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün</i>
70	Kaşide-i Refī‘-i Āmidī Ḥafīd-i Lebīb Ġazel Tarzında Envā‘-ı Fevākih-i Cāmi‘adur	-ārın	**	<i>Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün</i>
71	Refī‘-i Ḥafīd-i Lebīb	-ān eş	**	<i>Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün</i>

³⁵ Mustafa Uluocak, *Çeşmī-Zāde Reşid Dīvānı İnceleme ve Tenkitli Metin*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1998 s. 199.

³⁶ Mustafa Uluocak, *a. g. t.*, s. 154.

³⁷ Ömer Gökhan Yağcı, *Mehmet Şerif Efendi Dīvānı (İnceleme- Metin)* Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2006 s. 250.

72	Refî' -i HâfîdiLebîb	-â seni	Var ³⁸	<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>
73	Vezîr Hâlimî Paşa	-an dîtrer	Var ³⁹	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
74	Dâniş-i Mârû'z zîkr	-în olur	**	<i>Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün</i>
75	Nürî-i Hâfîd-i Nâ'ilî Paşa	-âya yekdür Allah yek	**	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
76	Ṭayyâre Vehbî-i Ma'raşî-i Sünbül- zâde Der Vaḳ'a-i Ḳatl-ı Şâhîn Girây Ḥân Der Şevvâl Sene 1202	-ârı	Var ⁴⁰	<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>
77	Cevrî-i Ḳadîm	-ân-ıla söyleş	Var ⁴¹	<i>Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>
78	Naẓîre-i Güftî	-ân-ıla söyleş	**	<i>Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>
79	?	-â	?	?
80	Tevfîḳ-i Ḳadî- 'asker Berây-ı Şadâret-i Yûsuf Paşa	-ufı	**	<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>
81	Vezîr Sâmi Ebûbekir Paşa Berây-ı Ta'mîr-i Odahâ-yı Ġalyonciyân Der- İstânbûl	-âl	Var ⁴²	<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>
82	Rûhî-i Bağdādî	-âmuḡ	**	<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>

³⁸ İbrahim Ahmet Aydemir, *a. g. t.*, s. 221.

³⁹ Adnan Çağlı, *Halîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1998 s. 163.

⁴⁰ Ahmet Yenikale, *a. g. t.*, s. 80.

⁴¹ Hüseyin Ayan, *Cevrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1981, s. 229.

⁴² Musa Tozlu, *Ebubekir Sami Paşa Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânının Tenkitli Metni*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Sakarya 2005, s. 80.

83	Burhān-ı Müftizāde	-ālarla	Var ⁴³	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
84	‘Azmi Hasan Paşazāde	-ādur yā Resulallah	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
85	Lāyih-ı Kırımı	-ābından	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
86	Na'ti-i ‘Antābī	-adı gördün mi	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
87	Nuşret	-emden mi gelürsin	Var ⁴⁴	<i>Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün</i>
88	Ra'fet-i ‘Antābī	-āne	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
89	Fāzıl-ı İstānbûlî	-āneyi boş ço	*	<i>Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün</i>
90	Fāzıl-ı İstānbûlî	-er mi kalmışdur	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
91	Fennî-i Şehrî	-uşdurur	Var ⁴⁵	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
92	Nāmık-ı Dārendevî	-ān āmed	*	F. <i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
93	Nāmık-ı Dārendevî	-āke	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
94	Nāmık-ı Dārendevî	-īnemüz	*	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>

⁴³ Kobra Bakht, *Seyyid Burhan Divanı ve İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011 s. 321.

⁴⁴ Kemal Karabuçak, *Ebubekir Nusret Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin)* Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya 2018 s. 502.

⁴⁵ Nuriye (Tepe) Akgün, *Fennî Divanı Metin-İndeks* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1997 s. 53.

95	Nāmıķ-ı Dārendevī	-ān-ı hāmuşı dārem	*	F. <i>Mefā'ılünmefā'ılünmefā'ılünmefā'ılün</i>
96	Hakķi-yi Şāhib-i Ma'rifet-nāme Erzurūmī	-ādan almadı hāz	Var ⁴⁶	<i>Mefā'ılün fe'ilātün mefā'ılün fe'ilün</i>
97	Tā'ib-i Erzurūmī	-āh yapar	*	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
98	Fetā-i Mārū'z-zıkr	-ūrı gördüğ mi	*	<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>
99	Fetā-i Mārū'z-zıkr	-etdür baņa	*	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
100	Ordū-yı Hümāyūn-ı Nuşret-makrūnda Teşvīķ-i Mücāhidīn-i Dīn İçün İnşā Olınup Vird-i Zebān-ı Ġuzāt-ı Zafer-Simāt Olan Ġazel-i Vehbī-i Mar'aşī	-āya yekdür Allah yek	Var ⁴⁷	<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>
101	Vesīm-i Monlā	-şāmdan	Var ⁴⁸	<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>
102	Vesīm-i Monlā	-şāmdan şama	Var ⁴⁹	<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>
103	Vesīm-i Monlā	-īrde	Var ⁵⁰	<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
104	Vesīm-i Monlā	-ābdur sensüz	**	<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>

⁴⁶ Mustafa Güneş, *Tıpkıbasım ve Yeni Harflerle Erzurum İbrahim Hakkı Dîvânı*, Sahhaflar Kitap Sarayı Yayınları, İstanbul 2008, s. 211.

⁴⁷ Ahmet Yenikale, *a. g. t.*, s. 87.

⁴⁸ İbrahim Halil Tuğluk, *Ahmed Vesīm Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2010, s. 198.

⁴⁹ İbrahim Halil Tuğluk, *a. g. e.*, s. 233.

⁵⁰ İbrahim Halil Tuğluk, *a. g. e.*, s. 236.

105	Vezîr Sāmî Ebûbekir Pâşâ	-mân-ı ‘Aşk	Var ⁵¹	<i>Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün</i>
106	Râsih Berây-ı Şadâret-i Hekîm- Zâde	-â	*	<i>Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün</i>
107	Vahîd-i Maḥdûmî	-ânımız	Var ⁵²	<i>Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün</i>
108	Ḥanîf-i Qadîm-i Yazıcı	-âb étme	Var ⁵³	<i>Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün</i>
109	Râmiz-i Dîger Berây-ı Vilâdet-i Sultân Selîm	-îm geldi	*	<i>Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün</i>
110	Ḥanîf-i Qadîm-i Yazıcı	-â kadeḥ	Var ⁵⁴	<i>Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün</i>
111	Ḥanîf-i Qadîm-i Yazıcı	-âb ister	Var ⁵⁵	<i>Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün</i>
112	Ḥanîf-i Qadîm-i Yazıcı	-âza bu şeb	Var ⁵⁶	<i>Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün</i>
113	Ḥanîf-i Qadîm-i Yazıcı	-et ét	Var ⁵⁷	<i>Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün</i>
114	Ḥanîf-i Qadîm-i Yazıcı	-an eyler	Var ⁵⁸	<i>Mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün</i>
115	Râmiz-i Qadî	-û‘	*	<i>Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün</i>
116	Kâzım-ı Buḥârî	-ân dâred	*	F. <i>Fâ‘ilâtü mef‘ûlün fâ‘ilâtü mef‘ûlün</i>

⁵¹ Musa Tozlu *a. g. t.*, s. 108.

⁵² Bahattin Kahraman, *Vahîd-i Maḥdûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkitli Metni* C. 1, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1995 s. 657.

⁵³ Cemal Aksu, *İbrahim Hanîf Dîvânı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s. 274.

⁵⁴ Cemal Aksu, *a. g. t.*, s. 130.

⁵⁵ Cemal Aksu, *a. g. t.*, s. 146.

⁵⁶ Cemal Aksu, *a. g. t.*, s. 300.

⁵⁷ Cemal Aksu, *a. g. t.*, s. 301.

⁵⁸ Cemal Aksu, *a. g. t.*, s. 305.

117	Kāzım-ı Buḥārī	-ār oftādem	*	F. <i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
118	Ġanī-i Keşmīrī	-ā rā	*	F. <i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
119	İzzet-i Erzurūmī	-ā-yı merd rā	*	F. <i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilüfā'ilün</i>
120	Rātīb-i Āmedci	-ār-ı sefid ü siyāh u surḥ	*	F. <i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
121	Rātīb-i Āmedci	-āba	*	<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>
122	Rātīb-i Āmedci	-āb gelür	*	<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>
123	Rātīb-i Āmedci	-ār endāḥīm	*	F. <i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>
124	Rātīb-i Āmedci	-ā şikest ü best ü küşād	*	F. <i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
125	Rātīb-i Āmedci	-üş kon	*	F. <i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>
126	Rātīb-i Āmedci	-ārem nīstem hestem	*	F. <i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
127	Yüsrī-i Şehrī	-üller	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
128	Ḳā'il	-īrdedür	**	<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>
129	Ḥamdī-i 'Alī-Paşa- zāde-i Şehrī	-āz yazmışlar	*	<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>
130	Tevfīḳ-i Ḳādī- 'asker	-ā	**	<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>

131	Tevfîk-i Kādî- ‘asker	-ar	Var ⁵⁹	<i>Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün</i>
-----	--------------------------	-----	-------------------	--

2.3. Mecmû’a-yı Eş’âr’da (25^b-50^a) Kullanılan Vezinler, Vezinlerin Bahirleri ve Şiir Numaraları

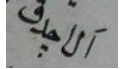
Bahirler	Kullanılan Vezin	Şiir Numaraları
Hezec	<i>Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün</i>	2, 3, 4, 18, 21, 22, 24, 32, 35, 43, 44, 45, 51, 53, 55, 59, 61, 62, 64, 67, 69, 71, 73, 75, 76, 83, 84, 85, 86, 88, 90, 92, 93, 95, 98, 100, 101, 102, 104, 106, 108, 109, 111, 117, 118, 124, 126, 127, 129
	<i>Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün</i>	13, 33, 48, 52, 54, 77, 78, 87, 89, 114
Remel	<i>Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün</i>	7, 8, 11, 26, 29, 30, 31, 34, 36, 40, 49, 56, 57, 63, 72, 80, 81, 94, 99, 103, 105, 107, 115, 123
	<i>Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün</i>	9, 10, 14, 15, 17, 37, 39, 42, 46, 47, 65, 70, 82, 97, 128
Muzâri	<i>Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün</i>	1, 6, 12, 16, 19, 20, 23, 28, 38, 41, 58, 60, 66, 68, 74, 91, 110, 113, 119, 120, 125, 130, 131
Müctes	<i>Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün</i>	5, 27, 96, 112, 121, 122
Muhtedab	<i>Fā‘ilātü mef‘ülün fā‘ilātü mef‘ülün</i>	116

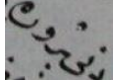
⁵⁹

Hasan Yılmaztürk, *Yahyâ Tevfik Divânı (İnceleme- Metin)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2014, s. 456.

2.4. Mecmuanın İmla Açısından İncelemesi

Bu çalışmanın konusunu oluşturan şiir mecmuasının imla özelliklerinde dikkati çeken hususlardan ilki metnin içinde kimi bölümlerde hareke kullanılmasıdır. Örneğin 35. gazelin

ikinci beytindeki “gûşe-i dîvâra” tamlamasındaki izafet kesresini gösteren işaret konmuştur. Metin içinde ‘a/e’ seslerinin gösterilmesi amacıyla bazı yerlerde üstün kullanılmıştır. (Ör.: G. 75/2)

Bunun dışında u/ü seslerinin gösteriminde ötre (Ör.: G. 29/4) , çift ünsüzü göstermek için şedde (ör.: G. 51/4) , kendinden önce gelen harf ile bağlanan harfi gösteren cezm (Ör.: G. 97/7) , hareketleri kullanılmıştır. Uzun a (â) sesi de yine hareke ile gösterilmiştir. (Ör.: G. 28/1)

Metin içerisinde k/g ünsüzlerinin yazımında farklılığa gidilmemiş, ikisi de ‘kef’ ile yazılmıştır. Ör.: Gözden G. 60/2, G. Kerem 67/1

Kapalı e (è) sesi ‘ye’ ile gösterilmiştir. 68. gazelin dördüncü beytinde “èder” sözcüğü buna örnektir.

“e/a” ünlüleri çoğunlukla iç seste değil son seste gösterilmiştir. Ör.: Ğamzeye (G. 78/4)

-İp⁴ gerundium eki de metinde yuvarlak şekilde yazılmıştır. Bu ekin yazımında kimi sözcüklerde be hafi kimi sözcüklerde pe harfi kullanılmıştır. Metin kurulurken bu eklerin hepsi -up şeklinde okunmuştur. Ör.: Görüp (G. 9/5), èdüp (G. 2/4)

Yukarıda -ip ekinde tespit edilen durum “hep” sözcüğü için de geçerlidir, örneğin 4. gazelin ilk iki beytinde ‘heb’ biçiminde yazılan sözcük, şiirin geri kalan beyitlerinde ‘hep’ şeklinde yazılmıştır. Metin kurulurken bu sözcüğün yazımında da teklik gözetilip bu sözcük ‘hep’ biçiminde yazılmıştır.

2.5. Mecmuada Karşılaşılan Başlıca Problemler

Mecmuanın 25^b-50^a varaklarının incelemesinde karşılaşılan problemlerin ilki 70. kasidede karşımıza çıkıyor. Kasidenin 23, 25, 28, 38 ve 39. beyitlerinde mısra sonundaki sözcüklerde bulunan n sesi geniz n’si ile yazılmış ve bu durum kafiye bozulmasına sebep olmuştur. Kafiye uyumunun sağlanması amacıyla söz konusu sözcüklerin okuyuşunda kafiye oluşturan diğer sözcükler esas alınmış ve bu sözcüklerin metindeki yazımıyla okuyuş arasındaki fark dipnotta gösterilmiştir.

Metinde nazım ile kıt’a nazım şekilleri arasındaki farkın gözetilmediği ve başlıklarda nazım yerine kıt’a başlığının atıldığı tespit edilmiştir. 11 numarada kayıtlı nazım başlığında nazım şeklinin kıt’a olarak verilmesi buna örnektir.

2.6. Metin Tesisinde Takip Edilen Yol

Çalışmanın konusu olan mecmuanın 25^b-50^a arası varaklarda yer alan şiirler metne aktarılırken her şiir numaralandırılmış, şiir numarası ile varak numarası dipnotta gösterilmiştir. Varak numaralandırmasında a harfi varanın ilk yüzünü b harfi ikinci yüzünü karşılar.

Özel isimler ve mahlaslar büyük harfle yazılıp mahlaslar koyu şekilde gösterilmiştir. Şiirlerin vezinleri ve bahirleri şiirin başında verilmiştir.

Divanı tespit edilen şairlerin şiirleri divanda taranmış, metin ile divan arasındaki farklar şiirin divandaki sırası ve nazım şekliyle birlikte dipnotta verilmiştir. Dipnotta verilen farklarda aynı mısradaki farkları göstermek için “/” işareti kullanılırken iki mısranın birbirinden ayrımı için “//” işareti kullanılmıştır.

Metin yazarı bazen kafiyei oluşturan sözcüğü şiirin başında yazıp metnin geri kalanında yazmamıştır. Yazarın kimi zaman yazmadığı ekler ve ifadeler metin kurulurken köşeli parantez “[]” ile metne eklenmiştir.

Metinden çıkarılması gereken eklerin ve sözcüklerin gösteriminde “< >” işareti kullanılmıştır.

“Ki” ve “ne” ile yapılan hece düşürmelerinde düşen ses gösterilmiştir. Ör.: N’eyledümse (G. 36/1), n’ola (G. 44/3)

Bazı ekler metin içinde sözcüğe bitişik yazılmıştır. Bu durumun gösteriminde kısa çizgi “-” kullanılmıştır. Ör: ‘Aşk-ıla (G. 1/1), eyledüm-ki (G. 23)

METİN

1.

Ve lehu

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzā'irī' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Her dil çerāğ-ı 'aşk-ıla pür-nür olur mı hîç
Her tûde-i siyeh cebel-i Tûr olur mı hîç
'Âr eyleyen mülâzemet-i mey-fürûşdan
Bi'l- havâş-i Cem gibi meşhûr olur mı hîç
3. Kibrît-i ahmer êtdüğini hâki derk eden
Devlet-sarây-ı meykededen dūr olur mı hîç
Şol pāk dilde k'ola ziyâ-pâş şem'-i 'aşk
Fânûs-ı ketm-le hele mestûr olur mı hîç
5. Her şeb şerefde Leyle-i Qadr ile bir midür
Cild-i dile mu'âdil-i semmûr olur mı hîç
7. Kaşr-ı murâdî hâk-ile yeksân olanların
Vîrân-sarây-ı hâtırî ma'mûr olur mı hîç
7. Dil-şâd olan hayâli ile bezm-i yârdan
Şûretde dūr olursa da mehcûr olur mı hîç

¹ AE: 25^b

¹ Her gönül aşk ışıyla aydınlanır mı, her siyah yığın Tur Dağı olur mu hiç?

² Şarap satma işiyle meşgul olmaktan utanan (kimse) hiç Cem'in özellikleri gibi meşhur olur mu?

2^b: Vezin bozuktur.

³ Toprağı altın yaptığını anlayan kişi meyhanenin bahtlı sarayından uzak olur mu hiç?

⁴ Şu temiz gönülde aşk mumu aydınlanırsa giz fânusu ile hele saklanabilir mi hiç?

⁵ Şerefte, her gece ile Kadir Gecesi bir midir, gönlün derisine samur denk olur mu hiç?

⁶ Arzu köşkü yerle bir olanların gönül sarayı hiç mamur olur mu?

⁷ Sevgilinin meclisinin hayali ile sevinçli olan görünüşte uzak olsa da ayrı düşer mi hiç?

Āşaf şarāb u ‘aşk u maḥabbet-le mest olan
Tā ḥaşre dek yaşarsa da maḥmūr olur mı hīç

2.

Ve lehu

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cününü Ḳaysdan şeydālğı Ferhāddan gördüm
Ēdüp taḥşīl fenn-i ‘aşkı ben üstāddan gördüm
Gelür geh nev-ḥaberle geh şemīm-i zūlf-i dilberle
Ben ancak nükheth-i būyı vefa-yı yārdan gördüm
3. Mürīd-i tekye-gāh-ı meyf-fürüş ol kesb-i feyz ile
Ne gördümse fakīr ol şāhib-i irşāddan gördüm
N’ola ḥün-ı ciğer nūş etse cām-āsā dil-i rūşen
Bu rezmi fehm ēdüp ben şīşe-i faşşāddan [gördüm]
5. Sipihrin vaż‘ ı yok bu cevri ü mihnet kendi kesbimdür
Cefāyı dānişimden ‘özri isti‘ dāddan gördüm
Görüp eşitdiğim ‘ālemde Āşaf āşinālardan
Ne bir bīgāneden gūş eyledüm ne yārdan gördüm

⁸ Şarap, aşk ve muhabbetle kendinden geçen kişi kıyamete kadar yaşarsa da sarhoş olur mu hiç?

² AE: 25^b

¹ Ben deliliği Mecnun’dan çılgınlığı Ferhad’dan, aşk ilminin öğrenimini de üstaddan gördüm.

² Bazen yeni haberle bazen güzelin saçının kokusuyla gelir; ben kokunun güzelini ancak sevgilinin vefasında gördüm.

³ Bereket kazancıyla içki satan tekkenin müridi ol; ben fakir ne gördümse o irşad sahibinden gördüm.

⁴ Parlak gönül, kadeh misali ciğer kanını içse buna şaşılmaz (zira) (ben) bu işareti hacamat şışesinden görüp idrak ettim.

⁵ Göğün tayini yok, bu eziyet ve sıkıntı kendimdendir; ben eziyeti (beni) bilenden, kabahati de kendimden gördüm.

⁶ A Asaf, dünyada tanıdıklardan görüp işittiklerimi ne bir yabancından duydum ne de sevgiliden gördüm.

3.

At Çekenzāde Rāfet

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ne zālîmdür ki çeşm-i âşināya yāddur ğamzen
Nevāzişkārî-i bîġāneye mu' tāddur ğamzen
Müjeñ bir neşter-i pülāddur faşşāddur ğamzen
Reg-i çeşm-i cigerden kan alur üstāddur ğamzen
3. Havalanmaz da n'eyler göz göre murġ-ı dil-i şeydā
Nigāhuñ şāh-bāz-ı fitne [vü] şayyāddur ğamzen
Göz açdurmaz meded ehl-i niyāza bir dem ol hūnī
Siyeh-mest-i naḥvet ne kāfir-zāddur ğamzen
5. Bilür evvel nazarda sūd kim rāz-ı dil-i zārı
Ne fettān-ı cihān-ārā-yı isti' dāddur ğamzen
Ma' āzallah eger yek-reng olursa çeşm-i hışmınla
Fiten-sāz-ı hezārān mülk-i emn-ābāddur ğamzen
7. Nigāh-ı iltifāta sīm eşk [ü] rüy-ı zerd ister
Baġar mı kem-^ç ayār-ı a şka pek naḳḳāddur ğamzen

³ AE:26^a

¹ Bakışın ne zalimdir ki tanıdık göze anmadır(ancak) yabancının avlama okşamasına alışkındır.

² Kirpiğin çelik bir neşter, bakışın da hacamatçıdır (o) ciğer gözünün damarından kan alır üstattır.

³ Çılgın gönül kuşu apaçık şekilde uçmasın da ne yapsın? (Zira) bakışın fitne doğanı, yan bakışın ise avcıdır.

⁴ Yardım et, çünkü o kan dökücü bakışın yalvaranlara bir an bile göz açtırmaz, (o) ne kibir sarhoşu kâfirciktir.

^{4b}: vezin bozuktur.

⁵ Kabiliyet, inleyen gönlün sırrını bir bakışta bilir; gamzen, dünyanın ne kabiliyet süsleyen cilvelisidir.

⁶ Şayet bakışın öfkeli gözünle bir olursa Allah korusun çünkü (senin o bakışın) mamur olan binlerce ülkenin fitnecisidir.

⁷ Teveccüh bakışına ak gözyaşı ve sararmış yüz ister; Gamzen çok iyi sarraftır, aşkın eksik/bozuk ayarına hiç bakar mı?

N'ola **Rāfet** de olsa bende-i ḥüsn ihtiyār ile
Esīr etmiş cihānı bir şeh-i bī-dāddur ğamzeṇ

4.

Pertev-i Za'ferānbolı

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ser-i ğīsūlaruṇla çünki pāyüṇ āşinādur hep
Türāb-ı maḳdemüṇ hem-büy-ı müşk olsa sezādur hep
Hırām-ı nāzuṇa efkendedür şimşād çün sāye
Hevā-yı kāmētüṇle servler ser der-hevādur hep
3. Nigāh-ı luṭfa da ğāhīce mu' tād etme 'ādetdür
Senüṇ bakışlaruṇ bilmem niçün cānā kıyadur hep
Başup geçme nigāh-ı luṭf kıl eṭrāfa sultānum
Büyüt-ı reh-ğüzāruṇ melce-i ehl-i recādur hep
5. O bī-dāda eşitdüm dün ki **Pertev** böyle söyledir
Senüṇ ğuş etdigüṇ mazlūmdan zulm-ı du' ādur hep

⁸ (A sevgili,) Rafet de güzellik kölesi olmaya razı olsa buna şaşılır mı? Zira senin bakışın dünyayı kendine esir etmiş zalim bir padişah'tır.

⁴ 26^a (MPD: g. 34)

¹ (A sevgili) yürüyüşünün tozu misk kokusuyla bir olsa yaraşır; zira saçlarının ucu ile ayağın birbirine yakındır.

² (Senin) nazlı yürüyüşünden şimşād ağacı da gölge gibi yıkılmıştır; yürüyüşünün arzusuyla da servler daima sevdaya gark olmuştur.

³ Lutf bakışına da ara sıra alışkanlık etmek ādettir; ama ey can, senin bakışların neden kıyıcıdır, serttir bilmiyorum?

3^a: mu' tād AE: Nā'il MPD

⁴ Ey sultanım, cömetlik bakışıyla etrafa bak, basıp geçme, (çünkü) güzergâhtaki evlerin umut ehlinin sığınağıdır.

⁵ Dün, Pertev'in o zalime böyle söylediğini duydum: Senin mazlumdand duyduğun hep dua zulmüdür.

5.

Ve lehu

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . - . - / . - . - / . - . - / . - . -

1. O şāhı görmege 'uşşāk reh-güzāra gider
Kimi nihān u kimi böyle aşikāre gider
Figān-ı bī-eşerem çün du'āya muhtācum
Şu seng-dil gibi bir āhenīn hışāra gider
3. Nuḳūd-ı nāsere-veş rāyic olmadı eşküm
Yazık metā'-ı nigāhumda intizāra gider
Ne menzil aldı ne yārāndan gērū ḳaldı
Kümeyt-i nāle-i dil şöyle bir ḳarāra gider
5. Ġazelde ḥāl-i dilūḡ yana yana şerḥ eyle
Ki **Pertev** elden ele belki dest-i yāra gider

6.

Ve lehu

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Müctes - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Ārām ḳıl derinde o şāhuḡ sebāt tūt
Bir dem ġamın şafā-yı dem-i kā'ināt tūt

⁵ AE: 26^b (MPD: g. 193)

¹ Āşıklar, o şāhı görmek için (onun) geçiş yoluna gider; kimi gizli kimi de böyle açık gider.

² Tesirsiz bir feryadım çünkü duaya muhtacım; (zira) şu taş kalpli gibi bir merhametsiz hisara gider.

³ Gözyaşım, ayarı bozuk para gibi revaç bulmadı, yazık (şimdi) bakışımın sermayesinde beklemeye gider.

⁴ Gönül iniltisinin atını ne menzil aldı ne dostlardan geri kaldı, (o) şöyle bir ölçüde gider.

⁵ Ey Pertev, (sen) gönlün durumunu gazelde yana yana açıkla; belki elden ele yārin eline geçer.

⁶ AE:26^b (MPD: g. 41)

¹ O şāhın kapısında kararlılıkla dur, dinlen; bir anlık kederini dünya zamanının huzuruna yeğle.

1^b: şāhuḡ AE: Yārūḡ MPD

Tecdīd için ‘atīk-i kuyūd-ı maḥabbeti
Bir elde arz-ı ḥāl ü bir elde berāt tut

3. Yād eyle ḥaṭṭ-ı la‘l-i lebi ey gedā-yı ḥüsn
İskenderāne ḥ‘āhiş-i āb-ı ḥayāt tut

Ḥayfā ki behreḡ olmadı bu ‘ayş u nūşdan
Kim saña dēdi ki-öyle sürüşī-şifāt tut

5. Düş kūy-ı yāra kalka düşe ol ḥalās-ı ġam
Ey ‘āşık-ı belā-zede rāḥ-ı necāt tut

Çeşmünde tūtiyā bil o şīrīn dehānumuḡ
Ḥaṭṭ-ı leb-i ḥayālin[i] kand-i nebāt tut

7. **Pertev** ḥayālī yāver ola kendi olmasa
Gönlünde bāri tutar iseḡ şöyle zāt tut

7.

Ve lehu

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sāḥirān ḥayrān-ı çeşm ü ġamze-i cādūsıdur
Ejdehālar ḥāne-zād-ı dīde-i āḥūsıdur
Dāġ-ı dil üşküfe-i şehre nüzhet-ġāḥ-ı yār
Rişte-i cān deste-bend-i kākül-i şebbūsıdur

² Aşk kayıtlarının eskilerini yenilemek için bir elde dilekçe bir elde ferman tut.
³ Ey güzellik kölesi, (o sevgilinin) la‘l (gibi kırmızı) dudağının ayva tüylerini hatırla; İskender gibi ebedilik suyunu iste.
3^b: Gedā-yı ḥüsn AE: Gedā-yı ‘aşk MPD
⁴ Yazık ki bu yiyip içme sana kısmet olmadı, sana kim öyle melek sıfatlı ol dedi?
⁵ Ey belaya uğramış aşık, kurtuluş yolunu istersen düşe kalka sevgilinin sokağına yürü zira orası, kederden kurtuluşun olduğu yerdir.
⁶ O tatlı ağzımın dudağının (etrafındaki) ayva tüylerinin hayalini gözünde sürme bil, şeker kamışı say.
⁷ Ey Pertev, gönülde (sevgilinin) kendisi olmayıp hayali eşlik etse de gam değil, gönülde tutacağı kişi o sevgili gibi olmalı.
⁷ AE:27^a (MPD: g. 175)
¹ Büyücüler (onun) gözünün ve büyücü bakışının hayranı, ejderhalar ise onun göz evine doğandır.
² Gönül yarası şehrin çiçeği (ve) sevgilinin mesiresi (olmuştur) can ipi (ise) (onun) şebboy (gibi olan) kākülünün bağlama ipidir. 2^a: Vezin bozuktur.

3. İntizār-ı buse müşmir eylemez mi dīdeyi
Bāğ-ı ruhsāruḡ ki ḡaṡ gül-berg şeftālūsıdur
Yād-ı bālāsıyla her dem eylese efḡān ne-ḡam
Murḡ-ı dil ol serv-ḡaddūḡ ḡumrī-i ḡūḡūsıdur
5. İltifāt-ı **Pertev**-i üftāde étse var yeri
Āsumān-ı ḡüsnüḡ ol nā-mihribān meh-rūsıdur

8.

Ve lehu

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ey vefā-düşmen cefā-āyın vey aḡyār yār
Raḡm ét inşāf ét derūna eyledi efkār kār
Şāhuma şayeste dürr yok baḡr-i ḡün-ı eşkde
Yoḡsa deryālarda bī-⁴ ad lü⁴ lü-i şehvār var
3. Zār éden zālīm tegāfüldür tecāhüldür beni
Ben ḡam-ülfet 'āşıḡam étmez beni āzār zār
Ḥār u ḡasdur ebr-i bārān şu⁴ le-i āḡ-ı dīle
Seyl-i germ-āb-ı sirişke ḡulzüm-ı zehḡār ḡār

³ Senin güzelliḡinin bahçesindeki hat, gül yapraklı şeftalidir, (hāl böyle olunca) öpücük bekleyişi gözümü verimli etmez mi?

⁴ Gönül kuşu, (onun) boyunu hatırlayıp daima feryat etse dert olmaz (zira) (o) servi boyunun kumrusunun üveyik kuşudur.

⁵ Düşkün Pertev'e dönüp de baksa yeri var zira o, güzelliḡ semasının merhametsiz ay yüzlüsüdür.

8 AE:27^a (MPD: g. 183)

¹ Ey vefa düşmanı, âdeti eziyet olan; vay sevgilinin yabancısı, merhamet et, insaf et (zira) üzüntü kalbe tesir etti.

² Şahıma kanlı gözyaşının denizi gibi yaraşan bir inci yok yoksa denizlerde sayısız iri inci var.

³ Beni ağlatan zalim bilmezden gelmedir, ben gama alışkın bir âşıḡım ağlamak incitmez beni.

⁴ Yaḡmur bulutu, gönül ahının alevine çer çöp gibidir; gözyaşının sıcak selinin yanında coşkun deniz değersizdir.

4^a: Tāb-ı sūz-ı - . - - ebr-i bārān büm-ı ḡas AE

5. Raḥm eder aġyāra şorsan ḥāl-i zār-ı **Perteve**
Ey vefā-düşmen cefā-āyīn vey aġyār yār

9.

Lebīb-i Āmidī

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Çāk eder sīnemi ey zālīm o tīġ-ı ebrū
Aġlamam etsen eger tār-ı nigāhuñla rüfū
Olduñ āḥir hele efrenc-i sitem korsānı
Kancalar şalmadadur keştī-i cāna ġīsū
3. Būse-çīn olmamış aġyār niçün ruḥsāruñ
Rengini bozmış alup reng-i gül-i şeftālū
Şarmaşıkda örilen kâfile-i sīme döner
Şarılınca ten-i sīmīnünje tarrār-ı ‘adū
5. O siyeh-çeşm-i fiten-güster-i ġammāzı görüp
Göz eder birbirine çeşm-i ḥasedle āhū
Hüsn-i āvāze-i cān-perver-i nevreslerden
Oldı mekteb kafes-i bülbül ü kebk ü tīhū
7. Sürme-i gerd-i keder nutķı şikest etti **Lebīb**
Oldı şad ḥayf ki ebkem kalem-i nādire-gū

⁵ Pertev’in o ağlar hâlini yabancılara sorsan (ona) merhamet ederler, ey vefa düşmanı, âdeti eziyet olan; vay sevgilinin yabancısı.

⁹ AE:27^b (LAD: g. 104)

¹ Ey zalim, o kaşının kılıcı göğsümü yırtar şayet bakışının ipiyle (göğsüme) yama yapsan ağlamam.

² (A sevgili) sonunda zulmün frenk korsanı oldun, saçların can gemisine kancalar atmakta.

³ Yabancılar/Rakip niçin öpücük almamış? Şeftali çiçeğinin rengini alıp yanağın rengini bozmuş.

⁴ (A sevgili) yankesici düşman senin gümüş bedenine sarılınca sarmaşıktaki örülen gümüş kafesine döner.

⁵ Ahu, o söz taşıyan fitneci siyah gözü görüp hasetle birbirine göz eder.

⁶ Yeni yetişmiş can gözetken ses güzelinden keklük, çil kuşu ve bülbül kafesi mektep oldu.

⁷ Ey Lebīb, keder tozunun sürmesi kelamı kırdı, binlerce yazık ki nükteli söz söyleyen kalem lâl oldu.

10.

Refî'-i Hafîd-i Lebîb

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Kıt'a-ı Mîr-i ' Alî yâ iki beyt-i dil-cû
Yâ iki matla' -ı nâ-dîdedür ol çâr ebrû

Benzemez dîde-i maḥmûruḡa çeşm-i âhû
Bâde-i cenneti nûş etse ġazâl-ı dil-cû
3. Zülf-i müşkînine bağlanma ḡatâdur ey dîl
Olma dîvâne gibi beste-i kayd-ı ġîsû

Ḥasret-i la' lûḡ ile giryeler êtdüm o kadar
Güher-i eşküm ile oldı Bedaḡşân her sū
5. Şu' le-i âhuma pervâne olur bûlbûl-i zâr
Gül-i ruḡsârıḡı yâd eyler isem ey meh-rû

Tetimme

6. Çeh-i Bâbil ki dênür çâh-ı zenaḡdânıḡdur
Aḡa üftâde olur görse hezârân cādū

Ḥalka-i çeşm-i perîden daḡı ḡalḡâl olsa
Olur âzürde nezâketden o sâḡ-ı bî-mû

¹⁰ AE:27^b (RD: g. 216)

¹ Ya Mîr Ali'nin kıtasıdır ya gönül alan iki beyit ya da benzeri olmayan iki matladır.

² Gönül çeken ahu, cennet içkisini de içse gözü senin sarhoş gözüne benzemez.

³ Ey gönül (onun) misk kokulu zülfüne ve saç bağına bağlanma deli gibi, bu hatadır.

⁴ (A sevgili) dudağının hasretiyle o kadar ağladım ki her taraf gözümün mücevheriyle Bedaḡşân yakutu oldu.

⁵ Ey ay yüzlü, yanağının gülünü andığımda inleyen bûlbûl, âhımın alevini piröeni olur.

⁶ Babil kuyusu, senin çenenin çukurudur; binlerce büyücü (onu) görse, oraya düşer.

⁷ Halhal, peri (gibi güzelin) gözünün halkasından olsa o tüysüz baldır kibarlıktan incinir.

^{2^b} sâḡ-ı bî-mû: sâḡî-ı bî-mû AE.

8. Sîne-i şâfina bak şûret-i cânıñ görinür
Sîm-i mir'ât-ı mücellâ-yı maḥabbetdür bu
Cevher-i ma' rifetin kadrini işkeste édüp
Pây-mâl eyledi ehl-i dili çarḥ-ı bed-ḥû
10. Kılca kalmış ki çıka ḥasret ile cân-ı **Refî**
Fikr édüp mûy-ı miyānuñ senüñ ey 'arbede-cû

11.

Ve lehu Pertev'e Gönderdiği Kıt'adur

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Necm-i bahtum olsa da cânā felekde mäh-ı táb
Pertevi yok neyleyem sensüz yine ḥālüm ḥarāb
Nûr-veş sen pîş-i çeşmümden ırağ olma hemān
Pertev-endāz ol cihāna 'izz eyle çün āfitāb

12.

'Ubeydî-i Alāşehrî-zāde

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün

Muzāri' - - . / - . . / . - - . / - . -

1. Eyler gül-i ümîdümi hoş-büy-ter seher
Her dem nesîm-i rahmet-i Yezdān eser seher
Evrād-ḥ^vān-ı sâliküñ eyler dehānını
Hengām-ı ḥatm-ı ḥ^vācede hem pür-şeker seher

⁸ O temiz göğsüne bak, ruhunun şekli yansır (ve) bu cilalı aşk aynasının gümüşüdür.

⁹ Kötü huylu felek, hüner cevherinin kıymetini düşürüp gönül ehlini ayaklar altına aldı.

¹⁰ Ey kavgacı, Refî senin ince belini düşünerek kıl kadar kadar, canı hasret ile çıkacak.

¹¹ AE:28^a (RD: Kt. 19)

¹ Ey sevgili talih yıldızım gökyüzünde parlak ay olsa da ne yapayım (zira) ışıktı yok, yine sensiz hâlim viran.

² Işık gibi tamamen gözümünden uzaklaşma, güneş gibi ışık saç; dünyaya şeref ver.

¹² AE: 28^b

¹ Seher vakti, ümidimin çiçeğini taze, hoş kokulu yapar ve Allah'ın rahmet rüzgârı her daim seher vaktinde eser.

² Seher, üstadın hatim vaktinde müridin dua okuyan ağzını pek şekerli yapar.

3. H̱asret-keṟ̌ān-ı vaṟ̌lı ẖulūṟ̌-ı derūn ile
Vuṟ̌lat peyāmı ile ṟ̌abā m̱üjdeler seher
Ḵavs-ı derūndan atılan ṯır-i ṯız-i āh
Ehdāf-ı ṯāk-ı ẖüsn-i ḵabūle geđer seher
5. ‘**Ubeydī** hemīṟ̌e merd-i seher-ẖız-i himmet ol
Elbet niyāz-ı merdi ḵılar mu‘ teber seher

13.

Ve lehu

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Mūdan dađı yāruđ miyānı pek ince
Zīrā ki görünmezdi bēli zūlfı dōkince
Dil fark ēdemez yārumı aṟ̌lā gül-i terden
Çūn ṯāb güzel reng güzel tende reg ince
3. Elbette nūmāyān olur ṟ̌āh-ı maħabbet
Tođm-ı hevesi s̱īne-i pūr-dāğa ekince
04. Ṯākat mi gelūr zađmuđa inṟ̌āf ēt efendi
Hicrānuđ ile ṯır-i hevā cāna degince
5. Göz atduđum ol ṟ̌ūđha ‘ayān çūnki ruđında
Bir ẖāl-i siyeh var gözüm̱üđ merdūmegince

³ Seher, iç temizliđiyle kavuṟ̌ma hasreti çekene saba rüzgārıyla kavuṟ̌ma haberi m̱üjdeler.

⁴ Seher, kalp yayından atılan hızlı ah okunu, kabul güzelinin kemerinin hedeflerinden geğerir.

⁵ Abdi, sürekli sabah erken kalkan adam gayretine sahip ol, seher elbette o kiş̱inin niyazını itibarlı kılar.

13 AE: 28^b

¹ O sevgilinin beli kıldan bile incedir; zira saçını dōkūnceye kadar beli görünmezdi.

² Gönül, asla sevgilimi taze gülden ayırt edemez; çūnkü parlaklık güzel, renk güzel, bedence damar ince.

³ Heves tohumunu pek yaralı olan göğse ekinceye kadar sevda dalı elbette aṟ̌ikār olur.

⁴ A efendi, ayrılığınla aşk oku cana ulaş̱ıncaya kadar senin eziyetine güç mü yeter, insaf et.

⁵ O işveli sevgiliye göz attığım aṟ̌ikārdır; çūnkü yanağında gözbebeğim kadar bir siyah ben var.

Gül gibi açıldı o güzel bezm-i şafâda
Bir iki kadeh bâde-i gül-fâm dökince

7. Mişlin göremez şanma felek şi‘rimüñ
Tâ rûy-ı cihân üzre ‘adem perde çekince

14.

Dāyık-ı Şehrî

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Merdüm-i ehl-i nazar ol ki felekde bir ān
Dīde-i mükrimeden olmayasın tâ üftān
2. Seni görür gözedür ehl-i başiret elbet
Rûh-veş sen göze girmeklige sa‘y eyle hemān
3. ‘Ayn-ı ‘ibretle bebek bağçesinde bakılsa
Gözde olmaklığa şāyān iken ol reşk-i cinān
- Dīde-düz-ı raşad-ı himmet olup bī-çāre
Kalmış ıgmāz-ı ‘ayında niçe demler vīrān
5. Gūşe-i çeşm ile ĩmā olunup tecdīdi
İltifātun eşeri ‘aynı ile oldı ‘ayān
- Bir hümādur ki bebek gözde uçar şimdi aña
Merdüm-i eski zamāndur dēyemez köhne zeban

⁶ O güzel, eğlence meclisinde gül renginde bir iki kadeh şarap dökünceye kadar gül gibi açıldı.

⁷ Ey Abdî, dünyanın yüzü yokluk perdesini çekinceye kadar feleğin şiirimin bir benzerini göremeyeceğini sanma.

14 AE: 29^a

¹ Bakış ehli insanı odur ki gökyüzünde bir an misafirperer gözden düşmesin.

² İdrak sahibi elbet seni görür ve gözetir (bu durumda) sen hemen ruh gibi göze girmek için çalış.

³ O cennetler hasedi gözde olmaya yaraşır iken ibret gözüyle gözbebeği bahçesinde de bakılsa (görünemez)

⁴ Yardım gözleminin göz dikicisi olup birçok zamanlar zavallı görmezden gelinmiş.

⁵ Yeniliği göz ucuyla işaret edilip iltifatın izi gözü ile açık oldu.

⁶ Bir Hümâ kuşudur ki gözbebeği gözde ona doğru uçar. Eski zaman insanıdır eski lisan diyemez.

7. Rütbe-i rif'atına göz mi erer 'âlemde
Şâh-bâzın nazarın şalmasun ehl-i im'ân

15.

Berâ-yı Ebvâb-ı Kaşr-ı Bebek

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Çāk éder ise girîbân-ı derûñ Kaşr-ı Bebek
Gör ki ol merdüm-i dîde yaqadan geçse gerek

16.

Dîger

Mef'ûlû fâ'ilâtü mef'ûlû fâ'ilün

Muzâri' - - . / - . . . / . - - . / - . .

1. Dil-dâra eylemiş der-i çeşmün Bebek memmer
Gözden geçürmek ise murâdı şafâ nazar

17.

Dîger

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Gördi re'sen der-i iqbâlde bu luţfî Bebek
Göz dîker baş kapucıbaşılığa da giderek

⁷ (Onun) yüksek derecesine dünyada göz mü erişir? Dikkat sahipleri doğan kuşu bakışı ile bakmasın.

15 AE: 29^a

¹ (Şayet) Bebek Kasrı, kapının yakasını yırtarsa gör ki o gözbebeğinin yakasından geçmesi gerek.

16 AE: 29^a

¹ Bebek, bakışı ve huzuru gözden geçirme arzusundaysa göz kapısını sevgili için geçit yapsın.

17 AE: 29^a

¹ Bebek, bu cömertliği kendi başına arzu kapısında gördü (şimdi) giderek başkapıcılığa da göz dikmekte.

18.

Dîger

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Güzer-gāh-ı der-i şevke Bebek 'ayn-ı 'işābetdür
Belī görmüş geçürmüş merdüm-i şāhib-başıretdür

19.

Dîger

Mef'ülü fā'ilātü mefâ'ilü fā'ilün

Muzāri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Ebvāba ne kabāya eder mi Bebek nazar
Bulmuş kapuyı ğayrı arar mı o der-be-der

20.

Yek-şehrī 'Aṭā

Mef'ülü fā'ilātü mefâ'ilü fā'ilün

Muzāri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Qurbān-ı 'ıyd-ı 'adḥayadur kīş-i cānumuz
Öldür hemān kesme quzum gel emānumuz
Gamzeñ ki tîğ-ı kerdem-i şabr u sükündür
Teslīm-i bismil olmadayız yok tūvānumuz
3. Hūnābe-riz-i ḥasret-i la' lündür eyleyen
Reşk-āver-i zemīn-i Bedaḥşān mekānumuz

18 AE: 29^a

¹ O, arzu kapısının geçiş yoluna bin isabet gözüdür; evet görmüş, geçirmiş idrak sahibidir.

19 AE: 29^a

¹ Bebek ne kapılara ne de kaftana bakar mı? (O) kapıyı bulmuş artık perişan (şekilde) arar mı?

20 AE: 29^b

¹ A kuzum, canımız kurban bayramı için kurbanlıktır; öldür (ama) gel hemen imdadımızı kesme.

² (A sevgili) yan bakışın sabır ve sessizlik yapan kılıçtır; (bizim) bu durumdan korunacak gücümüz yoktur, besmeleye teslim olmakayız.

³ Bedaḥşān memleketini mekânımız yapan(senin) dudağının haset getiren hasretinin dökülen kanlı suyudur.

‘İdiyye gèymiş ol meh-i nev-cāme-i kebūd
Yād èyledükce göklere çıksın figānumuz

5. Bu çeşm-i terde ‘aks-i ruhı gül-be-şīşedür
Ben ağladukça tāzelenür nev-cüvānumuz

‘İrfān èdermiş ādemi ‘anḳā-yı bī-vucūd
Olsa ‘aceb mi Ḳāf-ı hüner āşiyānumuz

7. Ol şīve-kār dèdi görüp nazm-ı dil-keşüm
Yokdur ‘Atā senün gibi bir nüktedānumuz

21.

Ve lehu

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ruḥuñ seyr eylemiş yok ṭurra-i gūlbīzden ğayrı
Lebün būs eylemiş yok sāğar-ı leb-rīzden ğayrı
Niçün ey nev-nihāl-ı nāz benden böyle ābīsın
Nemi gördün benüm sen eşk-i tūfān-ḥīzden ğayrı
3. Medār-ı def‘-i ğam şāyān olur ancak bu devrānda
‘Atā elde nemüz [var] sāğar-ı leb-rīzden ğayrı

⁴ (O ay gibi güzel sevgili) bayram hediyesi diye mavi, yeni elbise giymiş; (biz de) onu andıkça feryadımız göklere çıksın.
⁵ Bu taze gözde yanağının yansması şişedeki gül gibidir; ben ağladıkça o delikanlımız tazelenir.
⁶ Bilmek, kişiyi vücutsuz Anka kuşu yaparmış (hâl böyle iken) hünerin Kaf Dağı bizim meskenimiz olsa buna şaşılır mı?
⁷ O işveli güzel benim gönül çeken şiirimi görüp “Ey Atā, senin gibi nükteli söz söyleyen yoktur” dedi.
^{7^b}: Vezin bozuktur.
²¹ AE: 29^b
¹ (A sevgili) yanağını gül serpen saçından başka seyreden yok; dudağını ağızına kadar dolu kadehten başka öpen yok.
² Ey taze naz fidanı, niçin benden böyle çekinirsin? Sen benim tufan kaldıran gözyaşımından başka neyimi gördün?
³ Ey Atā, bu devranda gamın def edilmesi (kadehi) dönmesiyle değer bulur; Ata, ağızına kadar dolu kadahten başka elde neyimiz var.

22.

Rāşid-i Kađıŝehri

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Sa'âdetlü saña tâbi' olandur yâ resûlallah
Reh-i na'tün bulup hîdmet kılandur yâ resûlallah
Zülâl-i luţfuña çok teşne diller kandı sultānum
Mübârek barmağın âb-ı revāndur yâ resûlallah
3. Eger maşşerde şâhib olmaz isen bu güneş-kâra
Benüm ol demde hâlüm pek yamandur yâ resûlallah
Derūnum âteş-i 'aşkuñla güyâ külhan olmışdur
Aña nisbet cehennem şan cināndur yâ resûlallah
5. Saña şad şıdık ile 'abd olmadan özge şeref yokdur
Münâfıklar işi hep zan <u> gümāndur yâ resûlallah
Senün bir zerrece luţfuñ görenler iki 'âlemde
Gedâ ise ruñı şâh-ı cihāndur yâ resûlallah
7. Senün dergāhuña kulluk ile fahr eyledi Cibrîl
Anuñ'çün cümleden 'âlî mekāndur yâ resûlallah
Şükür tevfiķe mazhar oldu **Rāşid** na't-ı pākünle
Bu ümmetde o da bir na't-ı h'āndur yâ resûlallah

22 AE: 30^a

- 1 Ey Allah'ın resulü! Saadete ermiş kişi sana bağlanıp senin övgüne yol bulup hizmet edendir.
- 2 Ey Allah'ın resulü, ey sultanım! Senin cömertliğinin tatlı suyuna çok susamış diller doydu, mübarek parmağın akan sudur.
- 3 Ey Allah'ın resulü, eğer maşşer gününde bana sahip çıkmazsan o zaman benim halim çok kötü olur.
- 4 Ey Allah'ın resulü senin aşkının ateşiyle içim öyle bir hâl almıştır ki külhan olmuştur (hatta) cehennem benim içimin ateşinin yanında cennetler gibidir.
- 5 Ey Allah'ın resulü, sana bin doğrulukla kul olmaktan başka şeref yoktur; (çünkü) iki yüzlülerin işi daima şüphedir.
- 6 Ey Allah'ın resulü, senin yüz zerrece kadar iyiliğini görenler iki dünyada da köle olsa bile ruhu dünya padişahıdır.
- 7 Ey Allah'ın resulü, Cebail senin dergâhına kulluk etmekle övündü; onun için (senin dergâhın) hepsinden yüce bir yerdir.
- 8 Ey Allah'ın resulü, şükür Rāşid de senin temiz övgünü (yapmakla) senin lütfuna mazhar oldu; (şimdi) o da bu ümmet içinde bir naatçıdır.

23.

Ve lehu

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Vêrmiş meṭā' -ı vaşlına naḳd-i recā reḥā
Hācet degül vişāline kılmaḳ resā reşā
Dün gece ol ṭabīb ile 'ālemler eyledik
Oldı m'aşka efendim şifā şekā
3. Sa'y eyledüm-ki bilmeye aḡyār-ı bed-tebār
Bulmaz velik sīnede tīr-i cefa ḥafā
Böyle giderse sevdiceğim ben senün için
Görsem gerek mi ḳayd-ı ḡamuḡla selā selā
5. 'Ālemde ḥüsn-i ḥāl-ıla şöhretse maḳşadın
Ėtme dirīḡ vaşluḡı olsun ḡıṭā 'aṭā
Vādī-i 'aşka baş koyan erbāb-ı tecrübe
Dellāk ü berbere dēdiler ibtilā belā
7. Merdānegīye dil gerek ammā ki görmüşüz
Ceng-i veḡāda şüret-i érde besā nisā
Zann étme işbu çarḡ-ı denī ber-ḳarār ola
Āḡır bulur penbe-i atlas ḳabā fenā

23 AE: 30^a

¹ Kavuşma eşyasına rica akçesinin bolluğunu vermiş, kavuşma için ceylan yavrusu yetiştirmeye hacet yok.
² Dün gece o hekimle âlemler ettik; efendim, aşk hastalığına talihsizlik şifa oldu.
³ Kötü soylu yabancılar bilmesin (diye) çabaladım ancak eziyet oku göğüste gizlenmez.
⁴ Ey sevdiceğim, böyle giderse ben senin için keder ipinle selayı/sonu göreceğim.
⁵ Eğer gayen iyi hâlinle dünyada şöhret bulmaksa kavuşmayı esirgeme (ki) perde bağışlansın.
⁶ Aşk ülkesine baş koyan tecrübe sahipleri, tellak ve berbere dediler ki: "Tutku beladır."
⁷ Yiğitçe gönül gerek zira (biz) kavga savaşında pek çok erkeğin yüzünde kadın (yüzü) gördük.
⁸ İşte bu alçak devran (böyle) devam eder zannetme; atlas kumaşın pamuğu sonunda kötü kaftan olur.

9. Üstād-ı cümle Һazret-i tevfiķ **Rāšidā**
Ëylerse nazmuķa nazar-ı luķfını revā

24.

Ḳudsi-i Kilisi

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. O çeşm-i mest çün 'âlemde meşhūr oldı gitdükce
Mey-i 'aşkın içen ser-mest ü maḥmūr oldı gitdükce
Baķup bezm-i ezelde kāf u nūn ol şem'-i ruḥsāruḡ
Zihī şām-ı 'adem anuḡla pūr-nūr oldı gitdükce
3. Dil-i miskīni bilsem neçedür ol çīn-i zülfünḡde
Ërişmez kūyuḡa bād-ı şabā dūr oldı gitdükce
Açıldı lāle-veş reng-i ruḡuḡ dāḡ-ı derūnumda
Tecellī-i cemālünḡden göḡül Tūr oldı gitdükce
5. Bu 'ālī nazm-ı pāküm çün ziyāret-gāh-ı **Ḳudsīdūr**
Dil-i virānumuz bir beyt-i ma'mūr oldı gitdükce

⁹ Ey Raşid, herkesin üstadı Tevfik hazretleri şiirine iyilik gözüyle bakarsa yaraşır.

24 AE: 30^b

¹ O baygın bakışlı (sevgili) madem âlemde meşhur oldu; aşk şarabını içen sarhoş ve mahmur oldu.

² Kaf ve nun, ezel meclisinde o yanağının mumuna bakıp yokluk mumu onunla ne güzel aydınlandı.

³ (A sevgili) bilsem zavallı gönül ne vakte kadar saçının kıvrımında olur; sabâ rüzgârı sokağına erişemez, gittikçe uzaklaştı.

⁴ (Senin) yanağının rengi içimin yarasında lale misali açıldı, gönül de güzelliğinin yansımasından gittikçe Tur Dağı'na benzedi.

⁵ Bu temiz ve yüce şiirim mukaddes/Kudsi bir türbedir; viran olmuş gönlüm ise gittikçe güzel bir beyit oldu.

25.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün/mef'ülü fe'ülün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - / - - . / . - -

1. Ol gül ki hicāb êtdi senün pîrehenünden/çün müşk-i Hâfâ
Bülbül de nevā kılsa 'aceb mi dehenünden/pür-bahş-ı şafâ bu
Hâk êtdi tenün gerçi ğam ey murğ-ı seher-hîz/gülzâr-ı şafâda
Çâk êtdi girîbânını ra'nâ mihenünden/yok anda vefâ bu
3. Girmez ele bir dâmenün ey mısr-ı melâhat/ârâm êde 'uşşâk
Ermez haberün dil çıka beytül-hazânuñdan/şemm' êde hevâ
Êrdükde ecel Kaysa tamâm oldu dilâ aşk/Leylâyı unıtdı
Gerdüğegelür 'aşk eşeri qalbe tenünden/esdükce şabâ bu
5. **Qudsî** n'ola yâd êtdüğ ise vaşf-ı zebânun/pür-qand-ı leîâfet
Tûîler êder kesb-i nezâket sühanun/çok şîrîn edâ bu

26.

Es'ad Fahrî-zâde-i Bağdâdî

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Tâb-ı hüsnün şu'le-i hürşîdi şeb-gün eylesün
Gülleri reng-i ruhuñ gülşende dil-hün eylesün

25 AE: 30^b

¹ O gül senin gömleğinden Hoten miski gibi utanç duydu; bülbül de (senin) dudağından nâme söylese buna şaşılmaz bu, çokça huzur bahşedendir.

² Ey erkenci kuş, aslında keder huzur bahçesinde bedenini toprak etti (ve) eziyetlerinden latif yakasını yırttı, onda vefa kokusu (vefadan iz) yok.

³ Ey güzellik ülkesi. Âşıkların dinlenebileceği bir eteğin (bile) ele geçmez; bir haberin gelmez ki gönül hüznler kulübesinden çıkıp havayı koklayabilsin.

⁴ A gönül, ecel Kays'a yaklaştıkça (o) Leyla'nın aşkını unuttu, öldü; , senin teninden sabâ rüzgârı estikçe tozundan kalbe aşk tesiri gelir.

⁵ Ey Qudsî, (o) çok hoş ve tatlı dilinin vasıflarını anarsan ne olur; zira dudu kuşları onun sözlerinden kibarlık kazanır, bu çok tatlı bir tarzdır.

26 AE: 31^a

¹ (A sevgili) güzelliğinin parlaklığı güneşin alevini gece renkli etsin; yanağının rengi ise gül bahçesindeki gülleri kederlendirsün.

Qaddiñi gīsūlaruñla kıl siyeh-püş öyle kim
Nāz ile cünbişlerin Leylāyı Mecnūn eylesün

3. Çeşm-i şūḥuñ sūzuñam [kim] nīm-mest-i nāz olup
Her nigāhuñ āhuvān-ı çīni meftūn eylesün

Sāğar-ı şahbāya işrāb ét şarāb-ı nāzıñı
Neş'esin mest eyleyüp keyfin diğēr gün [eylesün]

5. Mülk-i ḥüsni Bābilistān eyle sihr-i nāz ile
Ġamze cādūluqlar etsün çeşmün efsün [eylesün]

Qıl o şūḥın zīver-i silk-i fenā dendānını
Ḥāme Es'ad nazm-ı pākūñ dürr-i meknūn eylesün

27.

Ṭıybī-i Şehrī

Meḫā'ilün fe'ilātün meḫā'ilün fe'ilün

Müctes . . . / . . . - / . . . - / . . . -

1. Ḥaṭ olmasaydı eger sedd-i şāh-rāh-ı nigāh
Olurdu ḥüsñ orada ḥaṭṭ-ı cılve-gāh-ı nigāh
02. Hırās-ı ġamze-i ḥūn-rīz-i bī-emānuñdur
Müdām ġūşe-i çeşmümdedür penāh-ı nigāh
3. Libās-ı mātemidür zīneti sebük-rūḥuñ
Ki reng-i sürme olur cāme-i siyāh-nigāh

² (A sevgili) boyunu saçınla saçınla öyle siyaha ört ki kmıldanmaların nazla Leyla'yı Mecnun etsin. (onu çılgına çevirsin)

³ Nazın yarı sarhoşu olup işveli gözünün yanımdıym ki her bakışın Çin ceylanlarını tutkun eylesin.

⁴ Şarap kadehine naz şarabını içir (ki) neşesi onu sarhoş edip keyfini diğēr gün yapsın.

⁵ (A sevgili) bakışın sihir, gözün ise büyü yapsın; (bu sayede) güzellik ülkesini naz sihrile Babil ülkesi yap.

⁶ Ey Es'ad, o işveli sevgilinin dişini fanilik incisinin süsü yap; (böylece) kalem senin temiz şiirini saklı inci yapsın.

27 AE: 31^a

¹ Şayet ayva tüyü bakışın yoluna set olmasaydı; güzellik orada bakışın tecelli yolu olurdu.

² (A sevgili) senin güvensiz ve kan dökücü bakışının korkusundan bakış sığınağı daima gözümün köşesindedir.

³ Tez canlılığının süsü yas elbisesidir zira sürme rengi (siyahlık) bakışın kara elbisesi olur.

Éder semend-i nazār ʔarf-ı yāra āmed-şod
Remedden olsa da gerçi ğubār-ı rāh-ı nigāh

5. Derūn-ı seng-dile kār éder nazār **Tıybî**
Ki zaḥm-āver olur senge tîr-i āh-ı nigāh

28.

Ve lehu

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Ülfet olursa āhu-yı vahşet-güzî ile
Mümkün müvāneset o büt-i dil-nişîn ile
2. Takrîb-i yāra bâ'îş olur keşret-i hicāb
Fehm eyle ehl-i bîniş isen dūr-bîn ile
3. Eyler gelû-yı şîşeyi mānend-i ney-şeker
Étdükce nûş-ı bâde leb-i sükkerîn ile
- Mümkün mi pest-fıtrāt olan nām-dār ola
Engüş-t-i pāyi gördüğümüz yok nigîn ile
5. Olmam yine firîfte dil-dāra **Tıybiyā**
Te'kid éderse va'd-i vişāli 'ayın ile

⁴ Aslında bakış yolunun tozlu olmasının sebebi remed hastalığıdır (ancak yine de) bakış atı sevgiliden yana gider, gelir.

⁵ Ey Tıybî, bakış taş kalbe (bile) tesir eder (öyle ki) bakış âhının oku taş bile yara getirir.

28 AE: 31^b

¹ (Ancak) vahşeti seçen ceylanla ahbap olunursa o hoş giden put (gibi sevgili) ile yakınlık kurmak mümkün olur.

² Çokça utanma, sevgilinin yakınlığına sebep olur; (eğer) görme yeteneği olanlardan isen dürbün ile (bunu) idrak et.

³ (O güzel) şekerli dudağı ile şarap içtikçe kadehin boğazını şeker ksmışı gibi yapar.

⁴ Yaradılışı kötü olanın meşhur olması mümkün müdür? (Zira) ayak parmağını yüzük ile gördüğümüz yok.

⁵ Ey Tıybî, o sevgili gözü ile kavuşma sözünü sağlamlaştırsa (bile) (ona) aldanmam.

29.

Şeyhî-i Ankaravî

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Êdeli mülk-i dili teşhîr şâh-ı iştîyâk
Kıldı tavaṭṭun her ben mûda sipâh-ı iştîyâk
Eylemez gâyb nazardan bir nefes cānāneyi
Olsa rûşen kuhl-ı hecr ile nigâh-ı iştîyâk
3. Sîne pür-sûz-ı maḥabbet cāndur nâr-ı fîrâk
İzdırâb-ı hecr ile dil şu'le-gâh-ı iştîyâk
Kâr-bân-ı 'aşk öñinde her gece tâ şubḥa dek
Rûşen olur meş'al-i âhumla râh-ı iştîyâk
5. Şeyhîyâ mülk-i dili kıldı ḥarâb ender ḥarâb
Leşker-i ḥasretle geldi pâdişâh-ı iştîyâk

30.

Tıflî-i Şehrî

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ḥasretünle gül-i çeşm oldı nigâh-ı iştîyâk
Kıldı pejmürde gül-i ḥurşîd mâh-ı iştîyâk

29

AE: 31^b

- ¹ Özleyiş padişahı, gönül ülkesini ele geçirdiğinden beri özleyiş ordusu her beni tüyada yurt yaptı.
- ² Özlem bakışı, ayrılık sürmesi ile (bile) aydınlanırsa o sevgiliyi bir anlığına bile gözden kaçırmaz.
- ³ Göğüs, aşk sebebiyle pek yanık can ise ayrılık ateşidir; gönül ise ayrılık azabıyla özlemin alev yeri olmuştur.
- ⁴ Özlem yolu, ahımın ateşiyle aşk kervanı önünde sabaha kadar aydınlanır.
- ⁵ Ey Şeyhî, (o) gönül mülkünü yıkıntı içinde bıraktı; (bu sayede) özlem padişahı hasret askeriyle (yıkıntı içindeki gönlüme) geldi.

30

AE: 32^a

- ¹ (A sevgili) göz çiçeği, haretinle özlem bakışı, özlem ayı ise güneşin çiçeğini yıprattı.

- Fikret-i çeşmünle teng oldı güzār étmez hayāl
Çün reg-i berg-i gül-i bādām rāh-ı iştīyāk
3. Şöyle te'sîr êtdi tab'a fikr-i haţţuñ kim bu şeb
Ferve-i semmûra döndi h'vâb-gâh-ı iştīyāk
- Ol gül-i alı görüp reng-i ruḥum pervâz êder
Zerd-i rûyım [kim] yêtişmez mi güvâh-ı iştīyāk
5. Müntehîdûr **Tıflıyâ** âheste-reftâr ol yûri
Gülşen-âbâd-ı vişâle şâh-râh-ı iştīyāk

31.

Rif'at-i Kâdî-i Şehrî

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Nûr-ı 'aynum pertev-i rûyın ziyâdur çeşmüme
Şîve-yi reng-i nigâhuñ tütîyâdur çeşmüme
- Telhî-i şabr-ı dilüm oldukça gâhî çeşm-zen
Girye-i eşk-i dem-âlûdem devâdur çeşmüme
3. Mûy-ı zerd-i gîsûvânı âh o kâfir-beççenüñ
Duhne-i zer gibi gör maḥz-ı şifâdur çeşmüme
- Ḳuvvet-i nezzâreme zulmet hicâb olmaz benüm
Dense Zerka-yı zamân 'ayn-ı revâdur çeşmüme

- ² Özlem yolu, senin gözünün düşüncesiyle badem çiçeğinin yaprağının damarı gibi öyle daraldı ki; hayal (oradan) geçemez.
- ³ (A sevgili) senin ayva tüyünün düşüncesi bana öyle etki etti ki; özlem yatağı samur kürküne döndü (samur kürkü gibi sıcak oldu)
- ⁴ O al gülü görünce yanağımın rengi atmakta; ey özlem şahidi (söyle) yüzümün (bu kadar) sararması yetmez mi?
- ⁵ Ey Tıflî, yetiştin (artık) acele etmeden git, yürü; zira hasret yolu kavuşmanın gül bahçesidir.
- 31** AE: 32^a
- ¹ Ey gözümün nuru, yüzünün aydınlığı, gözüme ışıktır; bakışının renginin nazı gözüme sürmedir.
- ² Gönlümün sabır acılığı ara sıra göz kırpsa da; kana bulaşmış gözyaşı ile ağlamak gözüm için ilaçtır.
- ³ O kâfir çocuğunun iki yanındaki sarı saçı (gör); o sarı tohum gibi gözüm için halis şifadır.
- ⁴ Bakışının kuvvetine karanlık engel olmaz, gözüme zamanın Zerka'sı dense (bu) münasip gözdür.

5. Dūd-ı dilden sürme çekdüm maḥfiyim aḡyārdan
Medd-i āhum mīl-i kuhl-ı ihtifādur çeşmüme
Remz ü imā-yı fūnūn-ı ‘aşka ‘ārīfdür hele
Ol nigāh-ı ‘işve-fennüm āşinādür çeşmüme
7. Her seher nezzāre-i ruḥsāruḡ ey necm-i seher
Bā‘iş-i fer-baḥş-ı nūr-ı incilādür çeşmüme

Tetimme

- Şafḥa-i rüy-ı dil-ārāya nêdem êtsem nazar
Ḥüsn-i ḥaṭ bir nüṣḥa-i ‘ibret-nümādur çeşmüme
9. Çün dūr-i nā-süfte āb-ı dīdemüḡ her kâtresi
Ḥāşılı Rif‘at bakılssa ḥūn-bahādur çeşmüme

32.

Ve lehu

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Füzūndur dilde zevk-i vaşl-ı dil-dāra heves şimdi
Budur ancak o şūḡ-ı ‘işve-gerden mültemes şimdi
Nêçe taşvīr-i nakş-ı dil-rübā var kâse-i dilde
Anuḡ ‘çün sürme-i ḥāmūşı koymaz bende ses şimdi

⁵ Gönül dumanından gözüme sürme çektim (bu sayede) rakibe görünmüyorum; çekip uzanan âhım gözüm için gizlenme sürmesinin milidir (çubuğudur)

⁶ O işve ilimlerinin bakışı gözüme tanıdıktır (zira) (gözüm) aşk ilimlerinin ima ve işaretlerine (karşı) irfan sahibidir.

⁷ Ey sabah yıldızı, her sabah senin yanağını seyretmek; gözüme parlak ışıık bahşedilmesine vesile olur.

⁸ Sevgilinın yüzünün sayfasına bakarsam ne yaparım, zira o ayva tüyleri/yazı gözüme ibret gösteren bir yazıdır.

⁹ Ey Rifat, delinmemiş inci olan gözyaşımın her damlası; velhasıl (eğer) bakılırsa gözüm için kan pahasıdır.

32 AE: 32^a

¹ Şimdi gönülde sevgiliye kavuşma zevkinin arzusu arttı; (zira) şimdi o cilveli şuhtan (bize) iltimas ancak budur.

² Gönül kâsesinde pek çok gönül çeken nakış tasviri var; bu sebeple şimdi sessizlik sürmesi, bende ses bırakmaz.

3. Vücūdum nāle döndi cev̄r ile ey şūḥ-ı nāzende
Olur cism-i nizāra sāye-bān perr-i meges şimdi
Ne mümkün hem-zebān olsun benümle nālede bir dem
Olur mı bezm-i meyde baḡa ney feryād-res [şimdi]
5. Sipend-i cānı sūzān eyledüm ben micmer-i dilde
O tıfl-ı nev-rese yok ḥavf-ı te'sīr-i nefes şimdi

Tetimme

- Éderken geceler Mecnūn figān rāh-ı maḥabbetde
‘Abeşdür maḥmil-i Leylīde feryād-ı ceres şimdi
7. Eger peyrevligüm görseydi **Rif‘at** ḥazret-i Rāḡīb
Éderdi ṭab‘uma nā-çār olup elbette bes şimdi

33.

Ve lehu

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Ma‘cūn-ı leb-i yār mürekkeb görünür hep
Yākūt ile memzūc-ı müretteb görünür hep
Kāmil geçinen ehl-i başīret nazarında
Bir kūdek-i nev-sāle-i mekteb görünür hep

³ Ey nazlı şuh, vücudum eziyet sebebiyle kamyā döndü; şimdi zayıf bedene sinek kanadı (bile) gölgelik olmaz.

⁴ Neyin inlemede benimle bir an (bile) aynı dilden olması mümkün mü; şimdi ney, şarap meclisinde benimle feryada yetişen olabilir mi?

⁵ Ben, can üzerliğini gönül micmerinde yaktım; (böylece) şimdi o yeni yetme çocuğa nefes tesirinden korkmak yok.

⁶ Mecnun, geceleri sevda yolunda feryat ederken; gecenin tahtirevanında çanın haykırışı yersizdir.

⁷ Ey Rif‘at eğer hazret-i Ragīb benim kendisine tabi olduğumu görseydi; çaresiz olup mizacıma kâfi derdi.

33 AE: 32^b

¹ Sevgilinin dudağının macunu, terkip edilmiş görünür hep; yakut ile karıştırılıp hazırlanmış görünür hep.

² Olgunluğa eriştiğini zannedenler, idrak sahiplerinin gözünde mektepli bir taze çocuk gibi görünür.

3. Çāh-ı zeķān-ı yāra düşürdüm dil-i zārı
Hālî bu raşaddan baña kevkeb görünür hep
Meyhānede rindān-ı mey-āşāma nazar kıl
Meclisleri dīvān-ı müretteb görünür hep
5. Hatt zāhir olaldan güzelim mihr-i ruḥunda
Pīrāmen-i ‘ālem gözime <her> şeb görünür [hep]
‘Uşşāka eger çeşm-i ḥaķīkatle bakılsa
Sīretleri yek-meşreb ü mezheb görünür [hep]
7. Rif‘at şu girān-bār-ı fenāya heves étme
Bak arka vèren keslere aḥdeb görünür hep

34.

Vezīr Rātīb Aḥmed Paşa

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Dil hevā-yı kākülünle bī-ķarār olmaḫdadur
Naḫd-i ārām u sūkūnı tārūmār olmaḫdadur
02. Lāle ruḥsāruḫla dāğ-efrüz olup ṭab‘-ı kelīl
Gıbṭa-fermā-yı ḳazā-yı lāle-zār olmaḫdadur
3. Eylemiş ḥatt-ı hūmayūn-ıla teb‘īd ‘āşıkı
Şimdi ḳayd-ı nā-ūmīdi der-kenār olmaḫdadur

³ Ben inleyen gönlümü sevgilinin çene çukuruna düşürdüm; beni bu gözlemden bana hep yıldız görünür.

⁴ (Sen) meyhanede şarap içen rindlere bak; (onların) meclisleri düzenli bir divan gibi görünür hep.

⁵ A güzelim, yanağının güneşinde ayva tüyün görüldüğünden beri dünyanın etrafı gözüme hep gece gibi görünür.

⁶ Şayet âşıklara hakikat gözüyle bakılırsa ahlakları hep tek tabiatlı ve tek mezhepli görünür.

⁷ Ey Rif‘at, şu dünyanın ağır yüküne heveslenme; ona sırt verenlere bak (nasıl da) hep kambur görünür.

34 AE: 32^b (RAD: g. 52)

¹ (A sevgili) gönül senin kākülünün arzusuyla coşmakta (ve) sessizlik ve huzur akçesi dağılmaktadır.

² Körleşmiş mizaç (senin) yanağının lalesiyle yara yakıcı olup; lale bahçesi bölgesinin imrenme buyuramı olmaktadır.

³ (O) ferman ile âşığı uzaklaştırmıştır; (bu sebeple) şimdi ümitsizliği kaydedilmektedir.

Def-i ağıyāra ne çāre çünki tā rūz-ı ezel
Goncalar hep cālīs-i evreng-i hār olmaḳdadur

5. Meh-cebīnüm renc-i dūr-ā-dūr ile çeşm-i ‘alīl
Hālka-i der gibi vaḳf-ı intizār olmaḳdadur

Mevsim-i gül-nārda dil fīkr-i la‘l-i yār ile
Mā‘il-i semt-i şafā-baḫş-ı hīşār olmaḳda[dur]

7. Fīkr-i hūn-rīz-i müjeḅle şimdi ey maḡrūr-ı nāz
Günde biḡ rīş ü elem cāna düçār [olmaḳdadur]

Çīrk-i dünyā ile ülfetden hāzer kıl tā‘ib ol
‘Özr-i maḅbūl-ı huzūr-ı Kirdigār olmaḳdadur

Tetimme

9. Keşret-i dil-dādelerden çekme sultānum elem
Her gül-i üşküfteye bülbül hezār olmaḳdadur

Ėy saçı leylā hayāl-i vaşl ile üftādelər
Her şebān-gāh tā seher encüm-şümār olmaḳdadur

11. Dīdesin tekḫīl edüp gülşende nergisler daḫı
Nazra-i maḡmūr-ı yāra çeşm-i zār olmaḳdadur

Beste-i zūlf-i nigār ‘uşşāḳı ‘aşḳ-engīz edüp
Būselik şevḳiyle şabrı müste‘ār olmaḳdadur

⁴ Yabancıları kovmaya çare yoktur zira goncalar ruhlar âleminin başlangıç gününe kadar hep dikenin tahtında oturmaktadır.

⁵ Parlak alnım ve hasta gözüm uzun uzadıya eziyet ile kapı halkası gibi beklemektedir.

⁶ Gönlüm nar çiçeği mevsiminde sevgilinin kırmızı dudağının düşüncesiyle; hisarın huzur bahşeden semtinin arzusundadır.

⁷ Ey naz sebebiyle aldanmış olan, kirpiğinin kan dökücü düşüncesiyle cana günde bin (tane) yara ve elem uğramaktadır.

⁸ Dünyanın kiri ile alışmaktan sakın (ve) tövbekâr ol; (çünkü bu) yaratıcının (vereceği) huzur için kabul görülen özürdür.

⁹ Ey sultanım, (o) gönül verenlerin bolluğundan ızdırap çekme; (zira) her açılmış güle bülbül bin tane olmaktadır.

¹⁰ Ey gece gibi siyah saçlı sevgili, düşmüş kimseler kavuşma hayali ile; her gece vakti ta sabaha kadar yıldız saymaktadır.

¹¹ Nergisler bile gül bahçesinde gözlerine sürme çekerek sevgilinin sarhoş bakışına gözü yaşlı olmaktadır.

¹² O resim gibi güzel sevgilinin bağlı saçı âşıkları (kendine) âşık edip; öpücük arzusuyla sabrı geçici olmaktadır.

13. Āb-ı rûy-ı gülşene zâmin olup ebr-i bahār
Şîşe-i jâle ile [her] dâim ibşār olmağda[dur]
Nev-bahār oldı yine seyr ü şafâsı gülşenüñ
Dâf'i-i efkâr-ı eyyâm-ı 'isâr olmağdadur
15. Gülşen-i ma'nîde **Râtib** 'andelîb-âsâ kalem
Bir fazîlet-güstere midhat-güzâr [olmağdadur]

Tetimme

- Hâzret-i Hâtem ki mir'ât-ı Sikender-veş hemân
Tab'-ı pâki 'âleme âyîne-dâr olmağdadur
17. Nây-ı kilik-i hoş demine hû desün erbâb-ı şevk
Meclis-i erbâb-ı aşka feyz-yâb olmağdadur

35.

Vehbî-i Mar'aşî-i Sünbülzâde

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Egerçi sır-ı hüsn-i dilberi meknûn yazmışlar
Kalem ebrûlar ile çeşmin ammâ nûn yazmışlar
Yazanlar şüret-i Leylâyı eyvân-ı maḥabbetde
Beni bir gûşe-i dîvâra Mecnûn yazmışlar

-
- ¹³ Bahar bulutu, gül bahçesinin şerefine kefil olup; (onu) her daim çiy şişesiyle müjdelemektedir.
- ¹⁴ Yine bahar oldu (ve) gül bahçesini gezip dolaşma çaresizlik düşüncelerini uzaklaştırmaktadır.
- ¹⁵ Ey Râtıb, kalem mana bahçesinde bülbül gibi bir fazilet saçana övgü eden olur.
- ¹⁶ Hazret-i Hatem ki İskender'in aynası gibi hemen temiz yaradılışı (ile) dünyaya ayna tutucu olmaktadır.
- ¹⁷ Arzu sahipleri, hoş nefesinin kalem kamışına hû desin; (bu) aşk erbabı kimselerin meclisine feyz bulucu olmaktadır.
16^b: Vezin bozuktur.
- ³⁵ AE: 33^a (SVD: g. 85)
- ¹ Her ne kadar (o) güzel sevgilinin sırrını gizli yazmışlarsa da kalem kaşları ile gözünü nun (harfî şeklinde) yazmışlar.
1^a: nukûş-ı hatt u ḥâlin remz ile meknûn yazmışlar
kalem kaşıyla çeşmin 'aynı ile nûn yazmışlar: SVD
- ² Leylâ'nın yüzünü (bir) sevda köşküne yazanlar; beni bir duvarın kenarına Mecnun diye yazmışlar.
2^a: şüret: SVD: gûşe: AE

3. Düşürdüm ‘aqlumı peymāneye gördüm leb-i cāmı
Perī-veşler meger ol şîşeye efsün [yazmışlar]
Dil-i dīvāneyi i‘lān edüp hükmi-i maḥabbetle
O şūḥı baña birkaç buseye medyūn yazmışlar
5. Nükūş-ı ḥāme-i kudret bozulmaz serden ey **Vehbī**
‘Adūlar gerçi kim haḳkumda gūn-ā-gūn yazmışlar

36.

Ve lehu

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gāh va‘d u geh niyāz [u] gāhī ibrām eyledüm
N’eyledümse eyledüm ol āfeti rām eyledüm
Geh ‘izārın fıkır edüp geh zülfini yād eyleyüp
Her ne ḥāl ise bu gün de yine aḥşām eyledüm
3. Ol hilāl ebrüyı bedr olduğda çekdüm sīneye
Ben felekden gördüğim noḳşānı itmām eyledüm
04. Ta‘n-ı ḥāsidle derūn-ı sīnemi ḥātem gibi
Çāk çāk étdiyse de ‘ālemde bir nām eyledüm

³ (Ben) aqlımı kadehe düşürdüm (ve orada) kadehe benzeyen dudağı gördüm; meğer o peri gibi güzeller kadehe büyü yazmışlar.
^{3^a} : ḥaṭ-ı cāmı şanırdım naḳş-ı reng-āmīz biḥūde: SVD
⁴ Çılgın gönlü sevda hükmiyle duyurup; o işveli güzeli bana birkaç öpücük için borçlu yazmışlar.
^{4^a}: edince şāh-ı ‘aşka şūret-i ḥāl-i dilim ‘ilām: SVD
⁵ Ey Vehbī, aslında düşmanlar hakkımda çeşit çeşit yazmışlar (ama) kudret kaleminin nakışları baş (korkusu nedeniyle) bozulmaz.
36 AE: 33^a (SVD: g. 183)
¹ Bazen söz (aldım)bazen rica bazen de ısrar ettim (ve) ne yaptım sa yaptım o güzele boyun eğdirdim.
^{1^a}: yāri hele SVD: ol āfeti: AE
² Bazen gül yanağını düşünüp bazen saçını hatırlayıp; nasıl bir hâlde olursa olsun bu günü de yine akşam ettim.
³ O hilal kaşlı sevgiliyi, dolunay vaktinde sineye çektim; talihten gördüğüm eksiği (böyle) tamamladım.
⁴ Hasetçinin kınamasıyla göğsümü mühür gibi parça parça ettiyse de dünyada bir nam kazandım.
^{4^a}: étdimse SVD: étdiyse: AE

5. Ağa düşmezken o vahşî âfeti **Vehbî** hemân
Şayd için rîş-i sefidî bir ‘aceb dām eyledüm

37.

Ve lehu

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Muṭribün keyfî nevâlarla neğamdan gelmiş
Âb u tâbî ruḥının sāğar-ı Cemden gelmiş
Bilmem ol kâtib-i nev-ḥaṭṭı kim incitmişdür
Çîn-i ebrû ile hışmıyla kaleminden gelmiş
3. Gerçi ol gonca-dehen söylemedi gülşenini
Şonra ağzın aradum bâğ-ı ‘ademden gelmiş
Görmedik böyle melek-şüreti biz dünyâda
Belki Rıdvân kaçırup kûy-ı İremden gelmiş
5. Müşterîdür şuhân-ı **Vehbî**-i nakḳâda cihân
Tuḥfe-i nâdiredür şimdi ‘acemden gelmiş

-
- 5 Ey Vehbî, o yabani güzel (hiçbir şekilde) ağa düşmezken (ben) onu avlamak için hemen beyaz sakalı/ipi acayip bir tuzak yaptım.
5^a: düşmüşken SVD: düşmezken: AE
- 37 AE: 33^a (SVD: g. 122)
- 1 Sazendenin keyfî sesler ile nağmelerden; senin yanağının letafeti ise Cem’in kadehinden gelmiştir.
1^a: sākiyâ bezme şafâ sāğar-ı Cem’den gelmiş
ğam gidip sîneye bu şevk nağamdan gelmiş
- 2 O tûyü bitmemiş kâtibi bilmem kim üzmüştür; kaşının kıvrımı (ve) öfkeyle kaleminden gelmiş.
2^a: Nev-ḥaṭṭı kim incitmişdür: AE: Nev ḥaṭṭıma kim ḥarf atmıştır SVD
2^a: bî-vakt SVD: hışmıyla: AE
- 3 O gonca ağzılı sevgili her ne kadar bahçesini söylemediyse de; sonra ağzını aradım, (o gonca) yokluk bahçesinden gelmiş.
3^a: dehen-i tengine ol gonçe-lebin söz sığmaz
var ise gülşen-i mevhum-ı ‘ademden gelmiş: SVD
- 4 Biz dünyada böyle melek yüzlü (birini) görmedik; (bu sebeple) belki Rıdvân meleş cennetten kaçıp gelmiştir.
- 5 Nakkad (iyi sözü kötüsünden ayıran) Vehbî’nin sözlerine dünya müşteridir; (o sözler ki) Acem ülkesinden gelen (ve) benzeri az bulunan hediyedir.
5^a: nazm-ı Vehbî’ye cihân olsa ḥarîdâr n’ola: SVD

38.

Ve lehu

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - - / - - - / - - - / - - -

1. Gelmiş o çeşm-i meste içerken şarāb h^vāb
Tîğ-ı nigāhına mey ile vèrmiş āb h^vāb
Encüm gibi 'izār ile hayrān olanların
Āyā girer mi çeşmine ey māh-tāb h^vāb
3. Düzdīde gamzeler gibi h^vābīde fitneyi
Hîç görmemişdür ola[lı] 'ālemde h^vāb h^vāb
Olsa 'aceb mi ğaflet-i nev-devletān füzūn
Sengīn olur dimāğda vakt-i şebāb h^vāb
5. Hāl eyledüm mā'-i şeker-h^vāb né yedügin
Geldi dehende iken o la'l-i müzāb h^vāb
Vehbī mutābık olmadı ta'bīr-i vākı'ā
Çok kerre gerçi etdi bizi kām-yāb h^vāb

38 AE: 33^b (SVD: g. 18)

¹ O sarhoş gözlü sevgili, şarap içerken (ona) uyku gelmiş; uyku, onun bakış okuna şarap ile su vermiş.

1^b: Hūn-rîz-i çeşm-i yāra getirdi şarāb h^vāb SVD

1^b: vermiş AE: verdi SVD

² Ey parlak ay (gibi güzel olan sevgili) yıldız gibi gül yanak ile şaşırmış olanların gözüne uyku girer mi acaba?

2^b: Encüm-şümār-ı hasret-i rûy-ı münîriñ SVD

³ Uyku, dünyada var olduğundan beri (o) hırsız bakışlar ve uykucu fitne gibisini görmemiştir.

3: gamzeler AE: gamzesi SVD // Hîç görmemişdür ola[lı] 'ālemde h^vāb h^vāb

AE: Rû'yāda görmemiş olalı belki h^vāb h^vāb SVD

⁴ Taze bahtlıların basiretsizliği artarsa buna şaşılmaz; (zira) gençlikte uyku taş gibi ağır olur.

⁵ Şeker uykusu suyunun ne yediğini çözdüm (zira) (o) eritilmiş yakut gibi olan dudak ağızdayken uyku geldi.

5^b: Vezin bozuktur.

⁶ Ey Vehbī, aslında uyku bizi çoğu kez mesut etse de ancak bu rüyanın tabiri münasip olmadı.

39.

Ve lehu

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Kilk-i kudret haṭ-ı raḥşānuṭı nā-gāh yazar
Şafha-i sīneme medd-i siyeh-i āh yazar

Tetimme

Vaşf-ı rüyuṭa ḡazeller yazan ehl-i suḥanuṭ
Matla‘uṇda kimi ḥürşīd kimi māh yazar

3. Görse bu şüret ile münşī-i Şehnāme seni
Mülket-i ‘işvede ḥübāna şehin-şāh yazar
Levh-i mihr ü kamere İbn-i Nüceym-i gerdün
Kalem-i ḡirre ile rüyuṭa Eşbāh yazar
5. İksin étse de bir yerde muşavver taḥrīr
Serv-i bālāyı ḡadūṇden yine kūtāh [yazar]
Hem-ser-i şīr yazup ‘aşkı Ḥayātü’l-Ḥayevān
‘Aql-ı pür-ḥīleyi dūnbāle-i rūbāh yazar
7. Okudım metn-i uşūl-ı kütüb-i devletde
Kad-i ḥayşiyet-i cehli sebeb-i cāh yazar

39 AE: 33^b (SVD: g. 49)

¹ (A sevgili) kudret kalemi parlak ayva tüyünü ansızın yazar; göğsümün sayfasına da âhın siyah uzatmasını yazar.

1^b: raḥşān AE: reyḥān SVD

1^b: siyāh AE: elif SVD

² (A sevgili) senin yüzüne gazeller yazan söz ehlinden bazıları başlangıç beytine güneş, bazıları ise ay yazar.

³ (Eğer) Şehname yazarı senin bu yüzünü görse naz mülkünde güzellere şahlar şahı yazar

⁴ Feleğin İbn-i Nüceym’i güneş ve ay levhasına kibir kalemi ile senin yüzün için Eşbah’ı yazar.

⁵ Yazan yüksek serviyi boyunla aynı yerde resmetse bile serviyi senin boyundan daha kısa yazar.

⁶ Hayatü’l-Hayevan, aşkı aslanın eşi, çok hileli akli ise tilkinin kuyruğu diye yazar.

⁷ Ululuk kitaplarının usul metninde okudum, cahillik itibarının mührünü makam sebebi olarak yazar.

Sînedür kâğıd-ı tesvîde debîr-i emelün
Anda naķş-ı hevesi gâh bozar gâh yazar

9. Kâtib-i maħkeme-i ĥükm-i każâ ey **Vehbî**
Kısmetüm sehmini er-rızķu ‘alallâh yazar

40.

İĥyâ-i Şehri

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gird-i ruĥsârunda ey meh-rû ĥaķ-ı şeb-gün biter
Baķ sifâl-i dilde ammâ âh-ı sünbül-gün biter
Bî-şümâr oldı ten-i ‘âşıkda dâğ-ı zerd-gün
Şöyle münbitdür feżâ-yı ‘aşķ kim altun biter
3. Merdüm-i çeşmün dile toĥm-efken-i şevķ olalı
Çâr-bâğ-ı ‘unşurumda siĥr ile efsün biter
Eylesem tenhâ o serv-i ĥadde bārân eşķümü
Kanda var mantar gibi ol dem raķîb-i dün [biter]
5. Bûse iķrâr etse cây-ı bûs olur gömgök yere
Ravza-i ĥüsninde gūyâ va‘d ile kemmün biter

⁸ Göğsüm, arzu kâtibinin karalama kâğıdıdır; onda (göğsümde) arzu naķşını bazen bozar, bazen yazar.

7^b: emelün AE: çarĥıñ SVD

⁹ Ey Vehbî, kaza emri mahkemesinin kâtibi kısmetimin payını “Rızķı veren Allah’tır.” yazar.

40 AE: 33^b (İD: g. 71)

¹ Ey ay yüzlü, yanağının çevresinde gece renginde tüy yetişir; ancak gönül çömlüğine bak, (onda) sünbül renkli âh biter.

1^b: Sünbül-gün AE: Ateş-gün İD

² Âşığın bedeninde sayısız sarı renkte yara oluştu; aşķ ovası öyle münbittir ki (orada) altın biter.

2^b: Zerd-gün AE: Zerd-fâm İD

³ (A sevgili) gözbebeğin gönle arzu tohumu attığından beri; kökümün bahçesinde siĥir ile büyü biter.

⁴ Gözyaşımı yalnız o sevgilinin boyu için yağmur yapsam (ne olur); o zaman (orada) mantar gibi alçak rakip biter.

⁵ (O sevgili) öpücük sözü verse öpme yeri masmavi olur (ve) sanki güzellik bahçesinde vaat ile kimyon yetişir.

- Kesdi bizden bir nigāh-ı mest-i şūhın çok görür
Tākūn oldukça büride şāhı şad-efzūn biter
7. Derd-i ğamzeñle enīn ü girye étsem hākde
Çün gider bir kâ'ide hep çevik kânūn [biter]
- Fıkr-i bālāsıyla giryān olsam **İhyā** dem-be-dem
Gülşen-i ṭab'umda serv-i mışra'-ı mevzūn biter

41.

Taḥsīn-i Şehrī

Mef'ūlū fā'ilātū mefā'ilū fā'ilūn

Muzāri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Encām-ı devr-i ḥüsn-i ḥaṭ-ı tīre kārdur
Her çend şubḥ rüşen ise şāmı vardur
Bir āfītāb-ı işve-i rūy-ı zemīnsin
Mānend-i mihr kadr-i ruḥuñ āşikārdur
3. Mānend-i cān şaklar iseñ n'ola sīnede
Her zaḥm-ı tīg yāruña bir bergüzārdur
4. <Ne> Sevdā-yı zūlf-i yāra bizi mübtelā kılan
Baḥt-ı siyāh-nāmene bir yādigārdur
5. **Taḥsīn** bu rütbe nazm-ı ḥasen söylemek saña
Dād-ı cenāb-ı ḥazret-i Perverdigārdur

⁶ (O sevgili) bizden işveli ve sarhoş bakışını kesti, çok görür; (gamlanma) asman kesik oldukça yüzden fazla dalı yetişir.

⁷ (A sevgili) bakışının verdiği üzüntüyle toprakta ağlayıp inlesem (buna şaşılmasın) çünkü bir kural gider (onun yerine) hep (yeni) usûl gider.

⁸ Ey İhyā, uzun boyunun düşüncesiyle daima ağlamaklı olursam yaradılışımın bahçesinde ölçülü mısra servisi biter.

41 AE: 34^a

¹ Tüy güzelliğinin çağının sonu siyahlıktır; (zira) sabah her ne kadar aydınlıkta da akşamı vardır.

² Sen, dünya yüzünde bir işve güneşisin; (bu sebeple) yanağının itibarı güneş gibi âşikârdır.

³ Göğsünde can gibi saklasan ne olur? (zira); her ok yarası yâre bir armağandır.

⁴ Bizi sevgilinin saçının arzusuna/siyahına düşkün kılan amel defterine bahtına bir hatıradır.

⁵ Ey Tahsin, bu derece güzel şiiri söylemek; sana yüce Allah'ın bir vergisidir.

42.

Ve lehu

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Ey perî-rû heme ‘âlem saña meftûn gibidür
Her nigâhuñ dil-i ‘uşşâkuña efsûn gibidür
Şûret-i mihr ile her şâm u seher âl eyler
Çarḥdan ehl-i dilin ḥâlî dîger-gün gibidür
3. Ser-i mecmû‘a-i ḥatırda ḥayâl-i ḳaddûñ
Ḥil‘at-ı ârâste bir mısra‘-ı mevzûn gibidür
Beste-i ḥalka-i zencîr-i ser-i zülfin iken
Nây-veş nâle-i dil ‘aşîka ḳânûn gibidür
5. Himmet-i neş‘et-i üstâd-ı felek-pâye ile
Ṭab‘-ı **Taḥsîn** bugün reşk-i Felâṭûn [gibidür]

43.

Fâriḳ-i Âmidî

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Şabâh-ı maḳşadum cânâ ğam-ı hecrünle şâm olmış
Êriş kim ḥ‘âb-ı rāḥat dîdeme sensüz ḥarâm olmış

42 AE: 34^b

¹ Ey peri yüzlü, bütün âlem sana âşık gibidir; her bakışın, âşıkların gönlüne efsun gibidir.

² Aydınlık yüzü ile her gece ve sabah hile eder; âşığın felekten (ötürü) durumu başkalaşmış gibidir.

³ Zihin kitabının başında boyunun hayali; süslü bir kaftan, ahenkli bir mısra gibidir.

3^b: Vezin bozuktur.

⁴ Saç ucunun zincirinin halkasının bağılısı iken; ney gibi olan gönül inlemesi âşığa kanun sesi gibidir.

⁵ Felek rütbeli üstadın yetiştirme gayreti ile bugün Taḥsîn’in yaradılışı Eflatun’un kıskandırır gibidir.

43 AE: 34^a

¹ Ey sevgili, ayrılığın tasasıyla niyet sabahım akşam oldu; yetiş (çünkü) sensiz gözüme rahat uyku haram oldu.

N'olaydı olmadın evvel felek Ya'küb-veş bārī
Göreydüm Yūsuf-ı gül-pîrehan sînemde rām olmuş

3. Ruḥ-ı gül-rengün eylerken temāşā kaldı ḥaṭṭında
Dil-i şūrīdeye Rūm idi mesken şimdi Şām olmuş
- Bu şeb-i düş güzārūm bulmadum yol 'āşıkānından
Ser-i kūyūnda ey meh-pāre ol deḡlū ruḥām olmuş
5. Unutdırdı cünūnı Kays-ıla Ferhādı ey meh-veş
Senūḡ 'aşkuḡla **Fāriḡ** şimdilik rūsivā-yı 'ām olmuş

44.

Ve lehu

Mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Degül ḥaṭṭ-ı siyāh çıkmış o meh-rūyın 'izārından
Görinür 'aks-i müjgānum 'izār-ı tāb-dārından
- Ne mümkün tā kıyāmet yarası merhem-pezi̇r olmak
Olanlar zaḥm-dār ol ebrūvān-ı zū'l-feḡārından
3. Hevā-yı zūlf-i müşkīnūḡle cān teslīm éde 'āşık
N'ola sūnbül biterse ḥaşre dek ḡāk-i mezārından
- Bu gülşende nesīme raḡbet efzūn oldı bülbulden
Anuḡ'çün dāḡ-ber-dāḡam gülinden lāle-zārından

² Talih, Yakup gibi olmadan evvel hiç olmazsa (o) gül gömlekli Yusuf'u göğsümde yatıyor şekilde görsem ne olurdu?

³ (A sevgili) gönül, senin gül renkli yanağını seyrederken ayva tüyünde kaldı; perişan gönlün meskeni Rum idi şimdi Şam oldu.

⁴ Ey ay parçası (gibi güzel sevgili) sokağının başı o denli mermerli ki; bu düş gecesinde âşıklarından ötürü geçecek yol bulamadım.

⁵ Ey ay gibi güzel sevgili, Farik'in deliliği Kays'ı ve Ferhad'ı unutturdu; (o) şimdilik senin aşkınla halkın kepazesi olmuş.

44 AE:34^b

¹ O ay yüzünün yanağından çıkan siyah ayva tüyü değildir; (o) parlak yanağında görünen (benim) kirpiğimin yansımasıdır.

² Senin o zülfikâr kaşlarından yaralananların yarasının kıyamete kadar merhem kabul etmesi (iyileşmesi) mümkün müdür?

³ Âşık, (senin) misk kokulu saçının arzusuyla canını teslim etse (ve) mezar toprağında haşre kadar sümbül bitse ne olur?

⁴ Bu gül bahçesinde hafif esen yele, bülbulden fazla raḡbet edildi; o sebeple ben (bu bahçenin) gülünden, lalesinden dolayı yaralıyım/üzgünüm.

5. Eger mesrūr eger maḥzūn ḳalsa ṣabr ēder elbet
Şikāyet eylemez **Fāriḳ** cefā-yı şehriyārından

45.

Ḥāmī-i Āmidī-i Ḳadīm

Mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Leb-i dil-dāra revnaḳ cūşış-i tebhāleden gelmiş
O gül-berg-i tere tāb u tarāvet jāleden gelmiş
Gören püskürme benler rüy-ı alında o şūḥın dēr
Beneklü bir ḳumāş-ı tāzedür Bengāleden gelmiş
3. Ēder ‘īrās-ı şöhret fer‘-i zībā aşl-ı nā-ḳīze
Piyāzuḡ irtifā‘-ı ḳadri ḳat ḳat lāleden [gelmiş]
Ruḥ-ı sāḳī gül-i şād-āba dönmiş neş‘e-i meyden
Bu tāze āb u tāb ol āteş-i seyyāleden [gelmiş]
5. Şaḳın bir kār-ı nā-hemvār ile şöhret-pezīr olma
Hemīşe sū-i zıkr-i Sāmīrī gūsāleden gelmiş
06. Görüp ol gül ruḥın destār-ı alın bī-ḳarār oldum
Dil-i ser-geştelik ol şu‘le-i cevvēleden [gelmiş]
7. ‘Aceb kim ḥalḳa-i āḡūşdan yār ictināb eyler
Kemāl-i kevkebe görmez mi māha hāleden [gelmiş]

⁵ Farik ister sevinçli ister üzüntülü olsun, elbet sabreder; padişahının ona yaptığı eziyetten şikâyet etmez.

45 AE: 34^b (HD: g. 24)

¹ Sevgilinin dudağına uçuk coşkunluğundan güzellik gelmiş; o taze gül yaprağına şebnemden tazelik ve parlaklık gelmiş.

² O işveli sevgilinin kırmızı yanağındaki püskürme benleri gören; “Bengale’den benekli, taze bir kumaş gelmiştir.” der.

³ Değersiz soya sonradan güzellik gelmesine şöhret sebep olur; (zira) soğanın kıymetinin kat kat yükselmesi lale sebebiyledir.

⁴ Sakinin yüzü şarap neşesinden (ötürü) terütaze bir güle dönmüş; (sakiye) bu taze parlaklık o akıcı ateşten/şaraptan gelmiş.

⁵ Sakın uygunsuz bir iş ile şöhretlenme; (zira) Samirî’nin daima kötü anılması buzağıdan (buzağı hadisesinden) ötürüdür.

⁶ O gül yanağını, kırmızı destarını görüp kararsız kaldım; perişan gönüllülük o akıcı alevden gelmiş.

⁷ Sevgili kucak halkasından acayip çekinir; aya ihtişam olgunluğunu hâlenin verdiğini görmez mi?

Èder āh u fiġān erbāb-ı ‘aşkı mu‘teber **Hāmī**
Hezāra gülşen-i ‘ālemd e raġbet nāleden gelmiş

46.

Ve lehu

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Sözde sābit-ka-dem ol muhkem-i tenzīl gibi
Nesh u taħrīfī qabūl eyleme İncīl gibi
Aç kelīm-i Hakkā yol sīnede çün baħr-i Süveyş
Hayfdur pey-rev-i Fir‘avn olasun Nīl gibi
3. Tökunır başuġa fīl-bān-ı kazādan çengāl
Zāhidā ‘ucbla burnuġ büyümiş fīl gibi
Bülbül-āsā duramaz hānede sevdā-zede dil
Mihr burc-ı hamele etti iki taħvīl gibi
5. Yek-dil ol şāf-derūn olmadan i‘rāz etme
Ursa çengāle felek ger seni qandīl gibi
06. Nüşha-i nāz okur etfāl-i zamān çeşminden
Şīve-fenninde ol āfet hele tekmīl gibi

⁸ Ey Hāmī, āh ve feryat aşk erbabını hatırlı yapar; (zira) bülbüle dünya bahçesinde meyil olması, inlemesindendir.

46 AE:34^b (HD: g. 60)

¹ Sözde Kur‘an‘ın sağlamlığı gibi kararlı ol; İncil gibi hükümsüzlüğü ve değişmeyi kabul etme.

² Süveyş Denizi gibi göğsünde Allah‘ın kelimelerine yol aç; Nil Nehri gibi Firavun peşinden gitme, yazık olur.

³ Ey zahit, başına kaderin fil çobanından (atılan) çengel dokunur; burnun kibirden fil gibi büyümiş.

⁴ Güneş koç burcunda iki değişim yapmış gibidir; (zira) sevdalanmış gönül bülbül misali evde/içeride duramaz.

4^b:sevdā-zede dil AE: sevdā-zedeler HD

⁵ Şayet felek seni mum gibi çengele geçirse de; temiz kalpli ol, saf yaratılışlı olmaktan yüz çevirme.

5^b: Yek-dil ol şaf-derūn olmadan i‘rāz etme AE: Yek-dil ü şaf-derūn olmadan a‘rāz itme HD

⁶ O güzel bilhassa işve ilmini tamamlamış gibidir; (zira) zamane çocukları onun gözünden naz yazısını okur.

7. Zer gibi h̄ālīs u gevher gibi ol şāf-derūn
Şāhlar başda getirsün seni iklīl gibi
Kem-naẓardan anı ta'vīze tūtar kim 'āşık
Şarılur gerden-i dil-dāra ḥamāil gibi
9. **Hāmī** gördüm bu gece rū-siyeh kelb-i rakīb
Cennet-i kūy-ı dil-ārāda 'azāzīl gibi

47.

Emīrī-i Āmidī

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. 'Ārız-ı mihr-i cihān-tābuḡa zīnet vërme
Her naẓarda dil-i āyīneye ḥayret vërme
Saḡa teslīm ederüz gülleri bülbüleri de
Bāḡ-bān bir iki gün sen bize şiklet vërme
3. Bilirüz sāhtedür sözlerūḡ ey bü'l-hevesüm
Fahṛ edüp kendiḡe ārāyiş-i naḡvet vërme
04. Hāne-i yāra rakībī gider iken gördüm
'Avdetinde aḡa yā Rāb selāmet vërme

⁷ Altın gibi katıksız ve elmas gibi saf ol ki şahlar seni başında taç gibi getirsin.
⁸ Âşık, sevgilinin boynuna hamail gibi sarılarak kem gözden (sakınmak için) ona muska tutar.
8^b: Kem-naẓardan anı ta'vīze tūtar kim 'āşık AE: Kem-naẓardan anı ta'vīze dü dest-i 'āşık HD
⁹ Ey Hāmī, bu gece sevgilinin cennet gibi olan sokağında (o) şeytan gibi (olan) kara yüzlü rakip köpeğini gördüm.
9^b: Rū-siyeh kelb-i rakīb AE: Kelb rakībī tūlanur HD // Dil-ārāda AE: Dil-ārāy HD
47 AE:35^a
¹ Dünyaya ışık veren parlak yanağını süsleyip her bakışta aynanın gönlüne şaşkınlık verme.
² A bahçıvan, sana gülleri de bülbülleri de teslim ediyoruz; sen bir iki gün bize yük olma.
³ A çok heveslim, biliriz sözlerin sahtedir; övünüp kendine gurur süsü verme.
⁴ Rakibi sevgilinin evine giderken gördüm; ya Rab dönüşünde ona selamet verme.

5. Şayda sa'y étme **Emîrî** o hümâ-yı vahşî
Yok yere kayda düşüp kendüğe zahmet [étme]

48.

Ve lehu Beste

Mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün
Hezec - - ./ . - - ./ . - - ./ . - -

1. Bir kerre o meh dâ'ire-i vuşlağa girse
Âğûşa uşûl ile çeküp çenber éderdüm
Râm olduğunu bilsem **Emîrî** ben o tıfluğ
Ser-meşk-i sevâd-ı haşını ezber éderdüm

49.

Kevşer-i Şehrî

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Oldı bir zülf-mu'anber başa mev'ûd 'ûd
Étmesün âh-ı şebânem çarha dek memdûd dûd
2. Şayrefî [ol] neş'eyi şahbâdan istikrâz éder
Ceyb-i tab'ında kibârın olmadı mevcûd cûd
3. Telh-gûlîkla gedâdan hıfz éder kendüğ kibâr
Olmaz ekşer âb-ı şîrîn olmasa mevrûd rûd

⁵ Ey Emîrî, o vahşî Hümâ kuşunu avlamaya çalışma; kendini başa düşürüp kendine zahmet çıkarma.

48 AE:35^a

¹ O ay (gibi güzel sevgili) bir kere kavuşma dairesine girse onu âdetince kucağa çekip çember yapardım.

² Ey Emîrî, ben o toyun boyun eğdiğini bilsem; ayva tüyünün siyah yazısını ezberlerdim.

49 AE: 35^a

¹ Bana amberli bir zülüften öd ağacı vadedildi (hâl böyle iken) gece renkli âhımın dumanı gökyüzüne kadar uzamasın mı?

² Sarraf, neşeyi şaraptan borç alır (ancak) kibârın yaradılışının cebinde cömertlik mevcud olmadı.

³ Kibar kimse acı sözlülükle kendini dilenciden muhafaza eder; genellikle ırmak (denize) ulaşamazsa tatlı su olmaz.

Hāside ‘ā’id gezend [ki] el-ḥasūdu lā-yesūd
Ëtdi bu taḳdīrce seyr ãt yine maḥsūd sūd

5. Nīstīde şūret-i hestī bulaldan **Kevserā**
Görinür mir’āt-ı vicdānumda her nā-būd būd

50.⁶⁰

Ve lehu

1. Zārūrīst **Kevser** cāyīm ez dīgerī dāred
Ve fī ‘adem’īl mā’i et-teyemmüm bi’t-türābi cā’izun

51.

Yūsuf- ı Kaşamoni

Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ne ḥācet vaşf-ı ḥüsn-i dīlberē cānān dēmek besdür
Gerekmez ‘ālemi ta’rīfe kim insān dēmek besdür
Ëden eşyāda cılve cümleten bī-şek hüviyyetdür
Ḥafīdür gerçi ammā ki cis[i]m ü cān dēmek besdür
3. Olur ma’zūr bī-zevḳ-i maḥabbet ‘aşḳa ta’nında
Anuḡ’çün zāhid-i dānā-dile nā-dān dēmek besdür
Ne lāzım gevher-i maḳşūd-ı gird-ābın beyān ãtmek
Hemān ḡavvāş ile sāḥillere ‘ummān dēmek besdür

⁴ Zarar (yine) hasetçiye aittir (zira) “hasetçi asla mesut olmaz”; bu hükümle gör yine kıskanılmak fayda etti.

⁵ Ey Kevser, yoklukta varlığın sûretini bulduğumdan beri vicdan aynamda her yokluk varlık (gibi) görünür.

50 AE:35^a

⁶⁰ Beytin vezni bulunamamıştır.

¹ Ey Kevser, yerimizi başkasının alması mecburidir; (zira) suyun yokluğunda teyemmüm caizdir.

51 AE:35^a

¹ Sevgilinin güzellik vasıflarına (onları dillendirmeye) gerek yok, sevgili demek kâfidir; dünyayı tarif etmeye gerek yok, (zira) insan demek yeterlidir.

² Eşyada tecelli eden şüphesiz hep birden hakikattir; gerçi gizlidir ama bazen beden ve ruh demek kâfidir.

³ Aşkı kınamada sevgisizliği hoş görülür bu sebeple (o) bilge gönüllü zahide bilgisiz demek yeterlidir.

⁴ Girdabın gaye elmasını açıklamaya ne hacet; yalnız dalgıç ile sahillere okyanus demek kâfidir.

5. Olur nūr-ı ferec der-pey zālām-ı şiddet-i dehre
Saña burhān-ı **Yūsuf** Yūsuf-ı zindān dēmek besdür

52.

Ḥayrī-i Āmidī

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Çarpıldı mı bir āfete aldı ruḥ-ı rengin
Şemşîr açamaz ağızını ol gonce-i tengin
Sen gibi perī-zādı esîr eyleyen āfet
Şimden gērü taşsın başına çifte çelengin
3. Bir nîm nigehe seni bu hâle bıraktı
Çek ki tıyasun acısını zaḥm-ı ḥadengin
Bil ki ne çeker 'âşıkın ağıyar elinden
Gömgök nicedür sîneyi gör ta'ne-i sengîn
5. Senden güzelim çekdiğini **Ḥayrī**-i zârın
Çekmezdi esîr olsa destinde frengin

⁵ Dünya şiddetinin karanlığına sevinç aydınlığı olur; Ey Yusuf'un delili, sana zindanın Yusuf'u demek yeterlidir.

52 AE: 35^b

¹ Bir güzele mi vuruldu (ki) yanağının rengini aldı; o dar ağızlı goncanın ağızını kılıç bile açamaz.

² Ey güzel, peri gibi güzel olan seni esir eden; şimdiden sonra başına çifte çelenk taksın.

³ O, seni yarım bir bakışla bu hâle getirdi; (oku) çek ki ok yarasının acısını duyasın.

⁴ (A sevgili) âşıklarının yabancıların/rakibin elinden ne çektiğini bil, çoktandır taşlamadan gömgök olmuş göğsü gör.

⁵ (A güzelim) (o) ağlayan Hayrî, frengin elinde esir olsa (yine de) senden çektiği kadar çekmezdi.

53.

Vālī-i Āmidī

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Nesīm-i bü'l-heves gīsū-yı cānānumdan el çeksün
Çeker bir gün nedāmet āh u [e]fgānumdan el çeksün
Yanumda şubha dek yārin hayālī mihmānumdur
Bu şeb h^vāb-ı ferāgat çeşm-i hayrānumdan el [çeksün]
3. Dil-i mecrūhım āzād eylesün derd-i keş-ā-keşden
Ya etsün çāre vaşlından ya dermānumdan el [çeksün]
4. Hicāb altında kırsa böyle sākīnin ger ibrāmı
Leb-i küstāh-ı 'işmet būs-ı dāmānumdan el çeksün
5. Eşitdüm der imiş bād-ı şabāya söyle **Vālīye**
Perişān eylerüm zülf-i perişānumdan el çeksün

54.

Ve lehu

Mef'ülü mefā'īlū mefā'īlū fe'ülün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Şermende-i lütf etti beni yār gelince
Biñ nāzla ol şūh-ı sitemkār gelünce

53 AE: 35^b (VAD: g. 297)

¹ (O) çok arzulu rüzgār sevgilimin saçından el çeksin (zira) o da bir gün pişmanlık çeker, (bu sebeple) benim āhım ve feryadımdan el çeksin.

² Bu gece vazgeçiş uykusu benim şaşkın gözümden elini çeksin (çünkü) sevgilinin hayali sabaha kadar yanımda misafirimdir.

³ (O sevgili) yaralı gönlümü (bu) çekişme derdinden kurtarsın; ya kavuşmaya bir çare bulsun ya da şifamdan/şifa aramaktan vazgeçsin.

⁴ Şayet sakinin ısrarı böyle utandırırsa; iffetin küstah dudağı eteğimi öpmekten vazgeçsin.

⁵ Duydum ki (o güzel) sabah rüzgârına: Vālī'ye "Söyle dağınık saçımdan elini çeksin (yoksa onu) perişan ederim" dermiş.

54 AE:35^b (VAD: g. 323)

¹ O zalim ve işveli sevgili bin nazla gelince, beni lütuf utangacı yaptı.

- Müşkilce olur tevbede şāhib-ḳadem olmak
Hengām-ı çemen mevsim-i gül-zār gelince
3. Setr eyledi nūr-ı [r]uḥını zūlmet-i ḥaṭṭı
Ḳalmaz eṣer-i mihr ṣeb-i tār gelince
- Hep zāhir olur dildeki esrār-ı fīgānı
Bir ḥāl bilür vāḳıf-ı esrār gelince
5. Tīğ-ı ḳadere ters-i ḥazer kār-ger olmaz
Eyler mi ḳazā merdi ḥaber-dār gelince
- Ḥayfā ki budur ‘ādeti her yār gelince
Gönlüm bulanur ḥātıra aḡyār gelince
7. Ḳavsî-i ‘Acem lehçesidür **Vālî** bu mışra‘
Şabr eyle gözüm nūrı [ki] dīdār gelince

55.

Vānî-i Vānî

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ne şüretle görünsem ‘aks-i ṭālî‘ gösterür kâpūs
Bu vārün baḥt ile sākî deger mi devlet-i pā-būs
- Vücūd iḳlîmi memlū ceyš-i ḡamdan pek ḥarāb olmuş
Yine ṭurmaz ḥayālāt-ı şafāya dil eder cāsūs

² Yeşillik zamanı, gül bahçesi mevsimi gelince tövbede kararlı olmak hayli zor olur.

³ (O güzelin) ayva tüyünün siyahlığı yanağının nurunu örttü; (zaten) karanlık gece gelince güneşten bir iz kalmaz.

⁴ Gönüldeki feryadının sırları daima açık olur; sırları bilen (kimse) gelince bir durumu anlar.

⁵ Kader kılıcına sakınma korkusu etkili olmaz; (zira) haberci gelince bir insan kaza yapar mı?

⁶ Yazık ki usûl budur, sevgili her geldiğinde aklıma yabancılar/rakip gelir (ve) gönlüm karışır.

⁷ A Vālî, bu mısra Kavsi-i Acem’in söyleyiş tarzındadır, gözümün nuru (o) yüz gelince sabret.

55 AE: 35^b

¹ Ne yüzle görünsem (de) talih yansıması kâbus gösterir; ey saki uğursuz bir talih ile ayak öpme talihine değer mi?

² Beden ülkesi dert ordusuyla dolmuş, çok yıkılmış; gönül yine durmaz, huzur hayaletlerine casusluk eder.

3. Derūnum içre vardır sūz-ı gamla âteş-i gayret
Ne mümkündür iki şem'e taḥammül ede bir fânūs
Göñl dünyā için inler büt etmiş ḥubb-ı dünyāyı
Anuñ'çün nāleme dērler efendī nağme-i nākūs
5. Luğāt-ı ıztırābı ḥall ederüz nüṣṣasın bulsaḳ
Ne mümkün ḥall ede **Vānī** anıñ bir 'uḳdesin ḳāmūs

56.

Ḥāmid-i Āmidī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Çīn-i ebrū neyl-i vaşlın gerçi pür inkār eder
Nīm-nigāh-ı lüṭfuñ ama mūcib-i iḳrārıdur
Fitne-i çeşmüñ zuhūr-ı ḥaṭla nā'im olmadı
Ḥ'āb-ı nevşīn-i bahār āyā kimüñ kirdārıdur
3. Ben senüñ cānā benüm sen ḥālūmin mir'ātısun
Dil ḥarābuñdur dü çeşmüñ göñlümin bīmārıdur
04. Bilmezem gamzeñ gibi gamz etmek ammā şübhesiz
Rūz-ı tārīküm gören anlar ki çeşmüñ kārıdur
5. Bāğ-ı dehri sensiz āhum şöyle leb-rīz etdi kim
Bülbülüñ minḳārı ey gül raḥne-i dīvārıdur

³ İçimde dert yanışıyla gayret ateşi vardır; (hâl böyleyken) iki muma bir fanusun dayanması ne mümkün?

⁴ Ey efendi, gönül dünya sevgisini put yapmış (ve) onun için inler; inlememe çan demelerinin sebebi budur.

⁵ Yazısını bulursak, ızdırıp sözünün düğümünü çözeriz (ancak) ey Vâni, sözlüğün onun bir düğümünü çözmesi mümkün değildir.

56 AE: 36^a

¹ (A sevgili) gerçi kirpiğinin kıvrımı kavuşmaya erişmeyi çokça inkâr eder (ama); lütfunun yarım bakışı kabul sebebidir.

² Senin gözünün fesatlığı ayva tüyünün belirmesiyle uyumadı; acaba baharın tatlı uykusu kimin işidir.

³ A sevgili, ben benim (çünkü) sen benim hâlimin aynası; gönül senden ötürü yıkılmıştır, iki gözün ise gönlümün hastalığının sebebidir.

⁴ (A sevgili) ben senin yan bakışın gibi göz kırpamam ama kuşkusuz ki karanlık günümü gören kimse bunun senin gözünün işi olduğunu anlar.

⁵ Ey gül (gibi olan sevgili), âhım sensiz dünya bahçesini öyle bir doldurdu ki bülbülün gagası duvarındaki yarıktır.

Künc-i la'l ü gūşe-i çeşmünde hāl etmiş mekân
Zümre-i düzdin kemînüne kaşîdin <eylemek> kâridur

7. 'Aqlumı mânend-i mir'ât eyleyen hayret-pezîr
Bir şeker-leb nâzenîn tûî-i güftâridur

Bir perîye çarpılup dîvâneyem kim şîşe-veş
Mihrsin hâk olsa cismüm cây-ı istikrâridur

9. Ol perîniñ vird edindüm rukye-i teşhîrini
Yandıran kâfûr-ı cismüm âteş-i ruhsârıdur

Gül-şekerdür bûse-i düşnâm-âmîzûñ baña
Hâmid-i zâr ol 'ilâcın hayliden bîmâridur

57.

Râyık-ı Şehrî

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Derd-i hecri var ise telhî-i sâgar başdırur
Bu meşeldendür acı acıyı dërler başdırur
02. Cân-ı Şîrîn ile bak Ferhâd-ı nâ-şâda felek
Bî-sütün-ı 'aşkda halvâ-yı mermer başdırur
3. Hasta-i dâru's-şifâ'-yı hüsn olan kalmaz açık
Püşiş-i gîsüya bak çeşmânı örter başdırur

⁶ Ben, dudağının köşesini ve gözünün kenarını mekân edinmiş; (zaten) hırsız topluluğunun pususuna niyet etmek onun işidir.

⁷ Aklımı ayna misali şaşkın eyleyen, bir şeker dudaklı nazenin söz papağanıdır.

⁸ Bir periye çarpılıp şîşe misali deli olmuşum; bedenim toprak olsa da (bu) uygundur (zira) sen güneşisin.

⁹ O perinin zaptetme büyüsünü dua edindim; bedenimin kâfurunu yandıran (o) yavaşının ateşidir.

¹⁰ (O) sövmeyle karışık öpücüğün bana gül şekeridir; inleyen Hâmid, o ilacın çokça hastasıdır.

57 AE: 36^a

¹ Ayrılık derdini ola olsa şarap kadehi giderir; (zira) bu atasözüdür ki "Acı acıyı giderir." derler.

² Ey felek, Şirin/tatlı can ile (şu) üzüntülü Ferhad'a bak ki aşkın Bîsütun'unda (dağında) mermer helvası bastırır.

³ Güzellik hastanesinin hastası olan (kimse) açıkta kalmaz (çünkü) saçın örtünüşüne bak gözleri örter, kapatır.

Āşinālar pā-keşīde oldılar ol-şūhdan
Qorqaram kaşr-ı vişāle yad ayaklar başdırur

5. Seyl-i eşküm böyle qalursa eger ey mest-i nāz
Bir gün ol kūy-ı hārabātı ser-ā-ser başdırur
Nüşha-i ‘aşkı müsebbā‘ tab‘ édüp bu vech-ile
Şūret ü ma‘nāda **Rāyık** Heft-Peyker başdırur

58.

Vālī-i Āmidī

Meḥ‘ulü fā‘ilātü meḥ‘ilü fā‘ilün

Muzāri‘ - - . / - . . / . - . / - . -

1. Evvel nazarda zūlf-i siyeh-nāma düşmüşüz
Gün görmedin dahı heves-i şāma düşmüşüz
Ey nev-resīde sūhte-i hecrūn olmadın
Ümmīd-i vaşl édüp tama‘-ı hāma düşmüşüz
3. Mesmū‘-ı gūş-ı cān olalı ğayra ülfetūn
Ey meh şafāyı terk édüp ālāma düşmüşüz
04. Hāyfā ki şūkr-i ni‘met-i maḥrūmı étmeyüp
Bī-hūde ḥ‘āhiş-i dil-i nā-kāma düşmüşüz
5. Yok dilde **Vālīyā** heves-i neşve-i suḥan
Nā-çār tab‘-ı şūh ile ibrāma düşmüşüz

⁴ Tanıdıklar o işveli sevgiliden ayak çektiler/vazgeçtiler; (şimdi) kavuşma kasrını yabancı ayaklar basacak diye korkuyorum.

⁵ Ey naz sarhoşu şayet gözyaşımın seli böyle kalırsa bir gün o meyhane sokağını baştan başa kaplar.

⁶ Rāyık, aşk nüshasını müsebbā yaradılışlı yapıp bu yolla görünüşte ve mānāda Heft-Peyker’e üstün gelir.

58 AE: 36^a (VAD: g. 163)

¹ Biz (daha) ilk bakışta siyah namlı saça düşmüşüz/gönül düşürmüşüz; daha gün görmeden gece arzusuna düşmüşüz.

² Ey yeni yetme, (daha) ayrılığının yanmışı olmadan kavuşmayı arzu edip gereksiz (bir) isteğe düşmüşüz.

³ Ey ay (gibi güzel olan) başkalarına (karşı) ahabplığın can kulağına geldiğinden beri huzuru terk edip elemlere düşmüşüz.

⁴ Yazık ki noksan (olan) nimete şükretmeyip boşuna nasipsiz gönlün arzusuna düşmüşüz.

⁵ Ey Vālī, gönülde söz neşesi (için) heves yok; çaresiz (o) işveli yaradılışlı (sevgiliye) ısrara düşmüşüz.

59.

Cevdet Mollā

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Gül-i rüyunla cānā gülsitānuḡ farkı var yokdur
Fiḡānda 'āşıkuḡla bülbulānuḡ farkı var yokdur
Senüḡ ḡamzeḡle tıḡ-ı cān-sitānuḡ farkı var yokdur
O ebrūlarla rezm-i pehlevānuḡ farkı var yokdur
3. Uzaḡdan fark eder nesr-i zamīr-i ḡasta-i 'aşkı
Yanumda dilber-i nabż-āşinānuḡ farkı var yokdur
4. Ḳabūl étmez tecezzī fikr-i bārīk-i taḡayyülde
Vücūd ile 'ademde ol dehānuḡ farkı var [yokdur]
5. O bir rūḡ-ı mücessemdür ḡayāl olsa taşavvurda
Baḡılsa cism-i cānān ile cānuḡ farkı var [yokdur]
Dehān-engüşt-i ḡayret lāl-i mir'āt-ı cemāl oldum
Ḥamūş-ı vuşlatuḡla bī-zebānuḡ farkı var [yokdur]
7. O meh bī-gānelerle āşinā herkesle germ-ülfet
Ecānible yanında āşinānuḡ farkı var yokdur

59

AE: 36^b

- ¹ Ey sevgili yanaḡının gülü ile gül bahçesi arasında fark olmadığı gibi feryatta da âşıkların ile bülbüllerin farkı yoktur.
- ² (A sevgili) bakışınla can alıcı kılıcın farkı yok gibidir; o kaşlar ile pehlivanların kavgası arasında fark yoktur.
- ³ Aşk hastasının kalp kuşunu uzaktan fark eder; (o) nabız tanıyan sevgili benim yanımda varla yok arasındadır.
- ⁴ Hayalin ince görüşünde bölünme kabul etmez (bu yüzden) varlıkta ve yoklukta o ağzın farkı varla yok arasındadır.
- ⁵ Tasavvurda hayal de olsa (O) görünen bir ruhtur (çünkü) bakılırsa sevgilinin bedeni ile canın/ruhun farkı yok gibidir.
- ⁶ Güzellik aynasının dilsizi, hayretten şaşırıp kalmış oldum; (şimdi) kavuşma sessizliğiyle dilsizin farkı yok gibidir.
- ⁷ O ay (gibi güzel) yabancılarla tanıdık, herkesle içli dışlıdır; yanında yabancılar ile tanıdıkların farkı yoktur.

Nice taqlîd kâbil **Cevdetâ** bu şi'r-i üstâda
O mu'ciz nazm ile sihr-i beyânun farkı var yokdur

60.

Ve lehu

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Reng-i neşât-ı bade-i gül peykerümdedir
Rûy-ı murâd âyîne-i sâgarumdudur
Gözden geçirmişem hat-ı cânânı mü-be-mû
Zîrâ ki muşhaf-ı ruh-ı yâr ezberümdedir
3. Kays-ı belâ-yı 'aşkını ta'yîb eylemem
Hâlâ yanumda şimdi o sevdâ serümdedir
Bulmakda terbiyet eşer-i mihr-i 'aşk-ıla
Kân-ı güher ki tab'-ı suhan-perverümdedir
5. Taqlîd olur mı re'fet-i üstâda **Cevdetâ**
Zîll-ı hüma-yı re'feti zîrâ serümdedir

⁸ Ey Cevdet, bu üstadın şiirine pek çok taklit mümkündür (çünkü) o taklit edilmesi mümkün olmayan şiir ile beyanın büyü gibi olduğu şiir arasında fark yok gibidir.

60 AE: 36^b

¹ Gül şarabının neşesinin rengi yüzümdedir; arzunun yüzü (ise) kadehimin aynasıdır.

² Sevgilinin ayva tütününü inceden inceye gözden geçirmişim; bundan dolayı sevgilinin yüz kitabı ezberimdir.

³ Aşk belasının Kays'ını ayıplamam (çünkü) o sevda hâlâ yanımda, şimdi başımdadır.

⁴ Mücevher madeni, benim güzel söz söylemesini bilen yaradılışımdır; (o) aşk güneşinin nişanıyla terbiye bulmaktadır.

⁵ Ey Cevdet, üstadın merhametini taklit etmek olmaz zira (onun) merhamet hümasının gölgesi başımdadır.

61.

Dāniş

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Bugün bir bî-amān gördüm kimüñ cānānıdur kimdür
Çatı nā-mihribān gördüm kimüñ cānānıdur kimdür
Bulınmaz hüsne şānī degül mesmū‘ aqrānı
Cihānuñ şūh u fettānı kimüñ cānānıdur kimdür
3. O cānum kāmēt-i dil-cū hırāmān-ı sürüş her sū
Mukahhal gözleri āhū kimüñ cānānıdur kimdür
4. Ser-āmed dilber-i ra‘nā ne gelmiş ne gelür hālā
Murād üzre güzel ammā kimüñ cānānıdur [kimdür]
5. ‘Aceb şūh-ı felek-meşreb şatar ‘uşşākına kevkeb
Yerinde yan yatacak hep kimüñ cānānıdur [kimdür]
6. Ne mümkün **Dāniş**-i bî-dil görüp de olmaya mā’il
Bilinmezse velī müşkil kimüñ cānānıdur kimdür

61 AE:36^b (DD: g. 88)

1 Bugün bir merhametsiz gördüm; kimin yâridir, kimdir? (Onu) pek muhabbetsiz gördüm; kimin yâridir, kimdir?

2 (Onun) güzelliğine ikinci (olabilecek) yaştı duyulmuş değildir, bulunamaz; (o) dünyanın işveli ve fitnecisi (güzel) kimin yâridir, kimdir?

2^b: şūh u fettānı AE: şūh-ı fettānı DD

3 O canım gönül alan boy (ile) her taraf melek yürüyüşlü, sürmeli gözleri āhu; kimin yâridir, kimdir?

4 (O) sevgili gibi başta gelen (biri) ne gelmiştir ne de şimdi gelir; arzu (etmek) için güzel ama kimin yâridir, kimdir?

5 Acayip felek yaradılışlı (o) şuh, âşıklarına yıldız satar; (o) hep yerinde yan yatacak (olan) kimin yâridir, kimdir?

6 Ey âşık Daniş, (onu) görüp de meyletmemek mümkün müdür? Ancak kimin yâridir, kimdir bilinmezse (o zaman) güç.

62.

Eşref-i Şurre Emīnizāde

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Hāmīde kad eden dūnāne zor-ı rūzgārumdur
Mişāl-i müdd-i naḥl-i pūr şemer hep berg ü bārumdur

Ruḥ-ı yār ü cebīn-i yārdan rūz u şebüm bildüm
O Ḥaḳḳın mihr ü māhı sā'at-i leyl ü nehārumdur
3. Beni nālān eden çün şīşe-i işkeste hemvāre
Olur üftāde vü şad-pāre böyle inkisārumdur

Benüm āh eylemeyüp de belī dedigüm bā dil
Ġam u 'aşḳındur ey muṭrib ne naḳşımdur ne kārūmdur
5. Sebeb hep cevṛ ü ḍarbe nām u şān ğayrī içün her dem
Mişāl-i Eşref öz şeref benüm ḥālīş 'ayārumdur

63.

Zākir Muḥammed Mīr Buḥārī Be-ṭaraf-ı Devlet-i 'Osmāniye Der

1199

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Kilk-i şūḥ-em cānīb-i mülk-i suḥan şeb-ġīr kerd
Şehr-i maẓmūn rā senān-ı ḥāme-em rā teşḥīr kerd

62

AE: 37^a

- 1 (Beni) alçakça kambur boylu yapan, devrimin güçlüğüdür; (yine) (beni) bol yemişli hurma ağacı gibi (gösteren) yaprağım ve yemişlerimdir.
- 2 Sevgilinin yanağından ve alnından gece ve gündüzü bildim; Cenabıhakk'ın ayı ve güneşi (benim) gece ve gündüz (takip ettiğim) saatimdir.
- 3 Beni daima kırık şişe gibi inleyen, böyle düşüp bin parça olan gücenmemdir.
- 4 Ey sazende, benim āh demeden gönül ile evet dediğim (senin) (verdiğin) kederin ve aşkındır, (o) benim ne rengim ne de işimdir.
- 4^a: Vezin bozuktur.
- 5 Şöhret ve nişan hep başkaları içindir, (bu da) hep eziyete ve darbeye sebeptir; Eşref gibi katıksız şeref benim saf ayarımdır.
- 5^a: Vezin bozuktur.

63

AE: 37^a

- 1 (O) işveli sevgilinin sürmesi söz yurdu bölgesini uykusuz etti; kalemimin ucu, gizli şehre tesir etti.

Şafha-i ruhsâr-ı o ta'lim-i hayrânî nümüd
Ma'nî-i rengin-i ze her lafzî ne an taħrîr kerd

3. Kî bûd vârestegân der kayd-ı zencîr-i cünûn
Çün habâb-ı mevc her dû h'îş râ tekbîr kerd
Kerden-i 'izzet kocâ yâbed be-gerdûn şubh u şâm
Hâk-i ğurbet bûy-ı külfet gerd-i ğam pâ-setîr kerd
5. Müşkûlât-ı 'aşk col ez ehl-i bîniş key şeved
Ger birûn âyî ze ğod Enkûr râ tefsîr kerd
6. Şekve çün bâyed ze kıymet kerde rûz-ı ezel
Devlet ü faqr ü ziyâd ü kem hem-u tekmîl kerd
7. Zâhir ü bâtın müsâvî hest ez erbâb-ı dehr
Çün tüvân-ı ħidmet-eş ğod râ demî taķşîr [kerd]
8. **Zâkir** ez kayd-ı maħabbet kaķ'-ı menzil kerde
'Arz-ı ğod râ ez reh-sân çün şems der te'cîl kerd

² Onun yanağının sayfası, hayranlık öğrenimini gösterdi (böylelikle) renkli anlam hiçbir sözü onsuz yazmadı.

³ Delilik zincirinin bağından kim serbest kaldı? Dalga kabarcığı gibi her iki yakını bir yaptı.

⁴ Gece ve gündüzün dönmesiyle hürmet etmeyi nerde bulacak? Gurbet toprağı, meşakat eserini (ve) dert tozunu örttü.

⁵ Aşk zorlukları hiç basiret sahiplerini örtmemiştir ama benim kalemim o kadar güçlü ki Enkur'un kitaplarını bile tefsir ederek diğerlerinin onu anlamasını sağlayabilir.

⁶ Ezelden kıymetli olandan şikâyet etmenin yeri yok zira zenginlik, fakirlik, fazlalık ve eksikliğin hepsini (o) eşitledi.

⁷ Zaman ehli için açık ve gizli olan her şey aynıdır zira ona hizmetten bir an kusur etmez.

⁸ Zâkir, sevgi bağından menzil geçmiştir; güneş (de) kendini sunmak için acele etti.

64.

At Çekenzāde Re'fet

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Tenümde dāğlar bu hāl-i 'anber-fām içündür hep
Dilümde şerhalar o nāzenīn endām içündür hep
N'ola cāy-ı qarārum kūh u şahrā-yı cünün olsa
O vādiler dil-i şeydā-yı bī-ārām içündür hep
3. Degül hāl-i leb-i la'linde bir bir hābbetü's-sevdā
Hırās-ı āfet-i 'ayn-ı hābāb-ı cām içündür hep
4. Düşen nām-āver olmak kaydına gör senge 'ālemde
Nigīnün çarh elinden çekdiği bir nām içündür hep
5. Beni sen terk-i meyde sākīyā sābit-kadem şanma
Ahidler tevbeler yek-şīve-i ikdām içündür hep
6. Bizüm encüm-şümār-ı şām-ı hicrān olmamız **Re'fet**
Felekde şimdi bir meh-ṭal'at-ı nā-rām içündür hep

64

AE: 37^a

- 1 Bedenimdeki bu yaralar hep (sevgilinin) amber renkli benleri içindir; gönlümde (oluşan) kesikler (ise) hep o nazlı boylu içindir.
- 2 Meskenim delilik çölü ve dağı olsa ne olur? (Zira) o vadiler hep huzursuz ve çılgın gönüller içindir.
- 3 (O) kırmızı dudağında bir bir (görünen) ben değil, çörek otudur; (o) güzelin korkusu hep kadeh (içindeki) kabarcığın gözünün korkusudur.
- 4 Bu âlemde şöhretli olma bağı için taşa düşeni gör; yüzük taşının feleğin elinden çektiği bir ad/şöhret içindir.
- 5 Ey sâki, sen beni şarabı terk etmede kararlı sanma (zira) sözler ve tövbeler çabanın tek tavırlı/kararlı olması içindir.
- 6 Ey Refet, bizim semada ayrılık akşamının yıldız sayanı olmamız şimdi bir boyun eğmez ay yüzlü içindir.

65.

Reşid-i Çeşmizāde-i Şehrī

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Sürme sevdā-zede-i ḥasret-i çeşm-i siyehün
Bāde maḥmūr-ı lebün fitne esīr-i nighün
Pīç-i gūşe-i destāra zarāfet meftün
İşve işkeste-dil-i tarz-ı şikest-i külehün
3. Düşürür 'anber[i] ateşlere şevk-i ḥālün
Ḥasret-i zülfün ile müşk-i Hoten ḥāk-i rehün
Ey eden sür'at ile kaç'-ı bürüc-ı iqbāl
Eyle der pīş-i nazar ḥālını mihr ile mehün
5. Meclis āmāde vü mey köhne vü sākī tāze
Bu aralıkda nedür cürmi **Reşidā** nighün

66.

Ve lehu

Mef'ülü fā' ilātü mefā'ilü fā' ilün

Muzāri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Ey meh der ebrūvān-ı to çin rā çe ḥācet-est
Dil küşte est ḥançer-i kīn rā çe ḥācet-est

65 AE: 37^b (RÇD: g. 86)

¹ Sürme, siyah gözünün hasret çeken sevdalısıdır; şarap, dudağının sarhoşu fitne ise bakışının esiridir.

² Zarafet, destarının köşesinin kıvrımına tutulmuştur; işve (ise) külahının kırık şeklinin gönlü kırılmışıdır.

³ Yanağının arzusu, amberi ateşlere düşürür; Hoten miski saçının harsretiyle yoluna toprak olmuştur.

⁴ Ey hız ile saadet semasını kateden; ay ile güneşin hâlini göz önünde bulundur.

⁵ Ey Reşid, meclis hazır, şarap eski ve sâki tazedir; (o hâlde) bu sırada bakışın günahı nedir?

5^b: nighün AE: kühenün RÇD

66 AE: 37^b (RÇD: g. 9)

¹ Ey ay (gibi güzel olan) senin kaşların için kıvrıma ne lüzum var (zira) gönül (zaten) ölmüştür, kin hançerine ne hacet?

Bā va‘de-i viṣāl taḥalluf çe mī-konī
İn rā çe būd bā‘iṣ u in rā çe ḥācet-est

3. Sākī be-fikr-i la‘l ü leb-et mī-kešem şarāb
Heştād beste-i nemekīn rā çe ḥācet-est
Ḥāl-i siyeh rā be-ḥaṭ-ı müşk-bū me-pūş
An fitne est şūḥ-ı kemīn rā çe ḥācet-est
5. Ḥāl-i to rā <be> be-nīm-nigeh dāned an perī
Ez dil **Reşīd** āh u enīn rā çe ḥācet-est

67.

Şerīf Efendī-i Şeyḥü’l-İslām

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Kerem kılsun murād-ı ‘āşıkı yek-bārdan bārī
Recā etmek ḥaṭādur ḥaḳ bu kim aḡyārdan yārı
Şarılma rişte-i esbāba her-dem ‘ankebūd-āsā
Olur hep dām aḡa seyr ét [ki] kec-refṭārdan tārı
3. O gül-perverd-i ḥüsn ü nāza bülbul gibi dil vèrmiş
Aḡa sevdā-yı ‘aşḳ olmuş ḥaṭ-ı ruḥsārdan sarı

² Niçin kavuşma sözüne muhalefet edersin? Buna ne sebep oldu ve buna ne lüzum var?

³ Ey sâki, senin kırmızı dudağının fikriyle şarap içmekteyim; seksen tane tuzlu (gözyaşına) ne lüzum var.

⁴ (A sevgili) siyah beni misk kokulu ayva tüyüyle örtme (zira) o (zaten) fitnedir pusu işvesine ne lüzum var?

⁵ Ey Reşīd, o peri senin hâlini yarım bakışta bilir; gönülden (gelen) bu âh ve inlemelere ne lüzum var?

67 AE:37^b (ŞED: g. 155)

¹ Hiç olmazsa bir kere âşığın arzusuna lütfetsin; doğru olan budur ki sevgiliyi yabancıdan istemek yanlıştır.

² Örümcek misali her daim sebepler ipine sarılma; seyret (ki) eğri gidişli ipi ona tuzak olur.

³ O, naz ve güzellik (ile) yetişmiş güle bülbul gibi gönül vermiş; aşk sevdası ona yanak tüyünden (daha) sarı kesilmiştir.

3^b: o gül-perverd-i ḥüsn ü nāza AE: o gül bir verd-i ḥüsn-i nāza ŞED

Beyāz-ı şafhadur elbet zemīn-i hüsn-i haṭṭuṇ çün
Oḡur ezber Bahāristānı şimdi ḡardan ḡarī

5. Müşāhe<d>dür ḡulūş u vecd erbāb-ı şalābetde
Olur ekşer Şerīfā āb-ı tāb aḡcārdan cārī

68.

Müfred

Mef'ūlū fā'ilātū mefā'ilū fā'ilūn
Muzāri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Eglence ḡahve oldı bize ḡahve-ḡānede
Yā Rāb ne ḡara ḡünlere ḡalduḡ zamanede

69.

Kudsi-i Rehāvī Müftī-i Haleb

Mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn mefā'ilūn
Hezec . - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. 'Araḡ-rīz olsa ruḡsāruḡ ḡül-i zībā olur peydā
O ḡülden şad-hezārān bülbul-i şeydā olur peydā
2. Tekellüm eylese tūṭī-i cennātı éder ebkem
Ki her bir lafḡda biḡ ma'nī-i ra'nā olur peydā
3. Eger ḡīsū-yı yāri medḡ içün alsam ele ḡāme
Midādumdan o demde 'anber-i sārā olur peydā

⁴ (Senin) güzel yazının/ayva tüyünün zemini için (gerekli olan) elbet beyaz sayfadır; okuyucular şimdi (onda) Bahāristān'ı okumaktadır.

⁵ Ey Şerīf, kalp temizliği ve vecd (hāli) metanet ehlinde görülür (zira) güçlü su genellikle taşlardan akar.

^{5b}: müşāheddür AE: meşāhirdir ŞED // ḡulūş u vecd AE: ḡulūş-ı vücūd ŞED

68 AE: 37^b

¹ Bize kahvehanede eğlence kahve oldu; ya Rabbim ne kara günlere kaldık zamanda.

69 AE: 38^a

¹ (A sevgili) yanağın ter dökse (ondan) güzel gül olur (ve) o gülden binlerce çılgın bülbul peyda olur.

² (O) konuşsa cennet papağanını dilsiz yapar (zira) her bir sözünde bin tane renkli mânâ peyda olur.

³ Şayet sevgilinin saçını övmek için ele kalem alsam; o anda mürekkebirden halis amber peyda olur.

- Sirişk-i çeşm-i hūnīnumden oldı nehr-i sürhābī
Meşeldür kaṭre kaṭre ābdan deryā olur peydā
5. Ṭavāf-ı Ka‘be-i ruḥsāruḡ eyler hāl-i hīndūlar
Sevād-ı perçemūḡden dilde bir sevdā olur peydā
- Benüm deşt-i cūnūnumdan hezārān Ḳays olur ḡāşıl
O ḡīsū-yı mu‘anberden niçe Leylā olur peydā
7. Ḥayālī ḡānkāh-ı ḡalbi teşrīf ētdiḡi demde
Feleklerden felekde naḡme-i būsṛā olur peydā
- Ḳad-i bālā-yı yāri fīkr ēdince cāme-ḡ‘ābumda
O şeb ru‘yāda lā-şek Sidre-i Ṭubā olur [peydā]
9. ‘Aceb mi ṭab‘um olsa **Ḳudsīyā** baḡr-i ma‘ārif-kim
Ki her bir ḡarfde biḡ lū‘lū-i lālā olur [peydā]

70.

Ḳaşıde-i Refī‘-i Āmidī Ḥafīd-i Lebīb Ġazel Ṭarzında Envā‘-ı

Fevākih-i Cāmi‘adur

Fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Açalım vādī-i nevde sūḡanuḡ ezhārın
Görelim tāze nihāl-ı hūnerin eşmārın

⁴ Benim kanlı gözyaşımdan kan nehri oluştu; atasözüdür ki: sudan damla damla deniz olur.(derler)

⁵ Hintli benler (senin) yanağının Kabe’sini tavaf eder; perçeminin siyahından (ötürü) gönülde bir sevda âşikâr olur.

⁶ Benim delilik çölümünden binlerce Kays ortaya çıkar; o amberli saçtan (ise) pek çok Leyla peyda olur.

⁷ (Onun) kalp dergâhının hayali teşrif ettiği zaman gökyüzünde müjde nağmesi âşikâr olur.

⁸ Sevgilinin uzun boyunu yatağında düşününce şüphesiz o gece rüyamda Tuba ağacı görünür.

⁹ Ey Kudsî, yaradılışım ilim-irfan denizi olsa bu şaşılacak şey mi? (Zira) her harfimde bin (türlü) parlak inci âşikâr olur.

70 AE: 38^a

¹ Yeni vadide söz çiçeğini açalım, hüner fidanının taze meyvesini görelim.

Şapa vādîleri seyrân edemez gerçi demiş
Vêr mey-i nâbî şehâ al sözümün nev-bârın

3. Gerçi bî-berg ü nevâyam bu cihân bâğında
Hoş-nevâ bülbülü ammâ kalemüm gülzârın
Germ ü serdin çeke dehrün ne revâ ehl-i hüner
Ola bâr-ı emeli câhil-i nâ-hemvârın

5. Qadri yok şimdi yemişçi kadar ehl-i ‘ilmün
Nükte-sencândan a‘lâ manavî bāzârın

Çünkü mîve-i ‘irfâna fenâda râğbet
Hep hazân ola bahârı felek-i ğaddârın

7. Tâze leb-i sühâna boş kuru dahl eyleyene
Ağzınun tadını vêr şimdi o herze-h‘ârın
Bağ ne hoş terbiye Rıdvân-tabî‘at etmiş
Ravza-i ma‘nîde ki mîvelerün eşcârın

Tetimme

9. Mîve-i kâmuñı ‘âşık ğarañun almak ise
Bu tarîk ile hemân söyle dilün esrârın
Ya‘nî ol pâdişeh-i hüsne hediye gönder
Devşirüp bâğ-ı dilün mîve-i lezzet-dârın

² Aslında (o) benim için sapa vadileri gezemez demiş; ey işveli (güzel) saf şarabı ver de sözümün taze meyvesini gör.
³ Aslında bu dünya bahçesinde işsiz güçsüzüm; ancak kalemim gül bahçesinin güzel sesli bülbülüdür.
⁴ Hüner ehlinin dünyanın sıcaklığını ve soğuşunu/iyilik ve kötülüğünü çekmesi reva mıdır? (Zira) (onun) arzu meyvesi münasebetsiz cahilin olur.
⁵ Şimdi ilmin meyveci kadar kıymeti yok (zira) pazarın manavî nükte tartandan daha yücedir.
⁶ İrfan meyvesine dünyada talep hazanda olur çünkü gaddar feleğin baharı hazandadır.
⁷ Dudak sözünün tazesine boş (ve) kuru tesir eden o münasebetsize şimdi ağzının tadını ver.
⁸ Tabiat, ağaçların meyvelerini mânâ bahçesinde bak ne hoş melek tabiatlı yapmış.
⁹ Ey âşık, maksadın arzunun meyvesini almaksa bu yolla hemen gönlün esrarını söyle.
¹⁰ Sözün kıyası, o güzellik padişahına gönlün bahçesinden lezzetli meyve devşirip hediye gönder.

11. Sākīyā şerbet-i vişneyle olur mı neşve
Mey-i gül-fām ile tıldur kadehüñ zer-kārın
La'l-i gül-nārına ta'bīr edeli rummānī
Nār-ı ğamla kızdırur ğonce güli gül-zārın
13. Tāze-terdür koca yemişi dēyü 'āşık-ı pīr
Aldı şeftālūsını dilber-i şīrīn-kārın
Karpuz gibi soğuk yüzli tınuğ gözli rakīb
Bozdu germiyyetini 'āşık ile dil-dārın
15. Ya kızcılık ayısı gibi o hınzır engel
Āh u eyvāh eyü mīvesini yer ol yārın
16. Bir büyük koz sayar kendini ağıyār-ı çürük
Ne fülāndır başını kır taş ile murdārın

Tetimme

17. Piste-leb dīdesi bādām o findıkçı güzel
Aldadup 'āşık-ı bī-mağzı yedi hep varın
18. Giyse limonī çiçekli yakışur gül ruhına
Āh el olmasa kārı dile ol mekkārın
19. Şeh-levendāne şarınmış o turuncı şālı
Bu kesilme bilemem fitne midir eţvārın

-
- 11 Ey sâki, vişne şerbetiyle neşe olur mu? Altın işi kadehi gül renkli şarapla doldur.
- 12 (Onun) gül renkli lâlîne/dudağını lâl-i rümmânîyle (en kıymetli lâl) ifade edeli gonca, keder/lâl ateşi ile gül bahçesinin gülünü kızartır.
- 13 Yaşlı âşık, koca yemişi daha tazedir diyerek (o) tatlı davranışlı dilberin şeftalisini aldı.
- 14 O, karpuz gibi soğuk yüzlü (ve) donuk gözlü rakip, âşık ile sevgilinin arasını/sıcaklığını bozdu.
- 15 Ah, eyvah (o) kızcılık ayısı gibi (olan) kaba ve domuz (rakip) o sevgilinin iyi meyvesini yer.
- 16 (O) çürük rakip/yabancılar kendini büyük bir koz sayar, (o) ne kimsedir, (o) pisliğin başını taş ile kır.
- 17 O dudağı fıstık, gözü badem (olan) findıkçı güzeli, akılsız âşığı aldatıp bütün varını yedi.
- 18 (Şayet) limon çiçekli (elbise) giyse gül yanağına yakışır, ah o yabancılar olmasa o hileci güzelin işi gönülle olurdu.
- 19 O, güzeller güzeli gibi turuncu şalı sarınmış; bu tavırların kesilmesi bilmem fitne midir?

- Portakalın kıralı görse de olurdu esîr
Etreç-i ğabğabını ger o büt sehhârın
21. Nâr-ı ğamla yüregi yağı erisün şararup
Cismi zerdâlû erik gibi ola aġyârın
Uyumuşmış o<I> güzel ey dil-i bî-çâre za'îf
Var üzünî? emüp kıkla gül-i ruhsârın
23. Çam emrûdî ile şunsa mey-i engûrî
Ayağın bûs ederüm sâķî-i hoş-reftârın
Bârî ey sîb-zeķan cevır ile âhum alma
Vermedüñ çünkü bize bāğ-ı cemâlün bārın
25. İkide bir demedim mi gözün dört göz ol
Uyma cānâ sözine hâsid-i bed-güftârın
Miħaliçli keçi boynuzı-veş ol boynuzını
Kırırver kık gibi aġyâr-ı sefâhat-kârın
27. Kolumı buğımı kırdı dëyü şirretle rakîb
Yapışur yakasına vâ'iz-i köfte-h'vârın
Eziver başını incîr gibi kavun mânend
Hem akıt şerbetini müfsid olan bed-kârın

-
- 20 (Şayet) portakal kralı o sihirbaz güzelin gerdanının kavununu görse (yine) de (ona) esir olurdu.
- 21 Dert ateşiyile rakibin yüreginin yağı sararıp erisin, bedeni zerdali (ve) erik gibi olsun.
- 22 Ey zayıf ve çaresiz gönül, o güzel uyumuş gibi; git yüzünü (ve) yanağının gülünü emip kokla.
- 23 (Şayet) üzüm şarabını çam armuduyla sunarsa (o) hoş yürüyüşlü sâkinin ayağını öperim. 23^a: AE: Hoş reftârın
- 24 Ey elma çeneli (sevgili) bize güzellik bağının meyvesini vermedin hiç olmazsa zulmederek âhımı alma.
- 25 Ey sevgili (sana) ikide bir uyanık ol, o kötü konuşan fitnecinin sözüne uyma demedim mi?
24^b: AE: Hoş reftârın
- 26 Rakibin Miħaliçli keçi boynuzu gibi (olan) o boynuzunu kık gibi kırırver.
- 27 Rakip, kolumu budumu kırdı diyerek edepsizlikle köftehor vaizin yakasına yapışır.
- 28 (O) fesatçı ve kötü işlerle uğraşanın başını kavun misali incir gibi eziver, şerbetini akıt.

29. Ser-i engüştini zenpâre görüp çün ‘ünnâb
Vérđi kestâne içün yâra dil-i bî-zârın
Bu kıcırđı ne dèyü destine almış çeligi
Muhtesib başıdı gece hânesini hammârın
31. Dile de cân kayısı düşse ‘aceb mi göricek
Hurma-veş sînede çâkini ol nâ-çârın
Hele bir habb-ı lezîz öyle ki bu câna gıdâ
Keyfi çok ‘anber-hâl-ı leb-i sükker-bârın
33. Tut sözüm bögrine ur hancer-i hışmuş cânâ
Tâ böğürtlen gibi kanın dökivèr ağıyârın
034 O kara yüzli buruk gibi bed-âmûz rakîb
Sevdiğim yüzine bakma şakın ol ‘ayyârın
35. Muşmula yüzli belerdüp gözini şûfî-pelîd
Elde arduç şopası ardına düşmüş yârın
Çitilenbik ağacı gibi çatılmış ‘uşşâk
Karşusunda o şeh-i hüsn ü melek-dîdârın
37. Giyinüp serve niçün kıddini göstermez yâr
Güve mi kesdi yeşil câme-i zerrîn-târın

-
- 29 (O) parmak ucunu hünnap gibi zampara görüp; kestane için sevgiliye bezmiş gönlünü verdi.
- 30 Zabıta, bu gıcırđı ne diyerek çeliğı eline almış; gece sarhoşun evini bastı.
- 31 O çaresizin göğüste hurma gibi çatlayışını görünce gönle de can kaygısı düşse buna şaşılır mı?
- 32 Bilhassa bir leziz tanedir, öyle ki bu cana gıdadır; (o) şeker yüklü dudağın anberli beninin keyfi çoktur.
- 33 A sevgili, sözümü dinle (ve) öfke hançerini (onların) böğrüne vur; rakibin kanını böğürtlen gibi döküver.
- 34 A sevdiğim, o kara yüzli, kekre gibi kötülük öğreten rakiptir; sakın o hilekârın yüzüne bakma.
- 35 (O) muşmula yüzli ahmak sûfî gözünü belirtip elinde ardıç sopası sevgilinin peşine düşmüş.
- 36 Âşıklar, o melek yüzli güzellik şahının karşısında çitlembik ağacı misali çatılmıştır.
- 37 Sevgili niçin giyinip servi ağacına boyunu göstermez; altın iplikli yeşil elbisesini güve mi kesti/kopardı?

O kadar mîve-i maẓmûnı bütûn cem' êtdi
Ġayrı söz yok işte hâme-i sihr-âşârın

39. Mîvesidür bu suhan şâh-ı şanavber şeklin
Olsun ehl-i dile eglence **Refî'** eş'ârın

71.

Ve lehu

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Çisân tâb âvered dilhâ be-çeşm-i şîr-i mestân-eş
Ki bâşed âhû-yı deşt-i Hoten medhûş hayrân-eş
2. Be-maḥşer lerze dâred şûr-ı rüstâ-hîz ez kahr-eş
Çenân âşûb-ı devrân-eş kad-ı fitne-i cûnbân-eş
3. Be-bâlâ ser-keşed ger tâb-ı tîğ-i ğamze-i cânân
Şeved an bîm u dehşet der felek merriḥ kurbân-eş
- Eger rindî be-yâd-ı la'l-i o ḥûn-ı ciger nûşed
Be-ḥ'âhed rûh-ı Cem yek cür'â ez cām-ı dirâḥşân-eş
5. Perîşân mî koned şîrâze-i cem'iyet-i dilhâ
Peyâmî ki şabâ mi âred ez zülf-i perîşan-eş
- Kesî kû der dil-eş yek şemme ez bûy-ı maḥabbet şod
'Aceb nebûd ki bâğ-ı ḥold güyed kalb-i vîrân-eş

³⁸ O kadar gizli (olan) meyveyi hep bir araya getirdi, sihirli eserler kalemine (artık) söz yok.

³⁹ Ey Refî' bu söz, çam fıstığı ağacı şeklindeki şâhın meyvesidir (o zaman) şiirlerin âşığa eglence olsun.

71 AE: 39^a

¹ Srahoş aslan gözüyle gönüllere nasıl hararet getirdi? Hoten çölünün ceylanı onun dehşete düşmüş hayranıdır.

² Kıyamet korkusu ki insanların gönlünde korku oluşturur, (o) sevgilinin heybeti, büyüklüğü ve öfkesinden bedene titreme geldi.

³ Şayet sevgilinin bakış kılıcının parıltısı yukarı doğru dönerse o korku ve dehşet ile gökyüzünde mars (onun) kurbanı olur.

⁴ Şayet bir rind Cem'in ruhunu arzu ederse onun kırmızı dudağını hatırlayarak parlak kadehten bir yudum ciğer kanı içmelidir.

⁵ Saba rüzgârının (sevgilinin) dağınık saçından getirdiği bir haber, gönül topluluğunun düzenini bozuyor.

⁶ O kimdir ki kalbinde bir parça sevda kokusu olsun, cennet bağı (olarak) onun kalbinin söylenmesi/gösterilmesi şaşılacak şey değildir.

7. **Refî‘ā** ‘arz kerdem in ğazel [rā] ber der-i cānān
Ki şod mā rā suhan goften heme ez feyz u ihsān-eş

72.

Ve lehu

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sevmemek mümkün midür ey dilber-i ra‘nā seni
Hüsn-i ‘ālem-tābuñ etmiş şöhre-i dünyā seni
Nürdan şāf ābdan terdür ten-i nāzik-terün
Āb u tāb u hüsn-ile etmiş Hudā yek-tā seni
3. Gūyiyā rūḥ-ı mücessemdür vücūd-ı enverün
Eylemiş hūbāndan Hāk böyle müsteşnā seni
Giyme çeşm-i bülbülü şāyed ki ter-dāmen eder
Dil-pesendüm cūş-ı eşk-i dīde-i kālā seni
5. Çeşm-i hasretdür ki bāz etmiş şehā şanma ḥabāb
Būs-ı la‘lün’ çün alur nezzāreye şahbā seni
06. Serv-i nāzum gülşen-i fikrümde gördüm ‘aksünjī
Cüst [ü] cū etdüm dirīğā bulmadum eyvā seni

⁷ Ey Refî‘, bu gazeli sevgilinin kapısında sundum zira bize (onun) bütün feyiz ve lütfundan söz söyleme (nasip) oldu.

⁷² AE: 39^a (RD: g. 258)

¹ Ey güzel sevgili, seni sevmemek mümkün müdür? (Zira) dünyayı aydınlatan güzelliğin seni dünya şöhretlisi yapmıştır.

² (A sevgili) senin çok ince bedeninin nurdan berrak, sudan (daha) tazedir; Allah seni güzellik ve letafette tek yapmıştır.

³ Senin (o) çok parlak bedeninin sanki gözle görülür bir ruhtur (ki) Allah seni güzellerden böyle farklı kılmıştır.

^{3^a}: Āb u tāb u hüsn-ile AE: Āb u tāb-ı hüsn-ile RD

⁴ Çeşm-i bülbül(desenli elbiseyi)ü giyme belki gönlümün beğendiği kıymetli kumaşın gözyaşının coşkunluğu senin eteğini ıslatır/seni iffetsiz eder.

^{4^a}: giyme AE: kime RD//4^a: cūş AE: seyl RD

⁵ A sevgili, (şarap kadehinde) hava kabarcığı oluştu sanma çünkü (o) hasret gözüdür; şarap, senin dudağını öpmek için (seni) göz hapsine almıştır.

⁶ Ey yeni yetişmiş servi, düşüncemin gül bahçesinde senin yansımanı gördüm; yazık aradım (ancak) eyvah (ki) seni bulamadım.

7. N'ışlesün n'etsün **Refî**-i zār hayrân olmasun
Ben fedâ étsem yine ister gönül cānā seni

73.

Vezîr Hālîmî Paşa

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cemālî naķşını ta'rîfe şanmağ kim dehān dîtrer
Lisān dîtrer ser-ā-pā çeşm ü ten dîtrer suhan dîtrer
O sîmîn ten şu rûtbe nûzhet-i hûsn-i dil-ārâ kim
Degül kaşdum teferrüd anı belki pîrehen dîtrer
3. Hırām-ı nāz ile 'azm eyledikde şahın-ı gûlzāra
Görince zûlf-i 'anbersāy-ı cānānı çemen dîtrer
Gelüp emvāc-ı şevķi ol tebessüm-nev-bahār ile
Sevād-ı fûlk-i istiğnāyı gördükde duman dîtrer
5. **Hālîmā** gelse reftāre kaçan ol kāmîet-i dil-cū
Temāşādur cevān u merd u zen pîr-i kühen dîtrer

⁷ İnleyen Refî hayran olmasın da ne yapsın? A sevgili, ben feda etsem de gönül yine seni ister/arar.

73 AE:39^a (VHD: g. 68)

¹ (Onun) güzelliğinin şeklini tarif etmeye ağzın yetebileceğini sanmayın ki, ağız titrer; dil titrer, baştan ayağa göz, beden ve söz titrer.

² O gümüş bedenli (sevgili) gönül süsleyen güzelliğin o derece neşesidir ki niyetim onu ayırmak değil, olsa olsa gömlek titrer.

³ O sevgili nazlı yürüyüşü ile gül bahçesinin ortasına doğru yöneldiğinde bahçe (o) amber gibi olan saçı görüp titrer.

⁴ (Sevgilinin) (o) ilkbaharı andıran gülümsemesi ile arzu dalgası gelir (bu sebeple) naz gemisinin siyahlığını gören duman titrer.

⁵ Ey Halîm, (şayet) o gönül alan boy yürüyerek gelirse (bütün) genç, erkek, kadın ve çok seneler yaşamış yaşlı kişi titrer.

74.

Dāniş-i Mārū'z-zıkr

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Mā-dām o çeşm-i fitneye şey-i mu'în olur
Şemşîr-i ğamzeden nice 'uşşāk emîn olur
Kalmaz küşāde hāle-i āġüş-ı ħasreti
Bir dilde fikr-i vuşlat ile meh-cebîn olur
3. Tāb-ı cemāl-ı neşve-i şahbā ile o şūḥ
Derler dökerse kaçresi dürr-i şemîn olur
Kandaysa dil-rübā aña nāzır hemān göñül
Baķsañ ḥayāl-i yār 'aceb dūr-bîn olur
5. Gel étme ḥalkā sūz u güdāzı tehî yere
Sevdāya düşme söyleme kim İn u ān olur
Pāyende olursa kaşr-ı derüne ḥulūş eger
Yıkamaz nifāk esās-ı maḥabbet metîn olur
7. **Dāniş** egerçi sebük kelāmuñla bu ğazel
Taḥsîn olınsa ca'izesi āferin olur

74

AE: 39^b

- ¹ Binlerce âşık (senin) bakışının kılıcından emin olduğu için o fitne gözüne yardım şeyi olur.
- ² Hasret kucağının çemberi açık kalmaz (zira) bir gönülde parlak alınlı kavuşma düşüncesiyle olur.
- ³ O işveli (sevgili) şarap neşesinin (verdiği) güzellik parıltısı ile terler dökerse bir damlası kıymetli inci olur.
- ⁴ O gönül çalan neredeyse gönül (de) hemen orada hazır olur; (şayet) bakarsan sevgilinin hayali acayip dürbün/uzağı gören olur.
- ⁵ Gel, yanıp yakılmayı boş yere (kendine) halka yapma; sevdaya düşüp öyle böyle olur deme.
- ⁶ Şayet samimiyet gönül kasrına payanda olursa nifak (onu) yıkamaz, sevdanın temeli (de) dayanıklı olur.
- ⁷ Ey Dāniş, şayet bu ğazel (senin) hafif/basit sözlerinle övülürse armağanı "āferin" olur.

75.

Nürî-i Hafîd-i Nâ'îlî Paşa

Meḡā'îlün meḡā'îlün meḡā'îlün meḡā'îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. 'Azîmet eyledük şimdi ġazāya yekdür Allah yek
Teveccüh êtdük 'avn-ı kibriyāya yekdür Allah yek
Êdüp vird-i zebān ihlāş-ıla naşrun mine'llāhi
El açduķ fetḡ u nuşretle du'āya yekdür Allāh yek
3. Şarılduķ cān u dilden dest-i teslîm u tevekkülle
Livā'ü'l-ḡamd-ı nuşret iltivāya yekdür Allāh yek
Nigeh-dāruz bu def'a biz zuhūr-ı ġayretu'llāha
Hem imdād-ı Cenāb-ı Muştaḡā'ya yekdür Allāh [yek]
5. Neḡāyirden münezzehken Ḥudā teşrîk eden elbet
İki 'ālemde uğrar bir belāya yekdür Allāh yek
Düşerken 'āleme ol iki düşmen şimdi zilletle
Düşer pāy-ı şeh-i kişver-küşāya yekdür Allāh [yek]
7. Qarîben nāmını ġāzî okutsun ol şehen-şāhuḡ
Budur **Nürî** temennāmuz Ḥudāya yekdür Allāh yek

75

AE: 39^b

- ¹ Biz, şimdi gazaya yönelerek Allah'ın yardımına yöneldik, Allah tektir, tek.
- ² İhlas dilde dua ederek "Tüm yardımlar Allah'tandır" (dedik) (Allah'ın) yardımıyla duaya el açtık Allah tektir, tek.
- ³ Biz, Allah'ın hükmüne razı olduk, tevekküle ve zaferle sarınmış sancağa samimiyetle sarıldık; Allah tektir, tek.
- ⁴ Biz bu defa hem Allah'ın merhametinin görünmesinin hem de Hz. Muhammed'in yardımının bekçisiyiz, Allah tektir, tek.
- ⁵ Allah benzerliklerden münezzehken (onu) ortak eden (kimse) elbette iki dünyada da bir belaya uğrar, Allah tektir, tek.
- ⁶ O iki düşman âleme düşerken şimdi zilletle ülkeler fetheden padişahın ayağına düşer.
- ⁷ Ey Nürî, Allah'a temennimiz budur ki o padişahlar padişahı adını yakın zamanda gazi diye okutsun Allah tektir, tek.

76.

**Ṭayyāre Vehbī-i Ma'raṣī-i Sünbül-zāde Der Vaḳ'a-i Ḳatlı Şāhīn
Girāy Ḥān Der Şevvāl Sene 1202**

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Mü'eyyed eylemişdür tā ezelden Ḥazret-i Bārī
Mu'allā devlet-i 'Osmāniyān-ı ma'delet-kārı
Ne devlet kim veliyy-i ni'met-i 'uzmā-yı 'ālemdür
Kim eylerse hıyānet der ḳafādur seyf-i ḳāhhārı
3. Êder a'dāsını Fir'avn-veş ḡarḳ-ı yem-i ḥüsrān
Bu mülküñ hıfzı içün 'ādetu'llāh öyledür cārī
Bu devlet gibi manşūru'l-livā bir saltanat yokdur
Tetebbu' eyledüm her bir lisānda niçe esfārı
5. Êder şāhib-şerī'at dā'imā aḥkāmını te'yīd
Cihānda pīşvā êtdükleriyçün şer'-i muḥtārı
O şāhān-ı 'izāmuñ cümlesi a'dāya ḡālibdür
Êdüp Ḥaḳ her birini mazhar-ı esrār-ı cebbārı
7. Ḥuşūşā cümleden mümtāz kılmış feyz-i rabbānī
Cenāb-ı Ḥazret-i 'Abdü'l-Ḥamīd Ḥān-ı cihān-dārı

76 AE: 39^b (SVD: k. 8)

¹ Hazreti Allah, eşitlik (gözetin) yüce Osmanlı Devleti'ni ezelden beri sağlam eylemiştir.

² (O) ne devlettir ki dünyanın yücelik (bakımından) velinimetidir; (şayet) kim ihanet edecek olursa (onun) yok edici kılıcı (ihanet edenin) kafasında olur.

³ (O) düşmanını Firavun gibi bekleme acısının denizine salar; (zira) bu memleketin koruması için geçerli olan emir öyledir.

⁴ Her bir dilde pek çok seferleri araştırdım (ancak) bu devlet gibi sancak zaferi (yapan) bir saltanat yoktur.

⁵ O mümtaz şeriatı dünyada önder yaptıkları için şeriat sahibi daima hükümlerini kuvvetlendirir.

⁶ O ulu şahların tamamı düşmana galip geldi (zira) Allah, her birini zorbanın sırlarına nail etti.

6^b: Êdüp ḥaḳ her birini AE: Ki kılmış her birin SVD

⁷ İlahi bolluk bilhassa cihan sahibi Cenab-ı Hazret-i Abdülhamid Han'ı herkesten seçkin kılmıştır.

Tetimme

- Hudāvend-i mu‘azzam şāh-ı Fārūķī-şiyemdür kim
Yed-i kahrında vardur kuvvet-i bāzū-yı Kerrārī
9. Şehen-şāh-ı melek-manzar hidiv-i Kahramān-peyker
Helāk etmiş Hülāgu Hānı bīm-i ceng ü peykārı
‘Aceb mihr-i mu‘allādur felekden kadri a‘lādur
Sezā Behrām-ı çarḥ olsa rikābında silah-dārı
11. Rüsüm-ı salṭanat ḥaṣṣīşa-i zāt-ı hümāyūnı
Mülūkāne ‘atāsı her edāsı cümle hünkārī
Muvaffaḥ eylemiş şadr-ı ‘ālī-ḳadre kim mevlā
Müreccaḥdur Nizāmü’l-Mülke ḥüsn-i re’y ü etvārı
13. Süleymān-ı zamāndur kim ḳarīn-i Āsaf olmışdur
Sikenderdür ki Hızır reh-nümā ḳılmış aḳa Bārī
O ḳuṭb-ı salṭanat ḥükm eylese edvar-ı gerdüna
Ėder gerdüne-i seyr ü temāşā çarḥ-ı seyyārı
15. Semender gibi mähīler Ėderdi āteşi mesken
Mişāl-i āb talṭīf eylese mähıyyet-i nārı

⁸ (O) Faruk mizaçlı büyük bir padişaktır zira (onun) mahvedici elinde Hz. Ali’nin pazu kuvveti vardır.

⁹ (O) melek görünüşlü şahlar şahı (ve) Kahraman çehreli vezir harp ve cenk ile Hülāgu Hān’ı helak etmiştir.

¹⁰ (O) acayip bir yüksek ışıktır, kıymeti semâdan yüksektir; (onun) silahtarı huzurunda devrin Behram’ı olsa yaraşır.
3^a: ‘Aceb mihr-i mu‘allādur felekden kadri a‘lādur AE: Şüreyyā-menzilet ḥurşid-ṭal‘at mäh-şüretür SVD

¹¹ Salanat usulleri (onun) kutlu şahsiyetine mahsustur, padişaha yaraşır bağışı, her davranışı bütünüyle padişaha yaraşırdır.

¹² Allah (onu) öyle bir kıymeti yüksek mevkiye erdirmişti ki düşünce ve davranışlarının güzelliği Nizamü’l-Mülk’e tercih edilmiştir.

¹³ (O) zamanın Süleyman’dır ki Āsaf’ın yakını olmuştur; (o) İskender’dır ki yaratan Hızır’ı ona yol gösteren yapmıştır.

¹⁴ O saltanat kutbu devreden çağlara hükmetse gezip dolaşan feleği seyir ve izleme arabası yapardı.

¹⁵ (Şayet) ateşin mahiyetini su gibi yumuşatsa balıklar semender gibi ateşi mesken edinirdi.

Tetimme

- Cihānda pād-zehr-i luṭfī dārū-yı ḥayāt ammā
Dil-i a‘dāya te’şīr eylese zehri olur mārī
17. Levendānuḡ ocağın bir nefesde eyledi ber-bād
Söyündürdi kerāmetle şerār-ı nār-ı eşrārı
Piristū-peççeler mār-ı siyehden ihtirāz etmez
Rüsüm-ı ma‘deletle men‘ édelden cevır ü āzārı
19. Hümā-yı bī-hemāl-i himmeti zīr-i cenāḥında
Éder āsūde-i zıll-ı ḥimāyet cümle aḡtārı
Dilerse maṭbaḡ-ı kuş-ḡānesinden bezl-i ni‘metle
Éder dil-sīr her iklīmde şāḡān-ı emşārı
21. Eger Sīmurğ-ı ‘adli almasaydı zīr-i şeh-bāle
Şikest eylerdi devrān beyza-yı nūḡ-çarḡ-ı devvārı
‘İḡāb-ı pençe-i şeh-bāz-ı ḡahrı ıztırābından
Felek evcinde Nesr-i Tā’ire dehşet olur tārī
23. Ḥişāl-i Ca‘fer-i Tayyār var ‘Anḡā-yı zātında
Çıkarḡış āşiyānından niçe ‘ayyār u tayyārı

-
- 16 (Onun) lütfunun panzehiri dünyada yaşam ilacıdır ancak düşman kalbine etki ettiğinde zehir yılan zehri gibi olur.
- 17 (O) yiğitlerin ocağını bir nefeste viran etti, fesatçıların ateşinin kıvılcımını keramet göstererek söndürdü.
- 18 (O)adalet kurallarıyla paylamayı ve eziyeti engellediğinden beri kırlangıç yavruları siyah yılandan korkmaz.
3^a: Rüsüm-ı ma‘deletle men‘ édelden cevır ü āzārı AE: Cihānda ‘adli men‘ etmiş rüsüm-ı cevır ü āzārı SVD
- 19 (Onun) yardımının eşsiz Hümā’sı kanadının altında bütün bölgeleri himaye gölgesinde huzurlu eder.
- 20 İsterse “kuşhane” mutfağından lütuf harcamasıyla her ülkede büyük şehir sultanlarını gönlü tok hāle getirir.
5^a: Éder dil-sīr her iklīmde şāḡān-ı emşārı AE: Éder dil-sīr-i envā’-ı ni‘am şāḡān-ı emşārı SVD
5^a: Vezin bozuktur.
- 21 Adaletinin Simurg’u kanadının altına almasaydı; devran, devreden feleğin dokuz yumurtasını kırardı.
- 22 (Onun) helak eden doğanın pençesinin eziyetinden, ızdırabından gökyüzünün en yüksek noktasında Nesr-i Tāir yıldızı için ansızın dehşet olur.
- 23 Şahsiyetinin Anka’sında Cafer-i Tayyār’ın huyları vardır (bu sebeple) pek çok hilekār ve uğan kimseleri yuvasından çıkarmıştır.

Tetimme

- ‘Adū-yı tîre-rûyı bir uçar kuş olsa da farzā
Olur çengāl-ı bāz-ı kahrınuñ elbet giriftārı
25. Hevādan indürüp ez-cümle şeh-bāl-i kerāmetle
Kāfes-bend eyledi Şāhin Girāy-ı nābe-hemvārı
- Tüyin düzmek hevāsında gezerken düş olup dāma
Şikest oldu per ü bālî kırıldı çeng ü minķārı
27. Nevāl-i saltanatdan kuş sūtiyle beslenüp āhır
Kıımız içdükde izhār eyledi küfrān u inkārı
- Ni‘am-perverde-i Rūsum dēyü söyledir bī-pervā
Bir iki gün yiyüp içmekle hūk u hamr-ı küffārı
29. Giyüp kuzgūn siyāhī cāmeler rāhib gibi şanmış
Teşebbūs edecek esbābıdur eşvāb-ı füccārı
- Nikāb ile ‘uyūbın setre sa‘y eylerdi ammā kim
Yüzinden perde sıyrıldı beyāna çıkdı esrārı

Tetimme

31. Rodosda bāğı mesken eylemişdi gerçi ol bāğı
Getürdüm kal‘a-bend êtdüm fesād-endīşe mekkārı

²⁴ Kara yüzlü düşmanı farz edelim ki kuş olsa (yine de) mahvedici doğanın pençesinin tutulmuşu olur.

²⁵ (O) düzgün olmayan Şahin Giray’ı kerametli kanadıyla özellikle indirip kafese mahkûm etti.

²⁶ Tüyunü yolmak arzusuyla gezerken tuzağa yakalanıp pençesi ve kanadı kırıldı.

²⁷ Saltanat kısmetinden kuş sütüyle beslenip sonunda kırmızı içtiğinde nankörlük ve inkârı açığa vurdu.

4^a: küfrān u inkārı AE: küfrāne inkārı SVD

²⁸ Bir iki gün domuz (eti) ve kâfir şarabı içmekle korkusuz şekilde Rus nimetleriyle beslendim derdi.

²⁹ Sarılma vasıtasıdır sanarak rahip gibi siyahlı elbisesi giymiş.

³⁰ (O) örtü ile ayıplarını örtmeye çalışırdı ancak yüzündeki perde sıyrıldı ve sırları açığa çıktı.

7^a:eylerdi AE: eylerdim SVD

³¹ Aslında o asi Rodos’ta bāğı (kendine) mesken edinmişti (ancak) getirdim o fesat düşünceli yalancıyı kaleye kapattım.

1^b: Rodos’da bāğı mesken eylemişdi bāğı-yi hā’in
Getirdim kal‘a-bend êtdüm o çakır gözlü mekkārı SVD

Keyānī ‘add ederdi kendüsin bir mākiyān gördi
Gelince gūşına bang-ı ḥorūs-ı şubḥ-ı bīdārī

33. Cihān teng oldu ber-dār olma ḥavfından penāh etdi
Fransuz konsolosı dārı gibi dār-ı murdārı

Şoyundı cāme-i tersāya girdi giydi ters eşvāb
Ezelden ḥilḳatı böyle libās-ı ‘ārdan ‘ārī

35. Daḥīl olmağı mu‘tād eylemişdi düşmen-i dīne
Ḥiyānet olduğından dā’imā etvār-ı kirdārı

Getürdi şeyn ü şān ḥānedān-ı āl-i Cengīze
Ḳabūl etmez esāṭīn-i selāṭīn ol tebeh-kārı

37. Hezārān Mantıku’t-Tayr okudum çıkam dedi āḥir
Ḳanat şaldı görünce darb-ı top-ı heft ḳanṭārı

Şanurdı kendüyi şāhīn güncişk oldu ḥavfından
Görüp bī-ḥadd ü pāyān leşker-i şayyād-ı ḥūn-ḥvārı

³² O kendini padişah sanırdı (ne var ki) kulağına uyanıklık sabahının horozunun haykırışı gelince (kendini) bir tavuk gibi gördü.

2^b: ederdi AE: ederken SVD

³³ Asılma korkusundan dünya dar geldiğinde Fransız konsolosu evi gibi pis evi sığınma yeri yaptı.

3^b: Fransız konsolosu dār-ı murdārın penāh etdi

Cihānı başına teng eyleyince ḥavf-ı ber-dārī SVD

³⁴ (O) soyunarak Hristiyan elbisesine girdi, ters elbise giydi; yaradılışı böyledir (zira) temiz elbiseden yoksundur.

³⁵ (Onun) davranış şekli daima ihanet (üzerine) olduğu için din düşmanına dahil olmayı âdet edinmişti.

5^b: Ḥiyānet olduğundan dā’imā etvār-ı kirdārı AE: Ḥiyānet ile medḥūl olduğundan kār u kirdārı SVD

³⁶ Cengiz ailesine ayıp ve şöhret getirdi, saltanat direkleri o mahvolmuşu kabul etmez.

³⁷ Binlerce *Mantıku’t-Tayr* okudum sonunda yedi kantarlı top darbesini görünce kanadını koyverdi (ve) çıkayım dedi.

7^b: çıkam AE: çıkmam SVD

³⁸ Kendini şahin sayardı (ancak) (o) sonsuz ve sınırsız kana susamış askeri görüp korkusundan serçe oldu.

8^b: Görüp bī-ḥadd ü pāyān leşker-i şayyād-ı ḥūn-ḥvārı AE: görünce karaḳuşlar gibi şayyādān-ı ḥūn-ḥvārı SVD

Tetimme

39. Amān-ı hıfz cenāh-ı merḥamet eylen̄ dēyü ol dem
Ġurāb-ı rû-siyāh-āsā ederdi nāle vü zārı
Eger ḥaddin bilüp re'y almasa ser-keşlik etseydi
Çeküp ġaddāremi şad pāre eylerdüm o ġaddārı
41. Kerīm-Ḥān gibi bir ferzāne-vārī şāhı māt etdüm
Sürüp meydān-ı ferzen-dīde birkaç esb-i rehvarı
Dēdüm öyle Celālī meşrebe kendü lisānınca
To ey nev-devlet-i ḥod-rū şeh-i mā-rā çi pindārī
43. Kelāğ u zāğ şandum aña nisbet bu ġalīvājı
Kānadın kuyruğın yoldum bilindi ḥadd ü mişvārı
Derūn-ı kal'aya idḥāl edince çıkdığı yerden
Nezāketle kōnak vērdüm ḥişār-ı ḥabs-ı dizdārı
45. Eger ki murğ-ı zeyrek zann ederdi kendüsin ammā
Uşul-ile düşürdüm dāma ol tarrār-ı ferrārı
46. Du-nīm eylerdi evvel erre ile ehl-i İslām'ı
Urūķında nümāyān oldu şimdi nabz-ı minşārı

-
- 39 O zaman merhamet kanadını koruyun diyerek kara yüzlü karga gibi ağlayıp inlerdi.
- 40 Şayet haddini bilip görüş almasa dik kafalılık etseydi, keskin kılıcımı çekip o zalimi bin parça ederdim.
- 41 Birkaç binek atını er görmüş meydana sürerek âlim yaradılışlı Kerim Hân gibi bir hânı mat ettim.
- 42 O Celâlî yaradılışlıya kendi dilinde dedim ki: "Sen ey sonradan görme görgüsüz! Bizim padişahımızı ne zannettin?"
4^b: Celālî meşrebe AE: Celālî şirete SVD
- 43 Ona ölçü (olarak) bu galivajı kuzgun ve karga sandım; kanadını (ve) kuyruğunu yoldum (böylece) derecesi ve gidişi bilindi.
- 44 Çıktığı yerden kalenin içine dâhil edince nezaket gösterip kale hisarını konak (diye) verdim.
- 45 Kendini zeki bir kuş zannederdi ancak o kaçan hırsız usûl ile tuzağa düşürdüm.
7^b: eger ki AE: egerçi SVD
- 46 (O) daha önce İslam ehlini bıçkı ile iki parça ederdi, şimdi (ise) damarlarında testerenin atışı göründü.

Tetimme

47. Kırım halkı éder ol şüm-ı hilkatle taṭayyur kim
Kef-i küffāra vèrdi öyle mülk-i cennet-âşarı
Fesād ile çalar çırpār şanurken sāḥa-i mülki
Çapul vèrdi diyār-ı ‘ömrine baḥt-ı nigün-sārı
49. Şabā-reftār dèrlerdi ezelden kavm-i Tatara
Debūr ètdi bunun reftārını āşār-ı idbārı
O ṭāvūsu’l-caḥīmi ṭā’ir-i meş’ūmdur bildüm
Çıkınca büm-ı cānı zevk ü şādī tıtdı aḳtārı
51. Beşāret-güne kâğıdlar uçurdum dergeh-i ‘adle
Kebūterler itāre ètdüm aḥyāra bu iḥbārı
Şehen-şāḥā keramet-dest-gāḥā āsumān-cāḥā
Saḡa ‘avn-ı Ḥudā āsān éder her kār-ı düşvārı
53. Tefe’’ül eyledüm gālib olursın cümle a’dāya
Ġazā-yı ekber ètdün ḳatlı èdüp ol nābe-hencārı

Tetimme

Moğolistāna gitse deşt-i Kıpçaḳa firār ètse
Yine iḥzār éderdün gönderüp bir iki Tatarı

-
- 47 Kırım halkı, o yaradılışı uğursuzu kötüye yorar (zira) cennet gibi memleketi kâfirin avcuna bıraktı.
1^b: ol şüm-ı hilkatle AE: ol düzaḥı öyle SVD
- 48 Mülk sahasını fesat (kimseler) ile çalıp çırpıyor sanırken (o) ömrünün diyarına baş aşağı (olmuş) talihi ganimet diye verdi.
- 49 Eskiden beri Tatar kavmine çabuk yürüyüşlü derlerdi, rüzgâr bunun yürüyüşünü talihsizlik alameti yaptı.
- 50 O cehennem tavusu uğursuz (bir) kuştur, bildim (çünkü) can baykuşu çıkıncaya kadar köşe bucağı zevk ve mutluluk tuttu.
4^b: çıkınca AE: uçunca SVD
- 51 Adalet dergâhına müjde misali kâğıtlar uçurdum, (o) kemal sahiplerine bu haberi güvercinlerle gönderdim.
- 52 A padişahlar padişahı, kerameti kudretli, yeri gökyüzü olan (yani) sana Allah’ın yardımı her zor işi kolay eder.
- 53 (Sen) bütün düşmanlara galip gelesin diye fal açtım, o usûlsüzü öldürmekle büyük bir gaza yapmış oldun.
- 54 (O) Moğolistan’a da gitse Kıpçak Ovası’na da kaçsa sen yine iki Tatar’ı gönderip (onu) huzura getirirdin.

55. Sen ol hürşîd-i rif'atsuñ-ki evc-i i'tibârunda
O gûne hâk-sârûñ kadri yok zerre miqdârı
Nice tâb-âver olsun dârbuñ bir öyle tğî kim
Du-nîm etmiş cihânda bîm-i tîğûñ niçe kühsârı
57. Hâs u hâşâkden gülzâr-ı iclâlûñ müberrâdur
Çıkardûñ bâğ u râğ şevketûñden hâr-ı dîvârı
Mülûk-ı çâr-etraf eyleyüp dergâhuñ rû-mâl
Cenâb-ı Hâk saña fermân-ber eyler çâr u çâsârı
59. Hezârân kal'anuñ kuflın açarsun dest-i nuşretle
Gelür dergâhuñ tâ bâbü'l-ebvâbuñ anahtârı
060. Ne kuşlar kondururdum vaşfına hünkârumuñ ammâ
Felek âvâze-i ğam eyledi murgân-ı efkârı

Tetimme

61. Nice te'sîs-i ebyât eylesün mi'mâr-ı endîşem
Êder gerdûn-ı dñn her dem mücâzât-ı sehârı
62. Kâzâ hükmünce kahr-ı dehr ile tayyu's-sicil-âsâ
Belî tayy eylemişdüm çok zamân tûmâr-ı eş'ârı

-
- 55 Sen o yüksek güneşin ki itibarının doruğunda o tarz (bir) perişanın zerrece kıymeti yoktur.
- 56 (Senin) kılıcının korkusu dünyada pek çok dağı iki parça etmiş, böyle bir yabani senin (kılıcının) darbesine nasıl dayansın?
- 57 (Senin) büyüklüğünün gül bahçesi çer çöpten uzaktır (çünkü) duvar dikenini ululuk bağından çıkardın.
- 58 Dört tarafın padişahları senin dergâhına yüz sürer (zira) Allah, çar ve kayzeri sana itaatkâr eylemiştir.
- 59 Allah'ın yardım eliyle binlerce kalenin kilidini açarsın, senin eline Derbend'in anahtarı bile gelir.
- 60 Padişahımın niteliklerine ne övgüler ederdim ama felek düşünce kuşunu kederi feryat eden eyledi.
7^a: Ne kuşlar kondururdum vaşfına hünkârumuñ ammâ AE: Ne kuşlar kondururdum gül-nihâl-i vaşfına ammâ SVD
- 61 Düşünce mimarım beyitleri nasıl kursun (zira) alçak felek daima (bana) büyüleyici karşılık verir.
61^a: Vezin bozuktur.
- 62 Kaza hükmü, dünya zulmü ile sicili ortadan kaldırmak gibi evet, çoğu kez şiirler yığının ortadan kaldırdım.

63. Ümîd-i neyl-i ihsânı getürdi şevke hünkârım
Yine pîrâne-ser aldum ele dîvân-ı tûmârı
Taşannu' étmeyüp ancağ vaķāyi'-nāme tarzında
Getürdüm silk-i imlāya bu nev-naẓm-ı güher-bārı
65. Fetîl-i şem'-i bahtum gerçi étdi rûzgār itfā
Çerāğ ét pâdişāhum bir nefesle bu emek-dārı
Hüner-mendân-ı 'ālem şeş cihetde iftiḥār étsün
Efendüm sitteden manşıbla şād eyle bu nā-çārı
67. Bilürler levḥ-i sînem taḥta-i meşķ-i ma'arifdür
Eger ser-levḥa olsam kimse étmez ta'n u inkārı
68. Sezādur vaşf-ı şāhîde bu nazma dênse Tayyāre
Ki böyle kuş dilince eyledüm ta'bîr u tezkārı

Tetimme

69. Bu germiyyetle sünbüllü şuyında bir ğazel yazdum
Görüp hûy-kerde ruḥlarda ter olmuş zülf-i dil-dārı
70. Yine şayd eyledüm bir 'işve-bāz u kebk-reftārı
'Acāyibden şikār oldum desem şâyestedür bārî

-
- 63 Ey padişahım, bağışlanma isteğinin ümidi (beni) heveslendirdi (böylelikle) yine olgun tavrılı oldum (ve) tomar hâlinde olan divanı ele aldım.
- 64 Sanat yapmadan bu elmas dolu yeni şiiri vakayiname tarzında imla ipliğine getirdim.
- 65 Aslında rûzgâr baht mumumun fitilini söndürdü; padişahım, bir nefesle bu emektarı (yeniden) yandır.
- 66 Dünyanın hünerlileri altı tarafta övünsün; efendim “sitte” rütbesinden makam (vererek) bu çaresizi mutlu etsin.
- 67 Bilirler (ki) göğsüm ilim taliminin tahtasıdır; şayet başlık olursam kimse inkâr etmez ve ayıplamaz.
- 68 Şaha yaraşır nitelikteki bu şiire “Tayyâre” denilse yaraşır zira böyle kuş dilinde anlatıp hatırlattım.
- 69 Sevgilinin terli yanaklarında ıslanmış saçını görünce bu hararetle sümbüllü suda bir gazel yazdım.
- 70 Yine bir işveli ve keklilik yürüyüşlüyü avladım (aslında) şaşılacak şekilde avlandım desem yaraşır.

71. Temāşāya çıkar kumrī ser-i serv-i çemān üzre
Tezerv-i hoş-ıhrāmum geşt ederken şahn-ı gülzārı
Müsellem turna telli ispiri bir yavırcağdur kim
Değişmem zülfinüñ bir müyına biñ Çîn u Ferhārı
73. ‘Acāyib āyîne devrānda görmüş var mıdur bilmem
Şeker leblerle böyle tūṭī-i şīrīn-güftārı
Şabā ile vezān etdüm Sabāya Hüdhdūd-i şevkī
Getürseydi dile bārī peyām-ı vuşlat-ı yārı
75. Nesīm-i luṭf-ı şāhīden açıldı gonca-i kāmum
Belī bülbül gibi çokdan çekerdüm miñnet-i hārı

Tetimme

- Du‘ā-yı devlet ü iclāline haşr etdüm ey **Vehbī**
Mişāl-i murğ-ı Hāk-gū şubḥ u şām evrād u ezkā
77. İki şehzādesiyle ‘ömr ü iḳbāl ü sa‘ādetle
Hūdā tahtında dā’im eylesün şevketlü hünkārı

71 (Benim) güzel yürüyüşlü (ve) sülünüm gül bahçesinin meydanını gezerken kumru (onu) izlemek için bahçedeki servinin tepesine çıkar.
3^a: Tezerv-i hoş-ıhrāmum geşt ederken şahn-ı gülzārı AE: Tezerv-i hoş-ıhrāmum gāhī geşt etse çemenzārı SVD

72 Şüphesiz (o) turna saçlı ispir (gibi) bir yavrudur (ki) saçının bir telini bin tane Çîn ve Ferhar’a değişmem.
4^a: Değişmem zülfinüñ bir müyına biñ Çîn u Ferhārı AE: uçurdum murğ-ı ‘aqlım çāre yok oldum hevādārı SVD

73 Böyle acayip tatlı söz söyleyen şeker dudaklı papağanı dünyada gören ayna var mıdır, bilmem.
5^a: ‘Acāyib āyîne devrānda görmüş var mıdur bilmem AE: ‘Aceb āyîne-i devrānda görmüş var mıdur bilmem SVD

74 Arzu Hüdhdūd’ünü saba rüzgārıyla Sabā’ya gönderdim, hiç olmazsa gönle sevgilinin kavuşma haberini getirseydi.

75 Evet, bülbül gibi çoktandır diken mihnetini çekerdim; arzumun goncası şah cömertliğinin rüzgārıyla açıldı.
7^a: Belī Bülbül gibi çokdan çekerdüm miñnet-i hārı AE: Çekerdüm bülbül-āsā gerçi çokdan miñnet-i hārı SVD

76 Ey Vehbī, gece gündüz dua ve zikir (ile) Hakkı söyleyen kuş gibi (ben de) (onun) ululuğuna ve büyüklüğüne dua sarf ettim.

77 Allah (o) büyük padişahı iki şehzadesiyle ömür, gelecek ve mutlulukla tahtında devamlı kılsın.

Nice şehzâdeler kim biri[sî] mâh u biri hırşîd
Cihânî rûz u şeb tâbende kılsun feyz-i envârî

79. O hâkân-ı mu‘azzam ser-be-ser dünyâyı fetḥ etsün
Ser-i a‘dâsı olsun tu‘me-i şemşîr-i hûn-hûvârî

Muẓaffer eylesün şadr-ı mu‘allâ-ḳadrini Mevlâ
Hemîşe çend imdâd-ı ilâhî olsun enşârî

81. Hemân târîḫler yazsun bu ednâ ‘abd-i nâ-kâmı
Fütûḫatun pey-â-pey müncelî oldukda âşârî

77.

Cevrî-i Ḳadîm

Mef‘ûlû mefâ‘îlû mefâ‘îlû fe‘ûlûn

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Hâl-i dili ol ğamze-i fettân-ıla söyleş
Esrâr-ı sözi nükte-şinâsân-ıla söyleş
Olduḡsa rumûz-ı nigeḥ-i şûḫına vâḳıf
Ma‘nâsını tenhâda dil ü cân-ıla söyleş
3. Keşf eyleme nâ-dâna şakın nükte-i çeşmin
Mestâne anı zümre-i rindân-ıla söyleş

-
- 78 Öyle şehzadedirler ki biri ay ve biri güneştir, nurlarının bolluğu dünyayı gece gündüz aydınlatsın.
- 79 O büyük hükümdar dünyayı baştan başa fethetsin; düşmanın başı (onun) kan dökücü kılıcının lokması olsun.
- 80 Allah (onun) kıymeti yüksek yüreğini galip kılsın; (onun) yardımcıları daima birkaç ilahi yardım olsun.
5^b: çend AE: cünd SVD
- 81 (Senin) fetihlerinin nişanı art arda âşikâr oldukça, tarihler hemen bu arzusuna kavuşamayan adi insanı yazsın.
6^b: bu edna ‘abd-i nâ-kâmı AE: bu kemter ‘abd-i dergâhı SVD// 6^b: oldukda AE: oldukça SVD
- 77 AE: 41^b (CKD: g. 129)
- 1 Gönülün durumunu o fitne bakışlıyla konuş; sözün sırlarını ince söz bilenle konuş. 1^b: Esrâr-ı sözi AE: Esrâr sözün CKD
- 2 (Onun) işveli bakışının işaretlerinden haberdar olduysan; (bu bakışların anlamını) ıssız yerde gönül ve canla konuş.
- 3 Gözünün nüktelerini sakın, bilmeyene açma; sarhoş olarak onu gönül ehliyle konuş.
3^b: Mestâne anı AE: mestâne-i ney CKD

Ādāb gözet dilberi gördükde hamūş ol
Ne āh ile ne çāk-i girībān-ıla söyleş

5. Kem-māyelere baḥş-i me‘ānide söz açma
Cevrī gibi üstād-ı suḥan-dān-ıla söyleş

78.

Naẓīre-i Güftī

Mef‘ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ūlūn
Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Rāh-ı nıgehin ğamze-i fettan-ıla söyleş
Sırr-ı lebinı nükte-şināsānla söyleş
2. Gūyā deheni dürc-i ḥalāvetde o şūḥuṇ
Kem-yāb-ı güher dürr-i şadef cān-ıla söyleş
3. Āteş-zen-i şad ḥarman-ı tāb oldı nigāhı
Dest-i sitemin çāk-i girībān-ıla söyleş
- Olduṇsa dil-i **Güftī** gibi ğamzeye mā‘il
Ṭarz-ı feni rūşen-ṭab‘-ı suḥan-dān-ıla söyleş

79.⁶¹

1. İmlā’ kadehi şırfen mine’l-şahbā’
Vehzer ğaleten min mez cihe bi’l-mā’

⁴ Yol yordam gözeterek sevgiliyi gördüğünde sessiz ol, ne âhınla ne de yırtılmış yakanla konuş.

⁵ Mayası bozuklara anlam konusundan söz açma; (onu) Cevrī gibi (bir) söz ustasıyla konuş.

78 AE: 41^b

¹ Bakış yolunu o hilekâr bakışlıyla konuş; dudağının sırrını o latif söz tanıyanla konuş.

² O şuhun ağzı tatlılık hokkasındadır (o) cevherin az bulunanını, sedef incisini can ile konuş.

³ Bakış, parlaklık harmanının binlerce ateş atanı olmuştur; (sen) eziyet elini yırtılmış yakanla konuş.

⁴ Güftī’nin gönlü gibi (o sevgilinin) bakışına meylettaysen hilekârlık şeklini söz ustası yaradılışlı kimselerle konuş.

^{4b}: Vezin bozuktur.

79 AE: 41^b

⁶¹ Şiirin beyti bulunamamıştır.

¹ Kadehi yalnızca şarap ile doldur; yanlışlıkla su katmaktan sakın.

El-mā'u lehā fi'l-aşli kad kâne eben
Vel-ibnetu lā te ħillülil ābā'

80.

Tevfīk-i Kādī-‘asker Berāy-ı Şadāret-i Yūsuf Paşa

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sā'id-i ikbālden pervāza āgāz eyleyüp
Başdan istişkāl-ile şāhın çıkardı üsküfi
Mihr-i devlet-ile techīz-i Mısr iclāl eyleyüp
Tāc édüp giydi Zelīhāyı şadāret Yūsufi

81.

Vezīr Sāmī Ebūbekir Paşa Berāy-ı Ta‘mīr-i Odahā-yı

Ġalyonciyān Der-İstānbül

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Şehriyār-ı bahır u ber sultān-ı İskender-eşer
Nām-dār-ı saltanat ħākān-ı memdūhu'l-ħişāl
Ya'nī Hān ‘Abdül-Ĥamīd ol-kim felek görmiş degül
Çeşm-i mihr u mehle şāhān içre aña bir mişāl
3. Sāye-endāz-ı ħilāfet oldığı günden berü
Reşk éder evķāt-ı ātiye geçen eyyām u sāl

² Aslında su, şarap için baba gibidir; babalara kızı helāl değildir.

80 AE: 41^b

¹ Şahin, saadet kolundan uçmaya başlayıp aşağılama ile başından üsküfö attı.

² Sadrazamlığın Yusuf'u, Mısır'ı mutluluk ışıǵıyla donatıp büyüttü; Züleyhā'yı taç yapıp giydi.

2^b: Vezin bozuktur.

81 AE: 42^a (SD: k. 20)

¹ İskender tesirli kara ve deniz padişahı; saltanat meşhuru, övgüye layık huyları olan hakan.

² Yani o Han Abdülhamid ki ay ve güneş gözlü padişah ki ona benzer olanı devran görmemiştir.

³ Hilafetin koruyucusu olduğundan beri geçen günler ve yıllar gelecek zamanları kıskanır.

Cüy-bār-ı re'feti her cānibe cārī olup
Zerrece şahın-ı cihānda kalmadı kirden melāl

5. Her umūrında Hudā tevfiğin ihsān eyleyüp
Devletünde eyledi şāh-āne tertīb-i ricāl
Eyledi ez-cümle deryāya kapūdān-ı be-nām
Bir vezīr-i aḥsenü't-tedbīri kim ferḥunde-fāl
7. Ḥazret-i Ġāzī Ḥasan Paşa-yı manşūru'l-livā
‘Azm edince semt-i a‘dāyı eder pür-iḥtilāl

Tetimme

- Sürse rahşın kahr-ıla meydān-ı rezme fī'l-meşel
Rüstem olsa ḥaşmı ‘acz ile eder ‘arz-ı kelāl
9. Böyle destūr-ı ġazā-pīşe selefde geldi mi
Cāmi‘-i tavr-ı vezāret kāmī‘-i ehl-i ḍalāl
Êtdigi ḥayrātı Ḥayreddīn-i Ġāzī görse ger
‘Aczini anlardı ḥayretle olurdu deng ü lāl
11. Himmeti ile nice esbāb-ı veġā ĩcād edüp
Êtmede i‘mār-ı tersāne ile dā’im iştigāl

4 Merhamet ırmağı her tarafa akıp dünya bahçesinde kirden zerrece usanç bırakmadı.
4^a: Kirden melāl AE: Gerd-i melāl SD

5 Allah, her işinde (ona) yardımını bahşetti (bu sebeple) devletinde şahlara layık yüksek mevki düzenledi.
5^a: eyleyüp AE: edüp SD

6 (O) (öyle bir) vezir ki pek güzel tedbiri uğurlu faldır, (onu) bilhassa denize şöhretli kaptan yaptı.

7 Zafer sancağı (taşıyan) Hazret-i Gazi Hasan Paşa düşman semtine yönelirse (orada) çok ihtilal yapar.

8 (O) atını helāk ile savaş meydanına sürerse; düşmanı Rüstem (bile) olsa (ona) eziyetle bezginlik getirir.

9 Öncekilerde vezirlik davranışlarını bir araya getiren (ve) sapıklık ehlini kahreden (böyle) gaza öncüsü geldi mi?

10 Hayrettin-i Gazi yaptığı hayırlı işleri görse; güçsüzlüğünü anlar (ve) şaşkınlıkla sersem ve dilsiz olurdu.

11 Yardımı ile pek çok savaş sebepleri ortaya koyup daima tersaneyi bayındır kılmakla meşgul olur.

İşte ez-cümle bu cāy-ı dil-keşi inşā edüp
Eyledi me'vā ğuzāta nuşrete oldu bu fāl

13. Niçe cāy ol-kim anuñ her hāne-i dil-cūsınuñ
Haķ ta'bīr ile evşāfın beyān etmek muhāl

Cānib-i bālā-yı bābında olan tākı gören
Şarf eder mi şöhret-i eyvān-ı Kisrāya hayāl

15. Yümn-ile itmāmı olduķda müyesser şevķle
Düşdi baħr-i fikre tārīh-içün erbāb-ı kemāl

Bende-i dīrīnesi **Sāmī** dahı pey-rev olup
Buldı bir tārīh-kim dēnse sezā 'iķdü'l-le'āl

17. Resm olınsun çār dīvārına kilik-i zer ile
Cünd-i İslāma ne ra'nā cāy-gāh-ı bī-mişāl

82.

Rūhī-i Bağdādī Sene 1014

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Zīr u bālāsına baķ ol haķ-ı 'anber-fāmuñ
Cennet altında ya üstinde dēmişler Şāmuñ

Ehl-i 'aşķa bu imiş remz-i 'aleyküm bi's-şām
Zülfine bend olalar ol büt-i hūn-āşāmuñ

¹² Bu talih yardıma (sebep) oldu; sonuç olarak özellikle bu gönül çeken yeri inşa edip gazilere mesken eyledi.

¹³ Pek çok yer ki onun her gönül alan evini gerçek ifadeyle niteliklerini anlatmak imkânsızdır.

¹⁴ Kapsının üstündeki kemeri gören, Kisrâ'nın kasrının şöhretine hayal sarf eder mi hiç?

¹⁵ Bereketiyle tamamlanması nasip oldu da, kemal sahibi kimseler şevkle tarihi için düşünce denizine daldı.

¹⁶ Eski kölesi olan Sāmī bile izinden gidip bir tarih buldu ki inci dizisi dense yaraşır.

¹⁷ İslām askeri için ne güzel, benzersiz bir yer olduķu, dört duvarına altın kalemle resmedilsin.

82 AE: 42^a

¹ O amber renkli ayva tütünün altına ve üstüne bak (zira) "cennet ya Şam'ın altında ya da üstündedir" demişler.

² Aşķ ehline: Akşamda size işaret bu imiş (ki) o kan emici putun saçına bağlansınlar.

3. Şāmdan Ka‘beye gitmek gibidür zülfinden
Şafha-i ‘arızına meyli dil-i nā-kāmuḡ
Ey gönül şām ġarībān dēyü düşdūḡ Şāma
Geçdi ammā ġam u endūh ile şubḡ u şāmuḡ
5. Kālmadı zannı görince seni gök meydānda
Gökde olduğına ‘İsī-i zevi’l-ifhāmuḡ
Rūḡīyā şaklasun Allāh gözinden felegūḡ
Dil-rübālarla ‘aceb revnaḡı vardur şāmuḡ

83.

Burhān-ı Müftizāde

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ḥayālinde kucan cānāneyi naḡd-i recālarla
Alur ġüyā metā‘-ı dilberi bād-ı hevālarla
Cefāsın ‘aşıḡa maḡşūş eder ol bī-vefā ancak
Hele aġyār olurlar müşterek mihr ü vefālarla
3. Nice dil bağlasun erbāb-ı ālāyiş-ġüne
Müzeyyen anlaruḡ ervāḡı rūḡānī ḡabālarla

³ Arzusuna erişememiş gönlün (onun) saçından yanak sayfasına gitme isteġi Şām’dan Kabe’ye gitmek gibidir.

⁴ Ey gönül geceler gariplerindir diyerek Şām’a revan oldun; ancak sabahın ve akşamın keder ve tasayla geçti.

⁵ Seni gök meydanında görünec anlayışlı İsā’nın gök meydanında olduğuna şüphesi kalmadı.

⁶ Ey Rūḡī, akşamın gönül alanlarla acayip güzelliġi vardır; Allah feleġin gözünden sakınsın.

83 AE: 42^b (SBD g. 89)

¹ Rica nakdiyle hayalinde sevgiliyi kucaklayan, sevgilinin varlığını sanki bedava alır.
1^b: Ḥayālinde AE: Miyānından SBD

² O vefasız eziyetini aşıġa reva görür ancak sonunda rakipler sevgi ve sadakatle (ona) ortak olurlar.
2^b: ancak AE: ammā SBD

³ Gösteriş ehli gibi nasıl gönül versin? Onların ruhları ruhani kaftanlarla süslenmiştir.
3^a: Vezin bozuktur.

Tehî mağzuñda āhir cilve-gerdür nuḥbe-i fikri
Dili pürdür su'āl olduḡda ferḥunde-liḳālarla

5. Şaçılan cür'a-vş pāyına aḥbābuñ tehî kalmaz
Tolar cām-ı ümīdi 'āḳıbet dest-i du'ālarla

Olur Nāşid Begi tanzīr ile meftūn **Burhānā**
Görenler şāhid-i maẓmūnuñı ḥüsn-i edālarla

84.

‘Azmi̇ Ḥasan Paşazāde

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cemālün pertev-i nūr-ı Ḥudādur yā resūlallāh
Cebīnün ufḳ-ı şems-i ve'd-duḥādur yā resūlallāh
Ḥarīm-i lī-ma'allāhiye zātuñdur sezā ancak
Tecelliyāt-ı ḥaḳ saña sezādur yā resūlallāh
3. Şeb-i isrā'da cevlan-gāhuñ oldı 'ālem-i lāhūt
Maḥall-i vuşlatuñ bezm-i denādur yā resūlallāh
04. Dü çeşm-i Ḥaḳ-perestün kuḥl-ı ḥubbullāh ile meḳḥūl
K'anuñ vaşşāf-ı mā-zāğ u teğādur yā resūl[allāh]

⁴ Boş dimağında seçkin düşüncesi cilvelidir; gönlü soru sorulduğunda uğurlu yüzlerle dolu olur.

^{4b}:ferḥunde-liḳālarla AE: envā'-ı recālarla SBD

⁵ Dostların, ayağına dökülen son yudum gibi boş kalmaz, sonunda ümit kadehi dua eliyle dolar.

^{5b}: dest-i du'ālarla AE: dest-i recālarla SBD

⁶ Ey Burhan, Nâşid Bey'i örnek almayla; güzel üslubunla güzel mazmununu görenler tutkun olur.

84 AE: 42^b

¹ Ey Allah resulü, güzelliğın Allah'ın nurunun parlaklığıdır; alnın kuşluk vakti güneşinin ufkudur.

² Ey Allah resulü, "li ma'allah (Allah benimledir)a ancak senin zatın yaraşır; Allah'ın verdiği güzellik ancak sana yaraşır.

³ Ey Allah resulü, İsrâ gecesinde gezme yerin, ulûhiyet âlemi oldu; kavuşma mevkın yaklaşma (Necm sûresi 8. ayete telmih) meclisidir.

⁴ Ey Allah'ın resulü, Allah'a tapan iki gözün Allah'ın güzellik sürmesiyle sürmelenmiştir ki onun vasıfları hedefinden şaşmaz.(Necm Sûresi 17. ayete telmih)

5. Harem-gāh-ı muḳaddesde imāmü'l-mürselîn olduḡ
Ki zātun o gürüha muḳtedādur yā resülallāh
Seni vaşf eylemek ḥaddüm degül ey nāzenîn-i Hāk
Ki meddāḥun Cenāb-ı Kibriyādur yā resülallāh
7. Kebā'ir pîşe-i ümmet şefā'atle mübeşşerdür
Ḳulun da o gürüha pîşvādur yā resül[allāh]
Tehî-destem faḳîrem rû-siyāham zenb-i ber-düşam
Girānî-i günehle ḳad <i>dü-tādur yā resül[allāh]
9. İki 'ālemde 'Azmî lutfuḡa muḥtācdur bî-şek
Ġarîb u derd-mend-i bî-nevādur yā resülallāh

85.

Lāyih-ı Kırmî

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. O meh-rû şubḥ-ı şādık-veş çıkınca cāme-ḥ'ābından
Giyindi cāme-i gül-gün o dem gülşen hicābından
02. Şabāyı sırtından zannèderdük ḳāşid-i cānān
Anun da bildigi bād-ı hevā ancak şitābından
3. Lebünle ḳandi bir görmez gedā <mān> mışra'-ı ḥüsnünjde
Nice telḥ olmasun sükker dehānun şehd-i tābından

⁵ Mukaddes yerde peygamberlerin imamı oldun zira zatın o topluluğa örnektir.
⁶ Ey Allah'ın nazlısı, senin vasıflarını söylemek haddim değil çünkü seni metheden Allah'tır.
⁷ Ey Allah resulü, günahlar ümmetin amelinde şeffaatle müjdelendi; (ben) kulun da o topluluğa başkandır.
⁸ Ey Allah'ın resulü eli boş bir fakir, kara yüzlü (ve) yersiz yurtsuz bir günahkârım; günahın ağırlığıyla boyum iki kat olmuştur.
⁹ Ey Allah'ın resulü; Azmî çaresiz, nasipsiz bir dertlidir (ve) şüphesiz iki dünyada da senin lütfuna muhtaçtır.
85 AE: 42^b
¹ O ay yüzlü (sevgili) hakiki sabah gibi yatağından çıkınca o vakit gül bahçesi de utancından gül renkli elbise giyindi.
² Biz saba rüzgârını değneğinden ötürü sevgilinin kastedeni zannederdik (ama) onun da bildiği ancak boş acelesindendir.
³ Dilenci, güzelliğinin mısrasında dudağıyla şekeri bir görmez (zira) şeker dudağının parlak balından nasıl acı olmasın?

Açarsa zaḥm-ı tîrûḡ sînemüzde kanlu bir reng
Perîşân olmasun bâr-ı zülfûḡ pîç-i tâbından

5. Dil-i vîrānemüz **Lāyih** ‘aceb mi olsa ābādān
Yine gencîneye mesken olur cāy-ı ḡarābından

86.

Na’tî-i ‘Antābî

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ğazab tîḡın kuşanmış ḡamzesi cellādı gördün mi
Cefā-pūş-ı celāl olmuştur ol bî-dādı gördün mi
2. Nāzar-ḡāhuḡ ḡadīmî satr-ı levḡ-i ḡatṭ-ı dilberdür
‘Aceb ḡarf-ı vefāsın ey dil-i nā-şādı gördün mi
3. Tūtılmaz dāmen-i vaşlı o naḡvet-pîşenūḡ dērdüm
Tūtınca kir pas olduḡ behey ber-bādı gördün mi
- Geçelden sūḡ-i ten sultān-ı ‘aşḡa muḡtesibsūḡ sen
Ḥibālā anda bir dükkānce ābādı gördün mi
5. Zer-i ‘irfānını zīb-i ḡabîbin faḡr eder **Na’tî**
Benān-ı şāhid-i ṭab‘um gibi naḡḡādı gördün mi

⁴ (Şayet) okunun yarısı göğsümüzde kanlı bir renk açarsa da hiç olmazsa saçının eziyetinden perişan olmasın.

⁵ Ey Layih, harap gönlümüz mamur olsa buna şaşılmaz (zira) yine harap olmuş yerinden hazineye mesken olmuştur.

86 AE: 43^a

¹ Öfke okunu kuşanmış (o) bakışı cellat olanı gördün mü? Öfkenin eziyet giyeni olmuş adaletsizi gördün mü?

² Bakış yerin sevgilinin ayva tüyünün levhasının eski satırıdır, ey gamlı gönül acaba vefasının harfini gördün mü?

³ O kibri huy edinmişin eteği tutulmaz derdim (ancak) tutunca kir pas oldun behey, kötüyü gördün mü?

⁴ Beden çarşısı aşk sultanına geçtiğinden beri sen (orada) zabıtasın, sokaklar arasında abad bir dükkân gördün mü?

⁵ Ey Na’tî, sevgilinin süsü (senin) bilme altınını över; (o) yaradılışının güzel parmakları gibi nakkad (iyisini kötüsünden ayırır)andır.

87.

Nuşret

Mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Ey zevrağ-ı mey baħr-i keremden mi gelürsin
Ey bāde kef-i sākī-i Cemden mi gelürsin
Êtdüñ giderek sen de rişāz-ı dili şād-āb
Ey girye nedür cūy-ı nedemden mi gelürsin
3. Pāyünde yine var eşer-i ħār-ı muğaylān
Ey bād-ı seħer deşt-i ħaremden mi gelürsin
Vardur dehen-i yārda diğķat hele sen-de
Ey tāze suħan rāh-ı 'ademden mi gelürsin
5. Olduñ dil-i **Nuşretde** bu şiddetle şikeste
Ey tır-i nigh ħavs-ı sitemden mi gelürsin

88.

Ra'fet-i 'Antabī

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Süvār-ı esb-i ħüsn ol yār gelür şirāne mīrāne
Muķābil var ise olsun o<1> kāfirdāne ferdāne

87

AE: 43^a (ND: g. 452)

- 1 Ey şarap kayığı/kadehi, cömertlik denizinden mi gelirsin? Ey içki Cem'in sakisinin avucundan mı gelirsin?
- 2 Ey ağlama, sen de gönül bahçesini giderek suya kanmış yaptın; nedir, pişmanlık ırmağından mı gelirsin?
- 3 Ey saba rüzgârı, ayağından yine devedikenin dikenini vardır; harem ovasından mı gelirsin;
- 4 Ey taze söz, sevgilinin ağzında incelik vardır, sen de yokluk yolundan mı gelirsin?
- 5 Ey bakış oku, Nusret'in gönlünde bu sertlikle kırıldın; sitem yayından mı gelirsin?

88

AE:43^a

- 1 Güzellik atının binicisi o sevgili, aslan (ve) bey gibi gelir; (ona) karşılık gelen varsa kâfir gibi yalnız olsun.

Bahār eyyāmı ney-zen-veş yine dem çekmede bûlbûl
Müheyyâ tekye-i gülşende ger cevlane mevlâne

3. Şeker-güftâr ile tûtî-şifat şöhet-nişâr olsa
Olur keyfiyet-i 'işret ile gül-hâne mül-hâne
Dolandı gerdenime zülf-i dil-dâr hem de ağıyâra
Zihî elţâf-ı pîç-â-pîç gele yârâne mârâne
5. Çekilmek olsa **Ra'fet** keffe-i enzârda hûbluk
Gelür ol şûh cümleden hîzâne mîzâne

89.

Fâzıl-ı İstānbûlî

Mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Bend étme şehâ 'ukdeñe dîvāneyi boş kıo
Müjgānum ile hāll edeyim şāneyi boş kıo
Yetmez mi saña bunca begüm nāz ile naḥvet
Luţf ile baña cünbiş-i bî-gāneyi boş kıo
3. Ey çeşmi siyeh hışm ile gel geç nighet étme
Ta'mîr olunmaz dil-i vîrāneyi boş kıo
Gül-nār-ı lebûñ şöyle beni eyledi ser-mest
Kim nûş edecek ol tolu peymāneyi boş kıo

² Bûlbûl bahar vakti yine neyzen gibi gül bahçesinin tekkesinde hazır gezer gibi nağmelerle ötmekte.

³ Şeker sözlü ile papağan sıfatlı sohbet serpen olsa içki keyfi ile gül evi şarap evi olur.

⁴ Sevgilinin saçı hem benim hem de rakibin boynuna ne güzel dostça (ve) yılan gibi kıvrım kıvrım gelerek dolandı.

⁵ Ey Râfet, güzellik bakışların kefesinde çekilecek olsa o işveli herkesten (daha) yüksek ve (daha) ölçülü çıkar.

5^a: Vezin bozuktur.

89 AE: 43^b

¹ A sultanım (o) çılgını düğümüne (saçına) bağlama, tarağı bırak kirpiğimle halledeyim.

² A beyim sana bu kadar naz ve kibir yetmez mi? Bana lütuf ile ilgisiz davranışı bırak.

³ Ey gözü kara, kızgınlık ile gel geç, bakma; (bu) onarılmaz, harap gönlü bırak.

⁴ Dudağının nar çiçeği beni öyle sarhoş etti ki o dolu kadehi (artık) kim içecek boş bırak.

5. Meydāna gelüp cür'et-i mūr ile çü **Fāzıl**
Rüstem gibi bu tavr-ı Nerīmāneyi boş ko

90.

Ve lehu

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Saña gūy olmadık ey şeh-levendüm ser mi kalmışdur
Fedā eyler reh-i 'aşkununda cānın er mi kalmışdur
Şikest étđi sebū-yı bezm-i rindî gerdiş-i devrān
'Aceb reşk étđigi bir sāğar-ı hoş-ter mi kalmışdur
3. Sülūk-ı şāh-rāha reh-nümāmuz keh-keşān oldı
Tecellī nūrınun gayrı bu şeb rehber mi kalmışdur
Bitürmiş mīve-i hüsniñ nihāl-ı nāzenīninde
Bugün şāh-ı emelde nev-resīde ber mi kalmışdur
5. Nedür bu sūzişüm bilmem ki zülf-i müşk-i çininden
Derūn-ı micmerümde hurde-i 'anber mi kalmışdur
06. Baña zānū-be-zānū hem-nişīn ol kaçma sultānum
Der-āğüş olmadık maḥbūb-ı sīmīn-ber mi kalmışdur
7. Saña dil-dādelerden **Fāzıl**-ı şadık gibi cānā
Fedā eyler reh-i 'aşkununda cānın er mi kalmışdur

⁵ Fazıl gibi karınca cesaretiyle meydana gelip Rüstem gibi bir Nerimān tavırlıyı bırak.

90 AE:43^b

¹ A boylu boslu güzel, sana top olmamış bir baş; aşkının uğruna canını feda etmemiş er mi kalmıştır?

² Zaman rind meclisinin testisini kırdı; acaba kışkandığı hoş (ve) taze bir kadeh mi kalmıştır?

³ Kılavuzumuz selamet yolunun takibine samanyolu oldu; bu gece senin güzellik nurunun dışında rehber mi kalmıştır?

⁴ Nazlılık fidanında güzellik meyveni bitirmiş, bugün emel dalında yeni yetişmiş meyve mi kalmıştır?

⁵ Kıvrımlı, miskli saçından (ötürü) bu yanışam nedir bilmem, micmerimin içinde amber kırıntısı mı kalmıştır?

⁶ A sultanım benimle diz dize otur, kaçma; kuçaklamadık gümüş bedenli sevgili mi kalmıştır?

⁷ A sevgili, sana gönül verenlerden sadık Fazıl gibi fedailer, aşkının uğruna canını veren er mi kalmıştır?

91.

Fennî-i Şehrî

Meḥ'ülü fâ'ilātü meḥ'ülü fâ'ilün

Muzâri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Câmı görünce çehreyi şûfî buruşdırur
Ammâ miyân-ı meclise kendin şokuşdırur
Ol türk-tâz-ı 'arşa-i nâz-ı fezâ-yı 'aşk
Raḥş-ı cefâyı sînemün üstinde koşdırur
3. Böyle giderse âteş-i 'aşkun göñül degül
Tâk-ı sipihri şu'le-i âhum tutuşdırur
4. Kaşdın vişâl-i yâr ise feryâdı boş koma
Yâra fiğândan özge seni kim buluşdırur
5. Meyli rakîbe var mıdur âyâ dèyü müdâm
Yârin piyâle al-ıla ağzın şoruşdırur
Yârin haṭ-âver oldığını şeyḥ gûş édüp
Dest-i ḥasedle rîş-i sefidin yoluşdırur
7. Ağyâr elinden alalı dāmân-ı dilberi
Fennî o pîç ü tâb ile destin ovuşdırur

91

AE:43^b (FD: g. 93)

¹ Sufinin yüzü kadehi görünce buruşur ancak meclise kendini sokuşturur.

² O aşk göğünün nazm meydanın Türk koşuşlusu eziyet atını göğsümün üstünde koşturur.

2^b: AE: Tâz: FD: Nâz

³ A gönül, böyle giderse gök kemerini aşk ateşin değil, ahımın alevi tutuşturacak.

⁴ Amacın sevgiliye kavuşmak ise haykırışı elden bırakma, seni sevgiliye feryattan başka kim ulaştırır?

⁵ Kadeh, “Acaba rakibe sürekli meyli var mıdır?” diye hile ile sevgilinin ağzını soruşturur.

⁶ Şeyh, sevgilinin ayva tüylerinin çıktığını duyup kıskançlık eliyle beyaz sakalını yolar.

⁷ Fennî, sevgilinin eteğini rakibin elinden aldığından beri o ızdırıp ile elini ovuşturur.

7^b: AE: Ovuşdırur FD: Oguşdurur

92.

Nāmık-ı Dārendevî

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Der in şeb cāme-i ḥ^vābem rā ki rūḥ-ı revān āmed
Ten-i efsorde cism-i morde rā tāb u tevān āmed
Ḥayāl-i şūḥ-ı to āyed be-dil ez revzen-i çeşmem
Çenān dozdī ki gülşen rā rah çün nihān āmed
3. Ne-ḥ^vāhem ba'd ez in sākī şarāb-ı ḥoş-güvār-ı to
Ma-rā būs-ı leb-i an şūḥ çün rıtl-ı girān āmed
4. Dilem an bolbol-i şūriş-fezā-yı gülşen-i ḥüsn-et
Be-gülzār-ı cemāl ez nālehāyeş zīb u şān āmed
5. Be-gū bā bolbolān rā ba'd ez in ḥāmūş mi kerdend
Der in gülşen-serā çün **Nāmık**-ı şīrīn āmed
Egerçi ḥadd-ı ṭab'em nīst tanzīr-i Ḥalīmī rā
Ma-rā īn feyz hem zan nāzım-ı şīrīn zebān āmed

92

AE: 44^a

- 1 Bu gece yatağıma sevgili geldi, solgun tene (ve) ölü bedene güç ve kuvvet geldi.
- 2 Senin işveli hayalin, gözümün penceresinden gönle geldi; gönül hırsızı ki gül bahçesine gizli yoldan geldi.
- 3 Ey saki, bundan sonra senin leziz şarabını istemem (zira) bana ağır şarap kadehi gibi (olan) o işvelinin dudağının öpücüğü geldi.
- 4 Gönlüm (senin) o güzelliğinin gül bahçesinin karışıklığı arttıran bülbüldür, güzellik bahçesine onun inlemeleriyle süs ve şöhret geldi.
- 5 Bülbüllere söyle bundan sonra sussunlar zira bu söz söyleyen gül bahçesine tatlı Namık geldi.
- 6 Gerçi Halimî'yi tanzir için yaradılışımın sınırı yoktur; bana bu feyz de o tatlı dilli şiiirden geldi.

93.

Ve lehu

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Bağan bir kez o mihr-i pür-fürûğ-ı 'arız-ı pāke
Nigāh-ı rağbet eyler mi dahı hūrşid-i eflāke

Olur yek-rengī-i keşretle vaḥdet sırrına vākıf
Ėden çeşm-i başıretle nazār eczā-yı misvāke
3. Benüm her nāḥun-ı engüştüm oldı ḥancer-i ser-tiz
O rütbe oldum āmāde ḡamuḡla sīnemi çāke

Niçün pāk olmasun yem pençe-i ḥūnīn-i mercandan
Gezend érmez kef-i nā-pākden hīç dāmen-i pāke
5. Benüm **Nāmık** cevāb-ı 'acizānemdür bu manzūme
Ḥiṭāb-ı mustaṭāb-ı Tıflī-i pākīze idrāke

94.

Ve lehu

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ėtmede efzūn ḡubār-ı ḡam şafā-yı sīnemüz
Maḥv eder jengārı ḡākister ile āyīnemüz

93

AE: 44^a

- ¹ Bir kez o çok parlak güneşin halis yanağına bakan bakışı bir daha gökteki güneşe rağbet eder mi?
- ² Misvak ilacına basiret gözüyle bakan, çokluğun tek renk olmasıyla tekliğin sırrından haberdar olur.
- ³ Derdinle göğsümü yırtmaya o derece hazır oldum ki benim her parmağımın tırnağı ucu keskin bir hançer oldu.
- ⁴ Deniz, mercanın kanlı pençesinden niçin temizlenmesin (zira) temiz olmayan avuçtan temiz eteğe zarar erişmez.
- ⁵ Ey Nāmık, bu şiir benim anlayışı temiz Tıflı'nın âlâ hitabına acizce cevabımdır.

94

AE:44^a

- ¹ Dert tozu göğsümüzün şenliğini arttırmakta (böylece) aynamız kül ile pası mahveder.

Nāzır-ı genc-bîn meger 'aks-derûnda seyr êde
Görmedi mir'âtımızda kimse naķş-ı kînemüz

3. Şıyt-ı şehrinden tehîdûr 'işret-i şeş rûzemüz
Sürme-i âvâzedûr reng-i şeb-i âzînemüz
- Biz o murğ-ı deşt-i 'aşkız k'eylemiş rûzî-resân
Dâne-i hâl ü zülâl-ı la'lûñ âb-ı çînemüz
5. **Nâmıkā** biz gevher-i 'irfânı anda bulmuşuz
Gûşe-i vîrâne oldur bizüm gencînemüz

95.

Ve lehu

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Leb-i zaḥm-ı dilem âh u figân-ı ḥāmuşî dārem
<Ki> men ez dāğ şad dehân-ı ḥāmuşî dārem
- Suḥan-fehmân-ı ehl-i dil şināsed güft ü gūyem rā
Suḥan-gūyem çü ḥāme lîk lisân-ı ḥāmuşî dārem
3. Mişāl-ı hâl-i dil zāhir şeved ez sîne-i çākem
Çü naķş-ı şafḥa-i nāme beyân-ı ḥāmuşî dārem

² Kimse aynamızda kinimizin resmini görmedi fakat (o) hazine gören (kimse) (bunun) için yansımından seyretsin.

³ Azıcık zamanımızın içkisi şehrin namından yoksundur; cuma gecemizin rengi feryat sürmesidir.

⁴ Biz o aşk ovasının kuşuyuz ki rızık veren Allah beninin tanesini ve dudağının tatlı suyunu yemimiz yapmıştır.

⁵ Ey Nâmık, biz bilme cevherini onda bulmuşuz, bizim hazinemiz o harap köşedir.

95 AE:44^b

¹ Gönümün yaralı dudağıyla sessiz âh ve feryadım var (ki) benim yaradan ötürü yüz sessizlik ağzım var.
1^b: Hece eksiktir.

² Gönül ehlinin söz anlayanları sözlerimi tanır; kalem gibi söz söyleyenim lakin sessiz dilim var.

³ Gönül hâlinin numunesi yırtık göğsümden görünsün (zira) mektup sayfasının görünüşü gibi sessiz açıklamaya sahibim.

‘Adū hūn mī-ḥored ez dehşet-i bīm-i ziyān-ı men
Mişāl-ı tîğ-ı ‘üryānem zebān-ı ḥāmuşī dārem

5. Çü şaḥş-ı bī-zebān Nāmık egerçi lāl u bī-nuṭṭkem
Velī ez her benānem tercümān-ı ḥāmuşī dārem

96.

Hakḳī-yi Şāhib-i Ma‘rifet-nāme Erzurūmī

Meḫā‘ilün fe‘ilātün meḫā‘ilün fe‘ilün

Müctes . . . / . . . / . . . / . . .

1. Bir nefis meşrebi cām-ı fenādan almadı ḥaz
‘Akıl mezhebi mülk-i beḳādan almadı ḥaz
2. Fenā-yı ‘aşk olup andan fenādan ol fānī
Ki bī-fenā-yı fenā cān Ḥudādan almadı ḥaz
3. Göñülde tālib-i ḥazḫ ol-ki taşrada arayan
İki cihānda o bir āşinādan almadı ḥaz
- Göñül ki yār ile yār oldı yadı yād étmez
Kalan seri ile ‘aşk u hevādan almadı ḥaz
5. ‘Abā-yı faḫr u kabā-yı ğınāyı fark eyler
O cān-ki faḫr-ı fenā-yı liḳādan almadı ḥaz

⁴ Düşman benim zarar (verme) korkumun dehşetinden ötürü kan yemektedir, çıplak kılıç gibiyim sessiz dile sahibim.

⁵ Ey Nāmık, her ne kadar dilsiz kimse gibi dilsiz ve kelamsız olsam da şöyle ki her parmağım sessiz tercümanımdır.

96 AE:44^b (EİHD: g. 149)

¹ Bir nefis yaradılışlı fanilik kadehinden zevk almadı, akıl mezhebi (ise) bakilik mülkünden zevk almadı.

1^b: Vezin bozuktur.

² Aşta kaybolup bundan dolayı yok olmaktan kurtul, öyle ki yoklukta kendini yok etmeyen can, hakka kavuşmanın hazzını duyamadı.

³ Gönülde zevk talibi ol ki taşrada arayan, iki dünyada da tanıdıktan zevk almadı.

⁴ Gönül, sevgili ile dost oldu yabancıyı anmaz, kalan başı ile aşk ve arzudan zevk almadı.

4^b: AE: Seri: EİHD: Sevi

⁵ Yoksulluk hırkası ile zenginlik kaftanını ayırt eder; o can ki kavuşma faniliğinin fakirliğinden zevk almadı

Belā-yı ‘aşk-ıla ölmek elezz-i eşyādur
Ki derd-i ‘aşkı bulan bir devādan almadı [haz]

7. Çü hazz-ı ehl-i maḥabbet belādur ey **Hakḳī**
Belā-yı cān bu yiter kim-belādan almadı haz

97.

Tā’ib-i Erzurūmī

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Yine bir işve édüp dilleri pür-āh yapar
Belki şehir-i ‘ademe bir rāh-ı şāh-rāh yapar
2. Görmüyor bizleri şimdi şeh-i hüsne maḡrūr
Haṭ gelince dil-i vīrānemi v’Allāh yapar
3. Dest-i kudret dil-i ‘uşşāk büryān etmek-çün
Dilberün gül zekānında ne güzel cāh yapar
- Daḡlımız harca yėtişmez ne kadar olsa füzün
Hātem-i ṭab‘umı ancak senevī-cāh yapar
5. Şeb-i işretde şafā-yı mey-i ḳat-ender-ḳat
Hoş-ḥırām sākī ile şa‘şa‘a-i māh yapar

⁶ Aşk derdiyle ölmek dünyanın en lezzetlisidir zira aşk derdini bulan bir devadan zevk almadı.

⁷ Ey Hakḳı, aşk ehlinin zevki beladır, ruhun belası kaybolur ki beladan zevk almadı.

97 AE:44^b

¹ Yine bir işve yapıp gönülleri çok inleyen yapar, belki (bu yolla) yokluk şehrine bir ana yol yapar.

² (O) güzelliğiyle kibirlenen sultan, şimdi bizleri görmüyor (ancak) ayva tüyü gelince harap olmuş gönlümü vallah yapar.

³ Kuvvet eli âşıkların gönlünü kebab etmek için sevgilinin çenesinde ne güzel yer/gamze yapar.

3^a: Vezin bozuktur.

⁴ Tesirimiz ne kadar artsa da masrafa yetmez, yaradılışının cömertliğini en fazla senelik yer yapar.

⁵ İçki gecesinde kat kat (artmış) gönül şenliğini, güzel yürüyüşlü saki ile ayın parıltısı yapar.

Ol rakībün işi ne top u tūfenge muhtāc
Anı āteş gibi bir āh-ı seher-gāh yapar

7. Eylemez çarh-ı denī-pervere minnet deyyār
Tā'ibün her işini Hāzret-i Allāh yapar

98.

Fetā-i Mārū'z-zıkr

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Sen ey çeşm-i habāb ol sākī-i mey-horı gördün mi
Beni mest eyleyen ol gözleri mahmūrı gördün mi
2. Nihān olmuş hayāl-i şem'-i rüyū çeşm-i pür-nemde
Meyān-ı ābda hīç şu'le-i mestūrı gördün mi
3. Bozuktur beynümüz bir tel mi kırduķ mutribā bilmem
Nigāh-ı neyzen eyler ol büt-i tanbūrı gördün mi
- Niçe dilde hayālün cilve-gerdür ey perī ammā
Hele gönlüm gibi āyīne-i meksūrı gördün mi
5. Dil-i 'uşşākını teşhīr için vefk-i mücerrebdür
Beyāz gerden üzere tūr-ı semmūrı gördün mi
- Sana mānend olur şūh-ı sitem-cū görmedüm zālīm
'Aceb sen de Fetā-yı zār-veş mehcūrı gördün mi

⁶ O rakibin işine (icabına bakmak için) top ve tüfeğe ihtiyaç yoktur; onu ateş gibi bir seher vakti âhı halleder.

⁷ Kişi alçak feleğe minnet etmez, Tâib'in her işini Allah yapar.

98 AE: 45^a

¹ Ey kabarcık gözü; o içki içen, beni mest eden gözleri sarhoşu gördün mü?

² Yüzünün ışığının hayali çok yaşlı gözde gizlenmiş, hiç su ortasında gizli parıltı gördün mü?

³ A sazende aramız bozuktur, bir hata mı ettik, bilmem; yan yan bakmaktadır, o tambur putunu gördün mü?

⁴ A peri hayalin pek çok gönülde cilvelidir ama sonunda benim gönlüm gibi (bir) kırık aynayı gördün mü?

⁵ O beyaz gerdan üzerindeki samur renkli saçı gördün mü? Âşıklarının gönlünü zapt etmek için denenmiş bir vefktir.

⁶ A zalim, sana benzeyen bir cefa arayan işveli görmedim; acaba sen de ağlayan Fetâ gibi bir unutulmuşu gördün mü?

99.

Ve lehu

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Yek şerār-ı sūz-ı dil şem'-i hidāyetdür baña
Zulmet-i şām-ı firākuñ şubh-ı vuşlatdur baña
Çeşm-i şūhuñ varṭa-i gird-āb-ı miñnetdür baña
Her nigāhuñ mevc-i tūfān-ı felāketdür baña
3. Āb-ı tīğ-ı ğamzeñe dil-teşne yek-ser 'āşıkān
Çeşm-i cellādum şehīdūñ olma devletdür baña
5. Meskenüm kūh-ı belā bir Qaysam ey Leylī-nigāh
Çeşm-i āhū ḥalka-i zencīr-i ğayretdür baña
7. Vakt-i mestīde ḥaḳīkat-bīn eder sāğar beni
Her ḥabāb-ı bāde bir 'ayn-ı ḥaḳīkatdür baña
Tābiş-i mihr-i ruḥ-ı dil-dāra māni' olsa da
Ḥatt-ı nev nezzāre-i ruḥsāra ruḥşatdur baña
9. Ben ḥaḳīkī 'āşıkam meyl-i mecāz etmem **Fetā**
Ārzū-mend-i vişāl olmak ḥamākatdur baña

99

AE:45^a

- 1 Gönül yanışının bir kıvılcımı bana doğru yolun ışığıdır; ayrılık akşamının karanlığı benim için kavuşma sabahıdır.
- 2 İşveli gözün bana eziyet girdabının kuyusudur, her bakışın benim için felaket tufanının dalgasıdır.
- 3 Bakış kılıcının suyuna âşıklar baştan başa gönül susuzudur; ey celladımın gözü, (senin) şehidin olmak benim için ululuktur.
- 4 Ey Leyla/gece bakışlı,(ben) yeri bela dağı olan bir Mecnûn'um; (o) ceylan göz benim için kıskançlık zincirinin halkasıdır.
- 5 Sarhoşluk vaktinde içki kadehi beni gerçeği gören yapmaktadır; (bu sebeple) her içki kabarcığı benim için gerçeğin ta kendisidir.
- 6 Sevgilinin yanak ışığının parlayışına engel olsa da yeni bitmiş ayva tüyü bana (onun) yanağına bakmak için izindir.
- 7 Ey Fetâ ben gerçek âşığım, mecaz olana gönül bağlamam; kavuşmayı arzulayan olmak benim için budalalıktır.

100.

**Ordū-yı Hümāyūn-ı Nuşret-maḳrūnda Teşvīḳ-i Mucāhidīn-i Dīn
İçün İnşā Olnup Vird-i Zebān-ı Ğuzāt-ı Zafer-Simāt Olan Ğazel-i
Vehbī-i Mar‘aşı**

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Amān yā Rab dēyüp çıkduk ğazāya yekdür Allāh yek
Tevekkül eyledük ‘avn-ı Hudāya yekdür Allāh yek
Cenāb-ı Hāḳ bize imdād eder kim ilticā etdük
Livā’ü’n-naşr-ı faḫrū’l-enbiyāya yekdür Allāh yek
3. Tefe’’ul eyledüm *innā fetahnā* çıkdı muşḫafdan
Yāḫinum var bu fāl-ı dil-ğüşāya yekdür Allāh yek
Mişāl-ı āyet-i seyf ehl-i İslāmuñ ser-i tīġı
İner fark-ı ‘adū-yı bed-liḳāya yekdür Allāh yek
5. Aḳın eyler ğuzāt emvāc-ı deryā gibi her sūdan
Macāristān-ı kāfir-mācerāya yekdür Allāh yek
6. Feleklerde melekler de bizümle şubḫa dek nālān
Çıkar gülbāngımız hep şeb semāya yekdür Allāh [yek]
7. Ḳabül eyler münācāt-ı ğuzātı ḳāḏiyü’l-hācāt
Hemān sen başla ey **Vehbī** du‘āya yekdür Allāh [yek]

100 45^a (SVD: g. 10)

¹ “Aman ya Rab” deyip gazaya çıktık, Allah birdir, bir; Allah’ın yardımına tevekkül ettik Allah biridir, bir.
² Yüce Allah bize yardım eder zira peygamber övgüsünün yardım sancağına sığındık; Allah birdir, bir.
³ Fal açtım, Ku’an-ı Kerim’den “innâ fetahnâ” (Fetih Suresi) çıktı; bu gönül açan fala yakınlığım var, Allah birdir, bir.
⁴ İslam erbabının kılıcının başı Seyf (Tevbe Suresi) ayeti gibi kötü suratlı düşmanın tepesine iner, Allah birdir.
⁵ Gaziler, denizin dalgaları gibi inatçı Macaristan’a her taraftan akın eder: Allah birdir, bir.
⁶ Gökyüzünde melekler de sabaha kadar bizimle inler; duamız hep gece gökyüzüne çıkar, Allah birdir, bir.
⁷ Ey Vehbî, sen hemen duaya başla (çünkü) hacetler kadısı, gazilerin yakarışını kabul eder, Allah birdir, bir.

101.

Vesîm-i Monlâ

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Koyup şubh-ı binâ-güşı sarıl zülfe [sen] ahşâmdan
Ki toğsun mihr-i ümîdün sevâd-ı kişver-i Şâmdan
Nigeh-dûzum nihânî sâye-i zîr-i müjemden-kim
O da şâyet ola âzürde-ten tâb-ı temâşâmdan
3. Nazar-gâh-ı cenâb-ı mey-fürüşî dergeh-i Cemdür
Tehî kalmaz belî şuriş rübâyî-i mey-âşâmdan
Temennâyî-i hatdan dest-i çîn olmaz siyeh-bühâtân
K'olur şeb-zindedârân feyzyâb târikî-i şâmdan
5. Derây-ı nâle pîçide-zebândur harf-gîrân-veş
O leylî-i cemâle ser-be-pîç 'aşkı ifşâmdan
'Înân-ı ihtiyâr ey şeh-süvârum olsa da meslûb
Beden-kârî kesmem dâmen-i pür-ketm-i hâşâmdan
7. Degül 'arz-ı hüner yârâne zer-baf-ı hayâlümnden
Vesîmâ tuhf-e-i nessâc-ı çâbuk-dest-i inşâmdan

101

AE: 45^b (AVD: g. 201)

- ¹ Sabah kulak memesini bırakıp akşamdan saça sarıl ki ümit güneşin Şam ülkesinin siyahlığından doğsun.
- ² Bakış dikicim, kirpiğimin altındaki gölgeden gizlidir (zira) o da belki seyrimin kuvvetinden incinen beden olur.
- ³ Meyhaneci hazretinin bakış yeri Cem'in dergâhıdır; evet içki içenin karışıklık çekmesinden (hiç) boş kalmaz.
3^b: AE: Belî: AVD: Velî
- ⁴ Ayva tüyünün arzusundan kıvrım eli siyah iftira olmaz zira gece uyanık kalanlar, gecenin karanlığından feyiz bulan olur.
- ⁵ O güzellik Leylâ'sına karmaşık aşkını açğa vurmamdan dolayı, inleme çanının dili ayıp arayanlar gibi dolanmıştır.
5^b: Vezin bozuktur.
- ⁶ A çok usta binici, tercih dizgini alınmış olsa da (ben) hâşâmın çok gizli eteğinden kürk kestirmem.
6^b: Meslûb AE: Matlûb AVD
- ⁷ Ey Vesîm, hünerin ifadesi (benim) altınla dokunmuş hayalimden (ve) inşâmın çabuk iş gören dokumacı hediyesinden dostça değil.
7^b: tuhf-e-i nessâc AE: tuhfedür AVD

102.

Ve lehu

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Olan âmāde sākī rind-i mey-âşāmdan şāma
Ėrer gūyā hayāl-i zūlf-ile aḥşāmdan şāma
Koyup ḥāl-i siyāhuḡ düş olan gīsū-yı şeb-rengē
Olur şeb-zinde-dārān-veş resīde şāmdan şāma
3. Çerāgān-düz olur nālem hayāl-i şubḥ-ı rüyūḡla
Şerār-ı āh-ı sīnem dem-be-dem aḥşāmdan şāma
Sirişkūmden mi bilmem tār [u] pūdı özge nesc oldı
Bu rengīn şu dibāsi çeşm-i ḥūn-âşāmdan şāma
5. Nev-ā-nev 'arz-ı tesvīd ise şāyān çūn hūner-mendān
Vesīmā ḥāme-i Hindū-nejād inşāmdan şāmdan

103.

Ve lehu

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Var nihād-ı ḥūnī müjgān-ı kaẓā-te'sīrde
Küşte-ber-küşte yatur cevḡ-i dilīr-i tīrde

102 AE: 45^b (AVD: g. 246)

¹ Ey sâki, şarap içen rindden akşama hazır olanı, sanki saçının hayaliyle akşamdan akşama erişir.

² Siyah beni bırakıp gece renkli saça müptela olan, geceleri uyumayanlar gibi akşamdan akşama ulaşır.

³ İnlemem (senin) yüzünün sabahının hayaliyle kandil çalan olur; göğsümün ahının kıvılcımı akşamdan geceye daima (artar)

3^b: AE: Şeb-zinde-veş AVD: Şeb-zinde-dārān-ı resīde

⁴ Gözyaşından mıdır bilmem kan içen gözden akşama bu renkli su kumaşının ipliği başka dokundu.

⁵ Ey Vesīm, Hint soylu kalemimin yazısından hünerliler misali yeni yeni karalama takdimi yapsa yaraşır.

5^b: AE: Şāmdan AVD: Şām'a//5^b: AE: İse AVD: Ėtse

103 AE: 45^b (AVD: g. 250)

¹ Etki eden kirpikte, kanlı bir yaradılış var (bu sebeple) okun cesur oyuğunda ölü üstüne ölü yatar. 1^b: AE: Cevḡ AVD: Zīr

- Dil hālāş olmak ne-mümkin ebrū-yı pür-çînden
Ser-pîç şad-hûn girifte cevher-i şemşîrde
3. Dil nice olsun emîn ol-ğamze-i ser-tîzden
Çün hüveydâdur hırâs-efken mehâbet şîrde
Bend-i vuşlat nâhûn-ı ibrâm ile bâz olsa da
Kudret <e> olmaz hâll-i ‘ukde pençe-i tedbîrde
5. Şanma lüknet nîm-mest olmuş yine ol mû-miyân
Seyr êt ol la‘lin-nigîni hâlka-i zih-gîrde
Güyyiâ mir’ât-ı ruḥda ol ḥaṭ-ı nâ-ser-nümâ
Sâye-i şa‘r-ı muḥayyeldür derûn-ı şîrde
7. Çün çelîpâ bâz édüp âgûşı şeyḥûm vecd ile
Yarı dün pehlûya çekmiş hâlka-i tezķîrde

Tetimme

- Şîven-efrâz-ı taḥayyüddür şarîr êtmeṇ kıyâs
Ser-güzeşt-i râz-ı ‘aşķı kilķ-i ter-taḥrîrde
9. Ol perî-rûya degül düşvâr ne_ammâ kim niyâz
Pür-füsûn iş lâbe-i siḥr-âzmâ ta‘bîrde

² (O) çok kıvrımlı kaştan kurtulmak ne mümkün (zira) kılıcın özünde yüz asi kan tutulmuş.
³ Gönül, nasıl o keskin başlı bakışa inansın? Çünkü korku salan yücelik aslanda âşikârdır.
⁴ Kavuşma bağı, ısrar tırnağıyla açılrsa da çare pençesinde düğüm açmaya güç olmaz.
⁵ O kıl belliyi yine kekeme ve yarı sarhoş olmuş sanma; o kırmızı yüzük taşını atış yüzüğünde seyret.
⁶ O başı görünmeyen ayva tüyü, yanak aynasında sanki sütün içinde hayali bir kıl gölgesidir.
⁷ A şeyhim, dün kucağı haç gibi coşkuyla açıp sevgiliyi anma halkasında bağrına çekmiş.
⁸ Aşk sırrının macerasını taze yazan kalemde cızırtı (ile) bir tutma (o) hayret yükselten matemdir.
1^a:AE: Efrâz AVD: Efzâ
⁹ O peri yüzlüye rica (etmek) zor değil ama ifadenin sihir deneyen yalvarışı çok büyümlü iştir.
2^a: AE: Düşvâr ne AVD: Düşvâr-ter

Hem-serîr-i zür-ı pîç-â-pîç-i zülf-i yâr olur
Var mı nîrû-yı muhayyel pîç-i zencîrde

11. Sebkat êtdi râ'îz-i yekrân-ı fikret ey **Vesîm**
Yekke-tâzân-ı hayâli vâdî-i tanzîrde

104.

Ve lehu

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ğubâr-ı çeşm ne-dârum perde-i seyl-âbdur sensüz
Künân-ı şabr u tākāt cānuma mehtâbdur sensüz
02. Beni hākister êtdi hecr-i âteş-dest-i 'aşkuñ āh
Ten-i külhan-şerârum düzağ-ı pür-tâbdur sensüz

Tetimme

3. Ğubâr-ı çeşmüm oldı gird-bād-ı dâmen-i şahrâ
Kerân-ı küh taħammül-gerdiş-i sîmâbdür sensüz
Gülistânun güli ile sünbülü pîş-i nigāhumda
Dem-i bār-ı kebūd u pençe-i 'uķâbdur sensüz
5. Fütâde oldı gird-âb-ı ğama keştî-i dil şimdi
Sirişk-i çeşm-i ter bir kûlzüm-i hûn-âbdur sensüz

¹⁰ Sevgilinin kıvrım kıvrım saçının kudreti aynı saltana sahiptir; (ancak) zincirin kıvrımında muhayyel bir kudret var mıdır?

3a: AE: Hem-serîr AVD: Hem-ser-i pür

¹¹ Ey Vesîm, Dünce atının terbiyecisi, nazire vadisinde hayal yiğitlerini geçti.

¹⁰⁴ AE: 46^a

¹ Sensiz göz tozum yoktur (o) sel perdesidir; sabır ve kuvvet göstermek sensiz gönlüme mehtap gibidir.

² (A sevgili) aşkının ateş elli ayrılığı beni kül etti, kıvılcımlı ocak (gibi olan) benim sensiz çok sıcak cehennemdir.

³ Gözümün tozu sensiz gül eteğinin kasırgası oldu; katlanma dağının ucu cıvanın dönüşüdür sensiz.

⁴ Gül bahçesinin gülü ile sümbülü sensiz gözümde mavi yüklü kan ve kartal pençesidir.

2^a: Vezin bozuktur.

⁵ Gönül gemisi şimdi keder girdabına düştü, ıslak gözün yaşı şimdi kanlı sulu (bir) denizdir.

Dil-i deryā-yı ğamdur sāhilüm çün mevce-i tūfān
Vücūdum zevraķīdur halka-i gird-ābdur sensüz

7. Cüdā oldum füsün-ı kıbleegāh-ı ebrūvānından
Baņa tīg-ı fenā hōd-gūşe-i mihrābdur sensüz

Vesīm-āsā fezā-yı hāksār-ı bī-ķarārīde
Ġubār-ı cism-i zārum perde-i seyl-ābdur sensüz

105.

Vezīr Sāmī Ebūbekir Pāşā

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Çekmesün kullāb-ı hecri merd-i bī-dermān-ı 'aşķ
Nükte-i 'uzletde tā kim êtmeye idmān-ı 'aşķ
Bende olmuş bir şeh-i gerdün-serīre cümle nās
Ser-te-ser āfāķa cārī olmada fermān-ı 'aşķ
3. Meclisinde nuķl-i şahbā hāl u la'l-i dil-rübā
Bī-tekellūf yek nazarda mest olur mihmān-ı 'aşķ
04. Tā ezelden 'unşur-ı 'izzetle êtmış imtizāc
Kābil-i zillet degül biņ hāl ile ezmān-ı 'aşķ

⁶ Sahilim, tufan dalgası gibi keder denizinin gönlüdür; beden kaygım (ise) sensiz girdap halkasıdır.

⁷ Kaşlarının yönünün büyüünden ayrı düştüm (ama) fanilik kılıcı sensiz bana bizzat mihrabın köşesidir.

⁸ (A sevgili) Vesīm gibi kararsızlık perişanlığının boşluğunda inleyen bedenimin tozu, sel perdesidir.

105 AE: 46^a (SPD: g. 108)

¹ Aşķın dermansız adamı, uzaklık sözünde aşķ tekrarı yapmadan ayrılık kancasını çekmesin.

1^a: AE: Nükte SPD: Tekye

² Bütün halk bir felek tahtlı şaha kul olmuş; aşķ fermanı ufuklara (kadar) baştan başa akmaktadır.

³ Meclisinde sevgilinin dudağı ve beni (ile) şarabın içilmesi aşķ misafiri bir bakışta zahmetsiz âşık olur.

3^a: AE: Hāl u la'l SPD: Hāl-i la'l

⁴ Aşķ zamanları, ezelden beri yücelik ögesiyle uyuşmuş; bin durum ile hakirlik kabul eden değildir.

5. Mesned-i naḥvetde zāhid ber-devām olsun hemān
Saṇa Sāmī buse-gāh olmak yeter dāmān-ı ‘aşk

106.

Rāsīḥ Berāy-ı Şadāret-i Ḥekīm-Zāde

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ḥidīv-i mu‘azzam pādişāh-ı ‘ālem vü ‘ādil
Cihān-gīr-i mufahḥam şehriyār-ı şüret-i ma‘nā
Cenāb-ı Ḥazret-i Sultān Maḥmūd-Ḥān-ı Ġāzī-kim
Musahḥardur anuḡ emr-i celīlū’ş-şānına dünyā
3. Getürdüp Āşaf-ı zī-şānını şadr-ı mu‘allāya
Yine iḡbāl ile mühr-i şerīfi eyledi i‘tā
Ne Āşaf Āşaf-ı ‘ālī-kerem zāt-ı mükerrerem-kim
Der-i luṭfina der-bān olmaḡa şāyestedür Dārā
5. Ōzi ḡadr-ı ‘atā-perver saḡāvet-pīşe nām-āver
Semiyy-i şīr-i Ḥaḡ dānā-dil ü dāver ‘Alī Paşa
06. Furūḡ-ı devlet ü iḡbālī olsun gün-be-gün tābān
Felek devr eyledükçe mesnedinde ol cihān-pīrā
7. Édince şadr-ı a‘lāyī sa‘ādetle yine teşrīf
Ḥuṭūr ètdi dile bir beyt iki tārīḡ olup ra‘nā

⁵ Ey Sāmī, zāhit kibir makamında derhal devam etsin; aşk eteğinin sana öpme yeri olması yeter.

106 AE:46^b

¹ Âlemin padişahı ve adaletli yüce vezir, ulu fâtiḥ (ve) mânâ yüzünün padişahı.

² Gazi Sultan Mahmud Han hazreleri ki dünya onun yüksek itibarının emriyle zaptedilmiştir.

³ Yüce sadrazamlık (görevine) şanlı Āşaf’ı getirip yine şerefli mührü baht ile verdi.

⁴ (O) ne yüce sadrazam, aziz lütuf sahibi Āşaf’tır ki Dārā (onun) iyilik kapısına kapıcı olmaya yaraşır.

⁵ (O) özü bağış seven, kıymetli, cömert (ve) namli Allah’ın aslanının adaşı, arif, vezir Ali Paşa.

⁶ Dünya döndükçe, o cihani süsleyenin mevkisinde baht ve saadet ışığı günden güne parlansın.

⁷ (O) yüceltilmiş sadrazamlığı yine saadetle şereflendirince gönle bir beyit (ve) iki tarih parlayıp doğdu.

Gelüp yek-pāre ol mışra‘-ı şāniyesi cevher-dār
Muvaffak eyledi **Rāsiḥ** Cenāb-ı Ḥāzret-i Mevlā

9. Yine iḳbāl-ı devletle gelüp şadra vekīl oldı
Şifā-yı şadr u devlet cān-ı ‘ālemdür ‘Alī Paşa

107.

Vaḥīd-i Maḥdūmī

Fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Vaşl édelden mütteḥid cānānımızla cānımız
Sīnemüzde cā-niṣīn-i cāndur cānānımız
2. Tīşe-i bī-dād-ı cehlünle ḥarāb olmaz ḥasūd
Beyt-i ma‘mūr-ı ma‘ārīfdür dil-i vīrānemüz
3. Maṭla‘-ı āgāzdan tā maḳṭa‘-ı encāma dek
Vaşf-ı ḥüsn-i dil-rübādur ser-be-ser dīvānımız
- Yārsız nüzhet-geh-i firdevse <de> ‘azm eylerse de
Pāy-ı ḥ‘āb-ālūd-ı nārīnde gider miḥmānımız
5. Āh kim bir kez bizi maḥcūb-ı te’sīr étmedi
Künc-i fūrḳatde **Vaḥīdā** nāle vü eḡgānımız

⁸ A Rasiḥ, o ikinci mısrası bütün cevherli olup CenabıAllah onu (tarih düşürmede) muvaffak eyledi.

⁹ Ali Paşa yine baht saadetiyle gelip sadrazamlığa vekil oldu; sadrazamlığının şifası, dünyanın cânıdır.

107 AE:46^b (VMD: g. 103)

¹ Canımızla sevgilimiz birleşip kavuştuğundan bu yana sevgilimiz canın yerine geçmiştir.

² (A) hasetçi (senin) cahilliğinin adaletsiz baltasıyla yıkılmaz; harap olmuş gönlümüz ilmin Beytū’l- ma’mūr’u dur.

2^b: Cehlünle: Cevrünle VMD

³ Divanımız, ilk matladan(gazelin ilk beyti) son maktaya(gazelin son beyti) kadar baştan başa sevgilinin güzelliğinin vasfıdır/vasfıyla doludur.

⁴ Misafirimiz, sevgilisiz cennet mesiresine yönelse de narın uykuya bulaşmış ayakla gider.

4^b: nārīn: nāzik VMD

⁵ A Vāhid, ah ki inleme ve feryadımız bizi bir kez ayrılık köşesinde utandırmadı.

108.

Ḥanīf-i Qadīm-i Yazıcı

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Tebessüm-rîz olup ağıyarı cānā zevk-yāb étme
Zemīn-i şūreyi bî-hüdedür sîr-āb-ı āb étme
Lebüñ bir la'l-i şeker-bār iken vaqt-i tekellümde
Beni ta'cîz için memzûc-ı zehr-āb-ı 'itāb étme
3. Derūnuñ ma'rifetden pāk iken bîrūnuñı zāhid
Libās-ile yazık mānend-i cild-i kitāb étme
Beni tekdîr için güftāra ruḥṣat vërme a'dāya
Maḥabbet şem'ini pūf-kerde-i bād-ı 'azāb étme
5. **Ḥanīfā** hayretinden mest olur görse mey-i la'lüñ
Nigāha kudreti qalmaz 'abeşdür ictināb étme

109.

Rāmiz-i Diğer Berāy-ı Vilādet-i Sultān Selīm

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Şehen-şāh-ı cihān āgūşına bir mihr-i mīm geldi
Vekīl-i saltanat ārāste-i nūr-ı besīm geldi

108 AE: 46^b: (İHD: g. 336)

¹ A sevgili, tebessüm saçıp rakibi mutlu etme; çorak toprağı boşuna suya kandırma.

² (A sevgili) dudağın şeker yüklü bir lâl taşı iken beni rahatsız etmek için azarlamamın acı suyuna karıştırma.

³ Ey zahit, için marifetten temiz/yoksun iken elbiseyle dışını yazık kitap cildi gibi yapma.

⁴ (A sevgili) beni azarlamak için düşmanlara söz izni verme; sevda mumunu azap rüzgârının söndürmüşü yapma.

⁵ A Hanif, kırmızı renkli şarap görse şaşkınlıktan kedinden geçer; bakmaya gücü yetmez, (ondan) çekinmek anlamsızdır.

109 AE: 46^b

¹ Dünya padişahının kucağına bir mim güneşi geldi; saltanat vekili, güler yüzlü nurla süslenmiş geldi

Fütûh-ı şeş cihân-ârâ ile tarîh-i mevlûduñ
‘Umûm-ı devlete Hâkdan bu dem sulţân Selîm geldi

110.

Ve lehu

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mef‘îlü fâ‘ilün
Muzâri‘ - - . / - . . / . - . / - . -

1. Züvvâr-ı bezm-i vuşlat iken sâķīyâ kadeh
Olmaz bizümle aşlı nedir âşinâ kadeh
Ser-geşte gitdi şonra tehî geldi meclise
Maħmûr-ı cām-ı la‘lûñ olur ğālibā kadeh
3. ‘Uşşāķa şonra olmaz idi renciş-i ĥumār
Reng-i ruħuñla yek-dil olaydı şehā kadeh
Bildüm kızardı seyr édüp ol la‘l-lebini
Şordukda söylemezdi efendi baña kadeh
5. Olmaz bu bezm-gehde meded hem-dem-i **Hanîf**
Olmış bu cām-ı la‘l gibi bî-vefā kadeh

² Altı cihanı süsleyen fetihler ile doğum tarihin devletin tamamında Allah’tan sultan Selim geldi.

110 AE: 47^a (İHD: g. 55)

¹ Ey saki, kavuşma meclisinin ziyaretçisi iken kadeh, bizimle dost olmaz; aslı nedir?

² Kadeh, kafası karışmış gitti sonra meclise boş geldi; galiba (senin) dudak kadehinin baygınıdır.

³ A sultanım, kadeh (senin) yanağının rengiyle gönlü bir olsaydı âşıklara sersemlik ızdırabı olmazdı.

⁴ Bildim, sorulduğunda söylemezdi (ama)kadeh (senin) dudağının kırmızısını seyredip kızardı.
4^a: Lebini: Nâbını İHD

⁵ Bu mecliste Hanîf gibi dost olmaz, yardım et; bu dudağının kadehi gibi vefasız olmuş kadeh.

111.

Ve lehu

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Göñül iķbāl-i vaż'-ı rûzgār[ı] bî- hesâb ister
Sehî-ķad bir suķan-ver dilber-i 'ālî- cenâb ister
Esîri olduķum şâh-ı cihânı ben daķı bildüm
Der-i devletde her gün bendegânın kâm-yâb ister
3. Gözüm gerdişler etti aķladı ĥaţţuñ şafâ buldı
Leţâfet sebze-zârı böyle bir dolâb-ı âb ister
Leb-i mey-güninuñ mestânesidür şanma sultânüm
Göñül elde ķadeķ zânûda mînâ-yı şarâb ister
5. **Ĥanîfâ** ehl-i dil sâķî-i bezm-i 'işret-âbâdı
Söz anlar pāk-dâmen neşve-âlûd-ı ĥicâb ister

112.

Ve lehu

Mefā'ilün fe'ilâtün mefā'ilün fe'ilün

Müctes . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Şeh-i müsâ'ademüz ruķşat vèrüp niyâza bu şeb
Dênildi ĥâl-i dilüm hep o dil-nüvâza bu şeb

111 AE: 47^a (İHD: g. 85)

¹ Gönül, zamanı tayin eden saadeti hesapsız ister; güzel söz söyleyen bir fidan boylu, cömert sevgili ister.

1^a: AE: Şehi İHD: Sehî

² Esiri olduķum dünya padişahını ben dahi bildim; baht kapsısında her gün bahtiyar kullarını ister.

³ Gözüm seyirler ederek, aķladı (onunla) ayva tüyün huzur buldu; letafet çayırı böyle bir su dolabı ister.

⁴ Gönül (senin) şarap renkli dudağının sarhoşudur sanma; (o) elde kadeh dizde şarap şişesi ister.

⁵ A Hanîf, gönül ehli, içki meclisini mamur eden sâki ister; söz anlayan iffetli utancın neşe yayanını ister.

112 AE:47^a (İHD: r. 3)

¹ İzin sultanı ricaya izin verip gönlümün durumu bu gece hep o gönül okşayana söylendi.

1^a: Vezin bozuktur.

Olup da bezmde hırāman geldi reftāre
Çü sāye düşdi dil ol serv-i ser-firāza bu şeb

113.

Ve lehu

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün
Muzāri' - - . / - . . / . - . / - . -

1. Keşti-i kâma yâ Rab 'atâ-yı selâmet et
Kandilümi münevver-i nûr-ı hidâyet et
Eyyâm olursa sâhil-i matlab yakındur
Bir rûzgâr-ı taze müsâ'id 'inâyet et

114.

Ve lehu

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Hezec - - . / . - . / . - . / . - -

1. Rinde sitemi ol-ki ne dem pîrehan eyler
Dârü's-şeref-i 'aşıkı beytü'l-hazan eyler
02. Şanma dil-i pür-tāba vèrür lezzet vü şöhet
Tûti-veşüm âyîne meşki suhan eyler

² Mecliste naz ile yürüyüp gelince gönül (de) gölge gibi bu gece o yükseklerle uzanan serviye düştü.

2^a: Vezin bozuktur.

113 AE: 47^a (İHD: r. 6)

¹ Yâ Rab, arzu gemisine selamet bahşet; kandilimi doğru yolun nuruyla aydınlat.

² Zaman olursa istek sahili yakındır, elverişli (ve) taze bir rûzgâr lutfet.

114 AE: 47^a (İHD: r. 21)

¹ Rinde sitemi şudur ki ne zaman gömlek verir (o zaman) âşıkların şeref kapısını hüznün kulübesi yapar.

1^a: AE: Rinde sitemi İHD: Reng-i sitemi

² (O) çok sıkıntılı gönle sohbet ve zevk verdiğini düşünme; papağan yaradılışlım aynada söz alıştırması yapar.

115.

Rāmiz-i Kāḍī

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

01. Pādişāh-ı 'ālemün bir duḡter-i sa'd-aḡteri
Yümn-ile geldi cihāna dèyü bulduḡda şüyü'
02. Söyledüm tārīḡini ilhām-ı Hāḡdur **Rāmizā**
Mihrimāh Sulṡān gün-ā-gün ètdi ṡulū'

116.

Kāzım-ı Buḡārī

Fā'ilātü/meḡ'ülün/ fā'ilātü/ meḡ'ülün

Mukṡedab - . - / - - - / - . - / - - -

1. Tā ḡadeng-i bī-dād-et der dilem vaṡān dāred
Zaḡm-hā be-her cānib hem-ṡü gol ṡemen dāred
Luṡf-ı mihrībānī rā o be-dīḡerān dāred
Key be-dām-ı ḡüsn-i ḡod yār hem-ṡü men dāred
3. Şeb-nedīm-i ḡam būdem yār ber-serem āmed
Kākül-i perīşānī zülfi-pür-şiken dāred
Men ṡerā ze ṡeşm-i ḡod ḡün ne-rīzem ez ḡasret
Her kocā ki men dīdem bā kesī suḡān dāred

115 AE:47^a

¹ Âlem padişahının yıldızı kutlu bir kızı bereketle dünyaya geldi diyerek yayılınca

² A Rāmiz, (ben de) Allah'ın ilhamıdır (diyerek) Mihrimah Sultan günden güne doğdu (diye) tarih düşürdüm.

2^a: Vezin bozuktur.

116 AE: 47^b

¹ (Senin) adaletsiz okun gönlümde vatana sahip olduğundan beri yaralar her tarafta gül gibi bahçeye sahiptir.

² O, şefkat cömertliğini diğerlerine gösterir; sevgili ne zaman güzellik tuzağına benim gibi birini düşürecek?

³ Kederin arkadaşı idim; sevgili, dağınık kākülü ve çok kıvrımlı saçıyla baş ucuma geldi.

⁴ Niçin üzüntüden ötürü gözümde kan akıtmayayım? (Zira) onu her nerede gördüysem biriyle söyleşir.

5. **Kâzım**-ı sitem-keş rā zendegī ne-mī şāyed
Ez kabā-yı ‘üryānī der beden kefen dāred

117.

Ve lehu

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Be bezm-i bī-ḥodān bāde-i ser-şār oftādem
Ze ḥaclet āb-geştem bes-ki pür hüşyār oftādem
Ser-i engüşt ter kerdem be-derd-i bāde nüşīdem
Çü Manşūr-ı ene’l-Haḫ-gūy pay-ı dār oftādem
3. Ze dest-i ser-keş-i zālīm-ṭabī‘at nā-müselmānī
Çenān reftem ze ḥod der zümre-i küffār oftādem
Şebī der ḥ‘āb dīdem nergis-i sihr-āferin şūḫī
Şodem bīdār bī-ḥod geştem bīmār oftādem
5. Ze bī-dād-ı ne-cūd nā-āşināyī ‘ākıbet **Kâzım**
Be-künc-i ‘uzlet bī-çāregī bā zār oftādem

⁵ Zulüm çeken Kâzım’a yaşamak yaraşmaz, (zira) bedende çıplaklık kabanından (oluşan) kefene sahiptir.

117 AE: 47^b

¹ Kendinden geçmişlerin meclisinde dolu kadehe düştüm, utançtan eridim (bu) yetti ki çok uyanık oldum.

² Şarap derdi ile parmağın ucunu ıslatıp içtim, “Ben Hkk’ım” diyen Mansur gibi dar ağacına düştüm.

2^b: Vezin bozuktur.

³ Müslümanlığa yaraşmayan zalim tabiatının inadı elinden gittiğim gibi kâfirler topluluğuna düştüm.

⁴ Bir gece rüyada sihir yaratan işveliyi gördüm; uyandım, kendimden geçtim (ve) hasta oldum.

4^b: Vezin bozuktur.

⁵ A Kâzım, sonunda tanınmazlıktan ve cimri zalimden yalnızlık köşesine ağlama çaresizliğiyle düştün.

118.

Ganî-i Keşmîrî

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cününî gû ki ez kayd-ı hıred bîrûn keşem pâ râ
Konem zencîr-i pâ-yı h'ışten dāmān-ı şahrā râ

Be bezm-i mey-perestān muhtesib hoş 'izzetî dāred
Ki çün āyed be-meclis şîşe hālî mî-koned cā râ
3. Eger şöhret heves-dārî esîr-i dām-ı 'uzlet şo
Ki der pervāz dāred gûşe-gîrî nām-ı 'Ankā râ

Be-bezm-i mey perestān ser-keşî ber tāk ne zāhid
Ki mi-rîzend mestān bî-muḥābā hūn-ı mînā râ
5. **Ganî** rûz-ı siyāh pîr-i Ken'an râ temāşā kon
Ki rûşen kerd nûr-ı dîde-eş çeşm-i Zelîhā râ

119.

'İzzet-i Erzurûmî

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - . / - - . / - - . / - - .

1. Zen baḥş kerde râ'ici kālā-yı merd râ
Gû naḳş geşte şukḳa-i dîbā-i merd râ

118 AE: 47^b

¹ Deli (olan) dedi ki ayağı akıllılık bağından çıkarıp çöl eteğini kendi ayağının zinciri yapayım.

² İhtisap memuru, içki ehlinin meclisinde hürmetlidir zira o meclise geldiğinde şîşe yerini boş bırakır.

³ Şayet şöhret heveslisi isen yalnızlık tuzağının esiri ol çünkü uçuşta Anka'nın adı yer tutmuştur.

⁴ A zahit, şarap ehlinin meclisinde inatçılık etme zira sarhoşlar kokusuzca kadehin kanını dökmekteler.

⁵ Ey Ganî, siyah günü Kenan'ın yaşlısından izle zira (onun) gözünün ışığı Züleyha'nın gözünü aydınlattı.

119 AE: 48^a

¹ Kadın erkeğin kumaşına değer bahşetti; dedi, erkeğin kumaşının parçası şekle döndü.

- Hüşdâr-ı sa'y kon to be-‘ağd u nikâh-ı zen
Gû mi-dehed ziyâdegî âlâ-yı merd rā
3. Mî-bâşed ez siyâhî-i hâl-i zenân neğz
Der ma‘ni sürme dîde-i bînâ-yı merd rā
- Zen mi- dehed cilâ be-tebâşir-i sîne-eş
Ez jeng-i ğam secencil-i sîmâ-yı merd rā
5. Der mihr-i zen-bur kerân dürc-i zevk-bağş
Pür-neş’e mi-koned heme ‘azâ-yı merd rā
- Nârencihâ-yı zen ki do pistânhâ-yı o est
Bâşed ‘ilâc-ı ‘illet-i sevdâ-yı merd rā
7. Bâ rişte-i maḥabbet-i zen hîç kîn koned
Çün dük-ı müstevî reg-i evca-yı merd rā
- Ez bes ki bûse-i leb-i zen bâ ḥalâvet-est
Dîk-i şeker koned semheḥâyî-i merd rā
9. Ez derd-i derd ve saf be-sâzed u dâd-ı zen
‘İzzet nihâd-ı ğâile pâlâ-yı merd rā

² Kadının nikâh kıyması için uyarı sözü söyle, (bu) erkeğin nimetlerini arttırır.
³ Gerçekte erkeğin keskin görüşlü gözünün sürmesi, güzel kadınların benlerinin siyahlığındandır.
⁴ Kadın, göğsünün tebeşiriyle cila yaparak erkeğin yüz aynasını keder pasından (arındırır).
⁵ Sarışın kadının güzelliğinde uç noktada zevk bahşeden hokka, erkeğin bütün uzuvlarını keyiflendirir.
⁶ Kadının portakalları iki göğsüdür, (onlar) erkeğin aşk hastalığının ilacıdır.
⁷ Kin, kadının aşk ipliği ile erkeğin yamuk damarını hiç düz iğ gibi yapar mı?
⁸ Kadının dudağının öpücüğünün tatlılıkla olması yeterlidir zira (bu) erkeğin cömertliğini şeker kazanı yapmaktadır.
⁹ A İzzet, kadının ıstırap derdinden bağırması, erkeğin kılıcının sıkıntılı tabiatını hallis hâle getirir.

120.

Râtib-i Âmedci

Meḥ'ülü fâ'ilâtü meḥ'ülü fâ'ilün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Rûy u ḥaṭ u 'izâr-ı seḥîd ü siyâh u surḥ
Açdı gülin bahâr seḥîd ü siyâh u surḥ
Sevdâ-yı zülḥ ü gerden ü la'liyle akmada
Eşk-i dü çeşm-i zâr seḥîd ü siyâh u surḥ
3. Reng étmege fütâdelere giydi câmeyi
Ol şûḥ-ı şîve-kâr seḥîd ü siyâh u surḥ
Zann étme zaḥm-ı tîḡını sînemde dâḡdan
Açıldı lâle-zâr seḥîd ü siyâh u surḥ
5. Feyz-i sirişk-i çeşm ile üşkûfte olmada
Ezhâr-ı kühsâr seḥîd ü siyâh u surḥ
Kâlâ-yı nazma mensec-i dilde nümâyişi
Vêrdi bu pûd u târ seḥîd ü siyâh u surḥ
7. **Râtib** nazîresi[n]de éder rûy-ı şâ'iri
Bu şî'r-i âb-dâr [seḥîd ü] siyâh u surḥ

120

AE: 48^a

- ¹ Beyaz yüz. Siyah ayva tüyü ve kırmızı yanak baharda kırmızı, siyah ve beyaz gülünü açtı.
- ² (O) inleyen iki gözün yaşı gerdanının, saçının ve dudağının sevdasıyla kırmızı, siyah ve beyaz akmaktadır.
- ³ O nazlı ve işveli, biçarelere sıkıntı vermek için beyaz, siyah ve kırmızı elbiseyi giydi.
- ⁴ (A sevgili) okunun yarasını göğsümde zannetme (o yaradan) kırmızı, siyah ve beyaz lale bahçesi oluştu.
- ⁵ Gözyaşının bolluğuyla kırmızı siyah ve beyaz dağ çiçekleri açılmaktadır.
- ⁶ Şiir kumaşına gönlün dokuma atölyesinde gösterişi bu kırmızı, siyah ve beyaz iplik verdi.
- ⁷ A Râtib, bu zarif şiirin naziresinde şâirin yüzünü kırmızı, siyah ve beyaz yapar.

121.

Ve lehu

Meḡā'ilün fe'ilātün meḡā'ilün fe'ilün

Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Görüp 'izārını 'aks eylemiş mey-i nāba
Düşer ne-vech [i] le seyr eyle cemre mey-āba
Ruḡında nokṭa-i ḡālī degül anuḡ bir bir
Ḥaṭ-ıla başladı muṣḡaf cemālin i'rāba
3. Teyemmüm êtdi gibi fitne gerd-i ḡaṭṭından
Şaf-ı müje yine müstaḡbil oldu miḡrāba
Recā-yı vaşl ile çāḡ-ı zeḡanda ḡaldı göḡül
Düşürdi keşṭi-i ümmīdi ḡayf gird-āba
5. Elinden ala mı kendin o çeşm-i şāḡhīnūḡ
Ṭutuldu şa've-i dil şimdi çeng-i 'uḡāba
Dem-i nezāresini ḡıldı ḡaṭṭına ta'līḡ
Düşürdi seyrimüz ol āfitāb meh-tāba
7. Êder secencel-i rūy-ıla ṭūṭī-i dil nuṭḡ
Ḳaçan o<l> çeşm-i suḡan-ḡū vāde-i şeker-ḡvāba

121 AE: 48^a

- ¹ Cemrenin su şarabına nasıl düştüğünü seyret (zira) (o), senin yanağını görüp saf şaraba yansımıştır.
 - ² Onun yanağında bir bir bulunan beninin noktası değildir; kitap, güzelliğini ortaya çıkarmaya hatla başladı.
 - ³ Sanki fitne (senin) ayva tüyünün tozuyla teyemmüm etti; kirpiklerin sırası yine mihrabı karşılayan oldu.
 - ⁴ Gönül, kavuşma ricasıyla çene çukurunda kaldı; yazık, ümit gemisini (de) girdaba düşürdü.
 - ⁵ O şahin gözlünün elinden kendini alabilir mi? Gönül kuşu şimdi kartal pençesine tutuldu.
 - ⁶ O güneş (gibi güzel olan) bakışını ayva tüyüne astı, seyrimizi dolunaya düşürdü.
 - ⁷ Ne zaman o söz söyleyici göz tatlı uyku vadetse, gönül kuşu (sevgilinin) yüzünün aynasıyla konuşur.
- 7^a: Vezin bozuktur.

8. ‘Aceb mi yād-ı bahār-ı ruḥ-ile **Rātīb**
Dönerse bu ğazel-i tāze verd-i sīr-āba

122.

Ve lehu

Meḥā‘ilün fe‘ilātün meḥā‘ilün fe‘ilün
Müctes . . . / . . . / . . . / . . .

1. ‘İzār-ı yāra kaçan ḥaṭṭ-ı müşk-tāb gelür
Şeb içre ḥātırıma seyr-i mäh-tāb gelür
Görince ḥaṭṭ-ı ruḥın muşhaf-ı cemālinden
Tefe’ülümde benüm āyet-i ḥicāb gelür
3. Senün sitāyiş-i la‘lünde ey leb-i mey-gün
Mezāk u meşrebüme neşve-i şarāb gelür
‘Abīr-i zülfine müşk-i Ḥoten demekse ḥaṭā
O kadde toğrusı serv-i sehī şavāb gelür
5. Görince ḥātır-ı üşküfte-gānı pejmürde
Niçün o zülf-i perīşāna pīç-tāb gelür

123.

Ve lehu

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - . . . / - . . . / - . . . / - . . .

1. Kām u kār-ı ḥod berāy-ı kām-kār endāḥītm
Zīnhār ez çarḥ mālī Zinhār endāḥītm

⁸ A Rātīb, bu taze gazel (o) yanağın baharını anmayla suya kanmış güle dönse buna şaşılır mı?

122 AE: 48^b

¹ Ne zaman ki sevgilinin yanağına taze miskli ayva tüyü gelir, zihnime gece içinde mehtap gelir.

² Güzellüğünün kitabında yanağının tüyünü görünce falımda utanma ayeti gelir.

³ Ey dudakları şarap renkli (sevgili) senin dudağının övgüsünde tabiatıma ve damağıma şarap neşesi gelir.

⁴ Züfünün güzel kokusuna Hoten miski demek hata ise o boya doğrusu düzgün servi (demek) doğru olur.

⁵ Çiçek gibi açılmış zihinleri perişan görünce o dağınık saça niçin eziyet gelir?

123 AE: 48^b

¹ Arzumuzu ve kârımızı murada ermek için bıraktık, dolu felekten aslayı bıraktık.

Salṭanat der mülk-i o çün yaftım ez bendegī
Şehriyārī-i ḥod an-der şehriyār endāhtīm

3. Hem-çū Manşūr-rāz şühūd-ı Hāk çü bī-ḥod mi şevem
Pāyidār-ı ez ḥodī der pāy-ı dār endāhtīm

Nağme-i luṭf ez rübāb-ı çarḥ kerdīm iltimās
Sāz-gār-ı ḥod-be yek tā sāz-gār endāhtīm

5. Kādd-ı o kerdīm der çeşm-i pūr-eşk-i ḥod ḥayāl
Der kenār-ı cūy servi der-kenār endāhtīm

Kār-dār-ı mülk-i tefrīdem bī-ceng vü nizā‘
Şāh-kārīyem ez nizā‘-ı şāh-kār endāhtīm

7. Nīst rāh-āverd-i mā der-dest ğayr ez cān hem ān
Ber-güzār-ı rāh-ı cānān ber-güzār endāhtīm

Tetimme

Der ḥem-i ğīsū-yı pīç-ā-pīç-i o bordīm dil
Dām-bār est an ki dil ber dām-bār endāhtīm

9. Çün raķīb-i zāğ rā dīdīm der gül-zār-ı yār
Ḥ‘ār u zār an rā be-sūy-ı ḥār-zār endāhtīm

Kār-ı cānān hest der dāden zer be-mā ez dāğ-ı ‘aşk
Yādigār est an be-cīb-i yādigār endāhtīm

-
- ² Padişahlığımızı o yerde padişah yaptık çünkü onun onun ülkesinde kölelikten saltanat elde ettik.
- ³ Doğruluk şahitleri ve sır (olan) Mansur gibi kendimizden geçerek benliğin ebediliğini dar ağacında bıraktık.
- ⁴ Felek rebabından iyilik şarkısını kayırdık, sanatkârimızı bir kat (daha) sanatkâr hâle getirdik.
- ⁵ Onun boyunu yaşla dolu gözümde hayal ettik (sanki) ırmak kenarında servi kucakladık.
- ⁶ Yalnızlık ülkesinin sahibiyiz (ama) savaşız, şaheserimizi şaheser çekişmesiyle elde ettik.
- ⁷ Elde canımızdan başka yol hediyeğimiz yok; o, sevgilinin yol armağanıdır (onu) armağan yaptık.
- ⁸ O (sevgilinin) kıvrımlı saçlarının yay biçimindeki bükümüne gönlümüzü çektik; o, tuzakla yüklüdür ki (gönlü) tuzakla yüklü (saça) düşürdük.
- ⁹ Rakip kargasını sevgilinin gül bahçesinde gördüğüm gibi o hakir ve ağlayanı dikenlik tarafına doğru uzaklaştırdım.
- ¹⁰ Sevgilinin işi gönül yarasından bize altın vermektir; (o sarı yara/altın) hatıradır, onu, hatıra cebine koyduk.

11. Tâ ki an Dârâ-yı taht-ı hüsni âyed der dehiş
Şâh-vâr ez dîde-i dürr şâh-vâr endâhtîm
Coz sitem der kâr-ı ehl-i dil ne-mîdem ez u
Rûzigâr-ı ümmîd-i lutf ez rûzigâr endâhtîm
13. İn gazel **Râtib** nazîr-i an-ki mi-güyed nesîb
Baht-ı yâr-ı hod be-sehm-i bahtiyâr endâhtîm

124.

Ve lehu

Meḡā'ilün fe'ilâtün meḡā'ilün fe'ilün

Müctes . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Dilem ez âh-ı 'alem-hâ şikest ü best ü küşâd
Şaf-ı kaffân ez süveydâ şikest ü best ü küşâd
Külâh-ı nahvet ü destâr-ı nâz ü çîn u cebîn
Mehî be-meclis-i şahbâ şikest ü best ü küşâd
3. Berây-ı dâne-i hâl-ı to murğ-ı dil-i şad-deh
Be-pây-ı dâm-ı temennâ şikest ü best ü küşâd
04. Miyân-ı zühd ü zeban-ı şalâh ü dest-i niyâz
Ze 'âşîk-ân ruh-ı zîbâ şikest ü best ü küşâd
5. Der ârzû-yı şikâr-ı gazâl-ı hüsni to 'aql
Kemend-i şabr ze dil-hâ şikest ü best ü küşâd

11 Bağış için güzellik tahtının Dârâ'sı gelinceye kadar gözden şahlara yaraşır iri inci tanesi düşürdük.

12 Gönül ehlinin işinde ondan başka sitem bilmiyorum (ki) cöertlik ümidinin rûzgârından rûzgâr düşürdük.

13 Râtib, bu gazel soyu temiz olan kimseye eştir diyor, (biz) sevgilimizin talihini mutluluk korkusuna düşürdük.

124 49^a

1 Gönüm, izlerin ahından kırılıp, kapanıp açıldı; işaretlerin sırası siyahlıktan kırılıp, kapanıp açıldı.

2 Bir ay (gibi güzel olan) Kıvrımı ve alnında kibir külâhı ve naz sarığı ile şarap meclisiyle kırılıp, kapanıp açıldı.

3 Gönül kuşu, (senin) beninin tanesi için yüz on (kez) arzu tuzağının ayağında yenilip, kapanıp açıldı.

4 Dindarlık arası, iyilik dili ve rica eli (ile) âşıkların güzel yanağı kırılıp düğümleyip açıldı.

5 Akıl, senin güzellik ceylanını avlama arzusunda, sabır ipini gönüllerden kırıp düğümleyip açtı.

Ze ehl-i zühhd be beyte'l-şanem be-sāzed nār
Be-zolfeş an but-i tersā şikest ü best ü küşād

7. Be-sayd-i şafve-i vaşl-ı to şeh-bāz-ı nazar
Pereş der evc-i temennā şikest u best u küşād

8. Be-nesc-i in ğazel-i pāk der maḥāke-i dil
Yarā' e laḥme-i ma' nā şikest u best u küşād

Ze ṭab'-ı nār-ı taḥayyül der in ğazel **Rātib**
Kalem çü zaḥme-i şeş-tā şikest ü best ü küşād

125.

Ve lehu

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Bā hırka-i melāmet-i rindān be-düş kon
Bā ḥod birün ze dā'ire-i mey-fürüş kon
Ez ḥ'ış kırş u 'uḳde birün-sāz çün 'ineb
V'an-ki çü bāde der ḥem-i taḥḳīḳ cüş kon
3. Ḥāşāk ve ḥār rā me-nīger der ṭarīḳ-i ḥod
Çün seyl der resīden-i deryā ḥurüş kon
Kaṭ'-ı zebān āteş-i cevvale beyn-i ez āb
Rū-ḥeşm rā be ḥelm u tevāzu' ḥāmüş kon

⁶ Zahitlik ehli, put evi ile ateş yaktığında o Hristiyan putu, zülfüyle kırılıp kapanıp açıldı.

⁷ Bakış doğanı, senin kavuşmanın saf avı için kanadını arzu doruğunda kırıp kapatıp açtı.

⁸ Bu temiz gazelin gönül tezgâhında dokunması için anlam lokmasının kamışı kırılıp kapanıp açıldı.

⁹ Ey Rātib, bu gazelde hayal ateşinin yaradılışından kalem gibi altı tane yara kırılıp kapanıp açıldı.

125 AE: 49^a

¹ Rindelerin melamet hırkasıyla omuz yapıp, içki satanın dairesinden kendini çıkar.

² Üzüm gibi kendinden çöpü ve boğumu uzaklaştır ve o bilme kıvrım gibi coş.

³ Çöp ve diken yolunda düşünme, sel (suyu) gibi denize ulaşırken coş.

⁴ Dilin kesilmesi su içindeki hareketli ateş (gibi) dilini sustur, düşman yüzünü tevazu ve sabır ile sustur.

5. Şo ber-devām der nazar-ı şems **Râtibā**
Çün ğüre ħod ze telhī eyyām-ı nūş kon

126.

Ve lehu

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Be-leb dūd-ı dil-i'uşşāk-ı zārem nīstem hestem
Be-dil zaḥm-ı ḥadeng-i çeşm-i yārem nīstem hestem
Niyem ḥandān ber reng-i şebāt ve bī şebāt rā
Der in gülşen gül-i şubḥ-ı bahārem nīstem hestem
3. Ne-māyed nīstihā-yı mā-rā der şūret-i hestī
Ḥayāl-i ḥ'āb-ı çeşm-i eşk-bārem nīstem hestem
Ne-fehmem kāstihāyī ve füzūnīhā ze istiğrāk
Çü cezr u med-i baḥr-ı bī-kenārem nistem hestem
5. Niyem ber nīstī ve hestī-i in deḥr dil-beste
Be-rūy-ı āb çün naḫş u nigārem nīstem hestem
06. Be-cism āyed be-çeşm-i teşne-em be-ḥacmiyem dā'im
Serāb-āsā der in deşt āşikārem nīstem hestem

⁵ Ey Râtib, güneşin bakmasında devam et; olgunlaşmamış üzüm gibi kendin için acıyı içme zamanı yap.

126 AE: 49^a

¹ Dudakta âşıkların gönül dumanıyla bir varım, bir yokum; gönülde sevgilimin göz okunun yarasıyla bir varım, bir yokum.

² Kararlılık ve karasızlık rengiyle gülümser değilim (zira) bu gül bahçesinde bahar sabahının gülüyü, bir varım bir yokum.

³ Bizim yokluklarımız varlık yüzünde belirmiyor; gözyaşıyla dolu gözün uyku hayaliyim bir varım, bir yokum.

⁴ Çokluğa ve azlığa dalmadan anlamam (zira) kıyısız denizin gelgiti gibi bir varım bir yokum.

⁵ Bu dünyanın varlığına ve yokluğuna gönül bağlamış değilim, suyun yüzündeki resim ve şekil gibi bir varım bir yokum.

⁶ Daima susamış gözümde, hacmimde vücuda gelir (bu yüzden) bu çölde serap gibi belliyim (ama) bir varım bir yokum.

Tetimme

7. Gehî kem ez semûm ve geh nümâyân ez nesîm-i luţf
Çû has der baħr-ı vaħdet ğûte-ĥ^vârem nîstem [hestem]
Ne reng-i ihtiyârî dârem u ne sâdegî çûn âb
Be-her rengî ki yâbem cilve-kârem nîstem hestem
9. Zuhûrem bâ zuhûr-ı o buţûnem bâ buţûn-ı ost
Mişâl-i sâye-i in serv-i zârem nîstem hestem
Ne-mî dânem ze ĥayrânî ki hestem der cihân yâ nist
Meger ber dest-i ‘âşık ihtiyârem nîstem hestem
11. Eger dârem vücûdî **Râtibâ** dârem ze cûd-ı o
Be-baħr-ı fażl-ı ĥayrî kaṭre dârem nîstem hestem

127.

Yüsri-i Şehri

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Alur mevc-i nigheden cevheri tîġ-ı teġâfüller
Gelür kütâh-ı zülf-i yâra zencîr-i teselsüller
Açıl sen ĥod-be-ĥod ey bahâristân-ı ĥ^vâbide
Çû gül-geştün nesîmi oldı yad-ı dâmen-i güller

⁷ Bazen zehirden az ve bazen iyilik rüzgârından belirginim, teklik denizine dalan çöp gibi bir varım bir yokum

⁸ Ne seçilmiş bir rengim var ne de su gibi sade/renksiz; her ne rengi bulsam cilveliyim, bir varım bir yokum.

⁹ Görünmem onun görünümüyle, gizliliğim onun gizliliğiyledir; bu ağlayan servinin gölgesine benziyorum, bir varım bir yokum.

¹⁰ Hayranlıktan dünyada var mıyım yok muyum bilmiyorum ki; meğer âşığın elinde görünüyorum, bir varım bir yokum.

¹¹ A Râtib, şayet bir vücuda sahipsem o verdiği içindir (yoksa) iyilik meziyetinin denizinde damlayım bir varım bir yokum.

127 AE: 49^b

¹ Gaflet gösteren kılıç cevheri bakış dalgasından alır (böylece) sevgilinin saçının kısa teline birbirini takip eden zincir gelir.

² Ey uyumuş bahar! Sen kendi kendine açıl; zira gül gezintisinin hafif meltemi senin gül eteğinin yabancısı oldu.

2^b: Vezin bozuktur.

3. Eküp tohm-ı perîşânı o rûtbe deşt-i hāmūna
Bitürdüm ben ser-i Mecnūnda mū yérine sūnbüller
Éderse Bî-sütūnı bŷy-ı gülden bezm-i ‘aşk eyler
Ki zîrā olmış anuñ tîşesi minķār-ı bŷlbüller
5. Hāyāl-i yāra şūret vèrdi hāmeñ **Yūsriyā** zîrā
Heyŷlā-yı müşahhāş fikr éder şimdi taḥayyüller

128.

Ḳā’il

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Hānde-i dilberi gör vuşlatı tebşîrdedür
Āh kim naḥvet-i ḥüsni anı tenfîrdedür
Olsa da ebr-i siyeh zŷlfı ziyān étmez hîç
Rŷy-ı ḥurşîd-veşi ‘ālemi tenvîrdedür
3. Manzar-ı merdüm-i çeşmüm o beyāz-ı gerden
Tıfl-ı nev-sāleniñ elbet hevesi şîrdedür
4. Hāne-i cān u teni yakdı ḥarāb eyledi yār
Pend ile zāhid-i nā-dān beni ta‘mîrdedür
5. Öldürürdi beni ğam ḳoynına yārin giricek
Şŷkr kim sâ‘at-i zerrîn hele zencîrdedür

³ (Ben) perişanlık tohumunu geniş ovaya o derece ekip Mecnun’un başında saç yerine sümbüller yetiştirdim.

⁴ Bisütun’u yaparsa aşk meclisi gül kokusuyla yapar çünkü onun baltası bŷlbüllerin gagası olmuştur.

⁵ A Yüsri, kalemin sevgilinin hayaline şekil verdi zira hayaller şimdi ŷrkütŷcŷ hayali somut (şekilde) düşünŷr.

128 AE: 49^b

¹ Sevgilinin gülŷşŷnŷ gör, kavuşması müjdeyledir; ah ki gŷzellik kibri onu nefret ettirmeyledir.

² Saçı siyah (bir) bulut olsa da hiç zararı olmaz (zira) gŷneş gibi olan yŷzŷ ālemi aydınlatmadadır.

³ Gŷz bebeğimin gŷrdŷğŷ o gerdanın beyazlığıdır (o) toyun meyli şŷphesiz aslandadır.

⁴ Sevgili, beden ve ruh evini yaktı, yıktı; bilgisiz zahit ise ŷğŷt ile beni tamir etmeye çalışmaktadır.

⁵ Keder beni sevgilinin koynuna girince öldŷrŷrdŷ (ancak) şŷkr ki altın saat nihayet zincirdedir.

- Ḥaclet-i ḳaddūn ile ḳaşdı gürīz eylemese
Ya niçün serv-i sehī sāḳını teşmīrdedür
7. Āteşīn tab‘ına taḥsīn ederek **Ḳā’īl**-i zār
Şi‘r-i Ḥamdī-i ez-pīşeyi tanzīrdedür

129.

Ḥamdī-i ‘Alī-Paşa-zāde-i Şehrī
Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cemālin maṭla‘-ı dīvān-ı nazm-ı nāz yazmışlar
Füsūn-ı fitneye ḥatt-ı ruḥuṅ elgāz yazmışlar
Taşavvur-gāh-ı bāğ-ı dilde resm-i ḳadd-i servin hep
Nihāl-i ḳāmet-i şimşād ile hem-sāz yazmışlar
3. Metā‘-ı ‘aşḳ-ıla ser-defter-i ‘uşşāḳda gördüm
Dil-i nā-şadumı Ferhād ile enbāz yazmışlar
Çerā-gāh-ı maḥabbet içre şayd-ı şa‘ve-i dille
Nigāh-ı fitne-kāruṅ pençe-i şeh-bāz yazmışlar
5. Êdince bûselik ol yāra gerdāniyyeden şordum
Dêdi nām-ı maḳām-ı şīveye şehnāz yazmışlar
Uşûl-ı nāle-i **Ḥamdī** bezm-i hecr-i dilberde
Şadā-yı nāy ü mûsīḳār ile dem-sāz yazmışlar

⁶ (O) düzgün servi (şayet) (senin) boyunun utancıyla kaçmaya niyet etmediyse niçin baldırını sıvamış.

⁷ İnleyen Kâil, coşkun yaradılışını överek kendinden önceki Hamdī’nin şiirini tanzir etmektedir.

129 AE: 50^a

¹ Güzelliğini naz şiiri divanının başlangıcına yazmışlar, yanağının ayva tüyünü fesatlık büyüüne bilmece (diye) yazmışlar.

² Gönül bahçesinin hayalinde (senin) servi boyunun resmini şimşād boylu fidanla bir yazmışlar.

³ Aşk nesnesi ile âşıkların başında gördüm, üzüntülü gönlümü Ferhat ile eş yazmışlar.

⁴ Sevgi çayırında gönül kuşunun avlaması ile fitneci bakışını doğanın pençesi (diye) yazmışlar.

⁵ O sevgili için buselik makamında söylerken (ben) gerdaniye (makamından) sordum, dedi (ki) beni işve makamının adına şehnaz (makamıyla) yazmışlar.

⁶ Sevgilinin ayrılık meclisinde Hâmîdî’nin inleme usulünü miskal ve ney ile eş yazmışlar.

130.

Tevfîk-i Kâdî-‘Asker

Mef‘ûlû fâ‘ilâtü mef‘îlû fâ‘ilün

Muzâri‘ - - . / - . . / . - . / - . -

1. Vêrmezse cins-i kâma ricâ rehâ
Nâ-çâr olur huşûlüne dest-i resâ

Keşf eyleyüp ‘uyûn-ı cihâna maḥâsinin
Eyler ‘uyûb-ı muḥsine vaż‘-ı ğıṭâ ‘aṭâ
3. Nutḳ-ı lisân-ı ḥâl ile şöhret-şi‘âr olur
Olmaz nihân zîr-i kelîm-i ḥafâ cefâ

Tâb-ı ruḥına ‘aks-ı ḥaṭı oldı perde-keş
Şan nûr-ı mihre oldı zâlâm-ı ‘işâ ğıṣâ
5. Her dâ‘ire müdîrsiz olmaz nesâḳ-tırâz
Keştî ḥalel bulur olıcaḳ nâ-ḥudâ cüdâ

Ser-menzil-i rızâda şebât-ḳadem gerek
Muḥliş olur mı nâzil olunca ḳazâ feżâ
7. Anuḡ ki ğıll u ğıṣdan ola şâf tıyneti
Hem-çûn ḥabâb aṇa bilürin-serâ sezâ

Vakti gelince aḡz eder insânı ıztırâb
Güyâ ki oldı ḥâne-i çeşme kerâ kirâ

130 AE: 50^a

- 1 Arzunun çeşidine istek ve bolluk vermezse hâsıl olmasına çaresiz rüşvet eli ulaşır.
- 2 Güzelliklerini dünyanın gözlerine bildirerek iyilik edenin ayıplarına örtü koymayı bahşeder.
- 3 Hâl dili konuşma ile şöhretli olur, eziyet, sır söyleyenin (dilin) altında saklı kalmaz.
- 4 Yanağının parlaklığına ayva tüyünün yansıması perde çeken oldu, sanki akşam karanlığı ayın ışığına örtü oldu.
- 5 Hiçbir daire müdürsüz düzenli olmaz (zira) kaptan (geminin başından) ayrılınca gemiye hâlel gelir.
- 6 İstek durağında kararlı olmak lazım (yoksa) Cenâb-ı Hak tarafından tayin edilen kader inince gökyüzü dürüst olur mu?
- 7 Onun yaradılışı düşmanlık ve hileden temiz olsun, hava kabarcığı gibi saray olsa (ona) yaraşacağını biliriz.
- 8 Zamanı gelince eziyet insanı alır (zira) sanki hafif uyku göz evine kira oldu.

9. **Tevfîk** olur ifâde-i maḵsûd mu'teber
Vêrür suḥanda olmasa ḥüsn-i edâ ezâ

131.

Ve lehu

Mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Mir'ât-ı dilden êtmese jeng-i keder güzer
Pây-ı ḥayâli şanma o nûr-ı başar başar
Nâzik-ter ol-ḳadar ten-i nermîn-i dil-rübâ
Êtseñ nigâh cismine târ-ı nazar batâr
3. Bâz eylemezse her gece çeşm-i başireti
Kâbûs-ı ğaflet âdeme daḥı beter biter
‘Azm-ı derûñle na‘l-ı der-âteş olur dilüm
Dênmiş meşelde kıt‘a-i nâr-ı saḳar sefer
5. ‘Âlemde kuvve kuvve sihâm-ı şafâ eger
Taḳsîm olur ‘âşıḳa sehm-i diğér değér
6. Âlât-ı rezm olur bedel esbâb-ı bezmgâh
Gül ile lâle yêrine tâc ü teber biter

⁹ A Tevfîk, maksadın anlatışı itibarlı olur (zira) sözde tarz güzelliği olmaz ise cefa verir.

131 AE: 50^a (YTD: g. 65)

¹ Keder pası gönül aynasından geçmezse hayal ayağı o görme ışığına basar sanma.

² (O) gönül alan sevgilinin yumuşak teni o kadar naziktir (ki) bedenine baksan bakışın teli batâr.

³ İdrak gözünü her gece açmazsa gafillik kâbusu bile insana kötü gelir.

⁴ (Senin) kapına yönelmeyle gönlüm ateş içinde (bir) nala döner (zira) atasözünde denmiştir: Cehennem ateşinin diyarına yolculuk...

4^a: Kıt‘a AE: Kaṭ‘a YTD

⁵ Şayet dünyada kuvvetli huzur oku bölüştürülse âşıḳa (yine) diğér ok değér.

5^a: Kuvve kuvve AE: Tûde tûde YTD

⁶ Savaş aletleri meclis gereçlerinin yerine geçer (o zaman) gül ve lale yerine taç ve balta geçer.

6^a: Tâc u teber AE: Tîğ u teber YTD

7. **Tevfîk**-i ehl-i âhîretün kām-ı dünyevî
‘Aynında mu‘teber degül ednâ kader kadar

⁷ Ahiret ehli (olan) Tevfik’in gözünde dünya arzusu adi kader kadar itibarlı değil.

SONUÇ

Çalışmanın konusu Millet Kütüphanesi Ali Emiri 717 Numarada kayıtlı bulunan Mecmû'a-yı Eş'âr isimli şiir mecmuasıdır. Yazarı ve hazırlanma tarihi belli olmamakla birlikte içeriğinde barındırdığı şairler ve tarih manzumeleri sebebiyle XVIII. yüzyılda hazırlandığı fikri oluşturmaktadır. Çeşitli şairlere ait şiirleri barındıran mecmuanın hazırlanmasında belli bir tertip yönteminin izlenmediği görülmüştür. Kimi yerlerde aynı memleketten şairlerin art arda verildiği görülse de bu durum mecmuanın tamamı için geçerli olmamıştır. Mecmuanın 1^b-25^a varakları Gülhan Çapşek Yıldız tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Mecmuanın 25^b-50^a varakları bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Giriş bölümünde mecmua kavramının anlamına, Osmanlı edebiyatındaki yerine ve önemine değinilmiştir. İnceleme başlığı altında mecmuanın 25^b-50^a varakları arasındaki 131 şiir ve 68 şair ile ilgili bilgi verilmiştir. Söz konusu şairlere ait şiir sayısı, şiirlerin vezni, kafiye ve redifleri, nazım şekli, divanı çalışılan şairlerin şiirlerinin divanda yer alıp almama durumu, tablo hâlinde verilmiştir. Ayrıca şiirlerde kullanılan vezinler ve bu vezinlerin bahirlerinin tablosu verilerek en çok kullanılan vezinlerin tespiti yapılmıştır.

İncelenen varakların sahip olduğu imla özellikleri tespit edilmiş, karşılaşılan problemler ve metin kurulurken izlenen yol yine ilgili başlıklar altında verilmiştir.

Metin çeviri yazı alfabesiyle verilip nesre aktarılmıştır. Şiirler, ait oldukları şairin divanında geçiyorsa divan ve mecmuadaki farklar, şiirin divandaki yeriyle birlikte dipnotta gösterilmiştir. Burada mecmuada yer alıp şairin divanında yer verilmeyen şiirler olduğu görülmüştür. Örneğin Refi' isimli şaire ait iki şiirin mecmuada bulunup şairin divanında yer almadığı tespit edilmiştir. Türkçe şiirler dışında 13 tane Farsça şiir tespit edilmiş, bu şiirler de çeviri yazı alfabesiyle gösterilip şiirlerin Türkçe nesre çevirisi yapılmıştır. Gazel, kaside, kıt'a, nazım, müfret, rubai vb. nazım şekillerine yer verilmiş olup en çok kullanılan nazım şeklinin gazel olduğu incleme sonucu tespit edilmiştir. Şiirler incelenirken karşılaşılan aruz kusurları dipnotta gösterilmiştir. Son kısımda metin içerisinde karşılaşılan ve açıklanmaya ihtiyaç duyulan kavramlar ile ilgili bilgi, örnek beyitlerle beraber verilmiş, metnin tıpkıbası da eklenerek çalışma tamamlanmıştır.

Mecmuanın incelenen 25^b-50^a varaklarında karşımıza hâlihazırda bir divana sahip olup divanı çalışılmış şairlerin yanında divanı tespit edilemeyen ve hakkındaki bilgiler sınırlı olan şairler tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra divanı çalışılan ama mecmuada yer alıp şairin divanında yer almayan şiirlerin varlığına ulaşılmıştır. Mecmuanın tamamı incelemeye tabi tutulduğu takdirde Osmanlı edebiyatı araştırmaları için önemli bir kaynak metin oluşturulmuş olacaktır.

AÇIKLAMALAR

1. **Âsaf (K. 76/13) (Kt. 106/3/4):**Süleymân peygamberin veziri İbn-i Barahyâ'nın adıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de de tavsif edilmiştir. Nüsha, tılsım, vefk gibi garip isimler ile simyanın mucidi telakki olunur. Edebiyatımızda resmî vasıflardan olarak vezir ve müşirlere tahsis olunmuştur.⁶²

Örnek:

Ey Âsaf-ı zamâne ki her rey-i sâibin

Rûkn-i esâs-ı saltanat-ı câvidân olur (Nef'î: Dîvân: k. 28/33)

“Ey devrin Âsaf'ı ki her isabetli fikrin ebedî saltanat temelini direği olur.”

2. **Âgûşa Çekmek (Kt. 48/1):** “Âgûş” kucak, koyun, göğüs, etek “âgûşa çekmek/almak” ise kucağa almak, sarılmak, göğsüne çekmek yahut bu fiillerin müstehcene varacak boyutuna işaret eden çeşitli anlamlara gelir. Âgûşa çekmek/almak ilk bakışta yalnızca âşık-sevgili ilişkisini ifade eden bir tabir gibi görünüp o şekilde anlaşılmaya müsait olmakla beraber, gök cisimleriyle ve bilhassa hale içindeki ay ile birlikte bir gökyüzü manzarası çizme, küçük bir çocuğu kucağa alma, ölünün toprağa girmesi, ok atılırken yayın okçuya doğru çekilmesi yahut zikir halkasında bir dervişin ortada kalması gibi çok anlamlara gelebilen esnek bir tabirdir. Şairane muziplik gereği okuyucuyu şaşırtmak ve dikkatini çekmek için şairler çoğu zaman bu manzaralar eşliğinde sevgiliyi kucaklama, vuslata erme sahnelerini ima ederler. Bu durum şairlerin konu müsait olduğu ölçüde mana sınırlarını zorlama geleneğinin bir gereği olarak adeta bir oyuncu gibi gerçek hâlleriyle ilgisi olmadığı hâlde çeşitli rollere girmeleri yahut bir hikâye anlatıcısı gibi ilgi çekici sahneler yer vermeleri şeklinde düşünülebilir.⁶³

Örnek:

Sâmî o mehi hâle-i âgûşa çekince

Gayretle sipihr-i hased-endûz öledüşdi (Sâmî: Dîvân: g. 127/7)

“Sâmî o ayı kucak dairesine çekince haset toplayan felek kıskançlıkla öldü.”

⁶² ONAY, Ahmet Talat: *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*; Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, hzl. Cemal Kurnaz, Ankara 2007, s. 29.

⁶³ ŞENTÜRK, Ahmet Atilla: *Osmanlı Şiir Kılavuzu I, OSEDAM (Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi)*, İstanbul 2016 s. 117.

3. Ankâ (G. 16/6) (K. 76/23): Kaf Dağı'nda yaşadığı söylenen mevhum bir kuş. Renkli tüylerle süslü, yüzü insan yüzüne benzer. Boynu gayet uzun, kendisinde her hayvandan bir alâmet olan büyük bir kuşmuş. Bulunduğu yerdeki kuşları avlayıp garba doğru uçarmış. Bundan dolayı bu kuşa “Ankâ-yı mugrip” demişlerdir. Bu kuş, bulunduğu yerde ne kadar hayvan varsa birer birer alıp götürürmüş. Hayvan kalmayınca nöbet çocuklara gelmiş, bunun üzerine oranın halkı “eshâh-ı res”, peygamberlerine şikâyet etmişler. Peygamberlerinin duasıyla Ankâ'nın hem kendisi hem de nesli yıldırımla öldürülmüş. Ankâ'ya ait daha birçok efsaneler vardır. Ankâ'ya “Sîreng” ve “Sîmurg” derler.⁶⁴

Örnek:

'Aşk sahrâsını her lahza Hümâ-yı gönlüm

Tek ü tenhâ dolanur sanma gezer 'Ankâ tek (Nigârî: Dîvân: g. 405/3)

“Gönlümün Hümâ'sı aşk çölünü her an yalnız gezer zannetme (zira) Ankâ tek gezer.”

4. Bî-sütûn (G. 127/4): İran'ın Kirmanşah eyaletinde bulunan Behistûn Dağı, Kral Darius tarafından yazdırılan üç dilli kitabesi ve kaya rölyefleriyle meşhurdur. Edebî gelenekte yaygın kabul gören hikâyeye göre Hüsrev-i Pervîz'in sevgilisi Şîrîn'e âşık olan Ferhâd, bu dağın içinden bir su kanalı açsın diye Hüsrev tarafından görevlendirilir. Şîrîn için o meşhur külüngüyle büyük kayaları kırıp dağı delmeye başlayan Ferhâd'a yine Hüsrev'in bir hilesiyle ihtiyar bir kadın aracılığıyla Şîrîn'in öldüğü yolunda yalan bir haber ulaştırılır. Ferhâd bu acıya dayanamayarak elindeki külüngü havaya atıp başına isabet ettirir ve ölür.⁶⁵

Örnek:

Benem Ferhâd-ı gam farkumda na'lüm tîşe-i mihnet

Sen ey dağ-ı cünûn sînemde kûh-ı Bîsütûnumsun (Vusûlî: Dîvân: g. 142/4)

“Ben gam Ferhâd'ıyım, başımdaki nalım sıkıntı baltasıdır; ey delilik yarası! Sense göğsümde Bîsütun dağımsın.”

5. Beytül-Ma'mûr (G. 24/5): Rivayete göre Hz. Âdem cennetten yeryüzüne inince zürriyeti çoğaldı. Allah, cennetü'ül-me'vâdan bir kasrı –Âdem ve zürriyetinin ibâdet etmeleri için- Kâ'be'nin bulunduğu yere indirdi. Bu kasır beyaz inciden ve kırmızı yakuttan yapılmıştı.

⁶⁴ LEVEND, Agâh Sırrı: *Divan Edebiyatı: Kelimeler ve remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*; Dergâh Yayınları, İstanbul 2015, s. 185-186.

⁶⁵ ŞENTÜRK, Ahmet Atilla: *Osmanlı Şiiri Kılavuzu II*, OSEDAM (Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi), İstanbul 2017, s. 259-260.

Tufanda yedinci kat göğe çekildi. Fakat Hacer-i Esved koparak tufan sularına karıştı. Hz. İbrahim Kâbe'yi onun bulunduğu yere yaptı.⁶⁶

Örnek:

Beyt-i ma'mûr-ı felek mi ol fezâda ol saray

Yâ zemini cennet olmuş Ka'be-i ulyâ mıdır (Nef'î: *Dîvân*: k. 6/2)

“O gökyüzündeki saray feleğin Beyt-i Mamur'u mudur, yoksa yeri cennet olmuş yüce Kâbe midir?”

6. Behram (K. 76/10): Sâsâniyân sülalesinden Yezdgird'in oğlu olan ve Behram-ı Gûr adıyla anılan padişah. Yaban eşiği anlamına gelen gûr kelimesi, sürekli yaban eşiği avlamakla vaktini geçiren Behram'a sıfat olarak verilmiş. Cesaret, adalet ve kahramanlıklarıyla meşhur bir padişah imiş. Rivayetlere göre hüküm sürdüğü memleketlerde dört yıl boyunca hiç kimse ölmemiş. Behram döneminde eğlence, saz ve söz o derece yaygınlaşmıştı ki insanlar bütün vakitlerini zevk, sefa içinde geçirirlermiş.⁶⁷

Örnek:

Didi Behrâm-ı düşmen-kâm gördi darb-ı şemşîrin

Koluña kuvvet ey rûz-ı vegânuñ Şâh-ı Merdânı (Bâkî: *Dîvân*: K. 14/13)

“Ey savaş gününün Şâh-ı Merdânı (yiğitlerin şâhı) koluna kuvvet, düşman sevici Behram kılıcının darbesini gördü, dedi.”

7. Bâbil Kuyusu (Çâh-ı Bâbil-Çeh-i Bâbü) (G. 10/6): Babil kalesi içinde bulunduğu rivayet edilen meşhur kuyu olup Hârut ve Mârut adlı melekler (bk. Hârut ve Mârut) cezalarını çekmek için buraya baş aşağı olarak hapsedilmişleridir.⁶⁸

Örnek:

Ne kuyı kazdı zenahdânı çeh için ne didi

K'utanup geçdi yidi kat yire çâh-ı Bâbil (Emrî: *Dîvân*: g. 304/2)

“Çenesi çukur için ne dedi, ne kuyu kazdı (ki) Bâbil kuyusu utanıp yedi kat yere geçti?”

8. Bûselik (G. 129/5): Türk mûsikîsindeki 13 basit makamın 2.sidir. Kelime Farsça “bûse=öpüş, öpücük” ile Türkçe” -lik” ekinden yapılmış gibi görünüyorsa da “Ebû-Selik” has isminden bozulmuştur ve eski metinlerde bu şekilde geçmektedir. Ancak XIII-XV. asırlara ait

⁶⁶ ONAY: *a. g. e. s.* 71.

⁶⁷ TÖKEL, Dursun Ali: *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 117.

⁶⁸ ŞENTÜRK: *a. g. e. s.* 10.

nazariyat kitapları, bugün “Kürdî” dediğimiz makama “Bûselik” veya “Ebû-selik” demektedirler. En eski makamlardan olan Bûselik, Batı mûsikîsindeki “minör”e karşılıktır.⁶⁹

Örnek:

Hep makâmât-ı ‘aşkı seyr itdük

Bûselikte varup karâr iderüz (Kâil: *Dîvân*: g. 59/5)

“Hep aşkın makamlarını seyrettik (başlangıçtan karara kadar akışı sürdürdük) (ancak) varıp buselikte dururuz.”

9. Bahâristân (G. 67/4): Mollâ Câmi’nin Hüseyin-i Baykara’ya sunmak için nazmettiği bu meşhur eserin adı da “gülistan” ve “bostan” gibi çiçek ve yeşilliklerle ilgili bir isme sahip olup bunlar aynı zamanda kitap adları olmak bakımından Bostan’dan bahsedilen beyitlerde şairler bu eserin adını gerçek anlamda yahut iyham yoluyla zikretmeye çalışırlar.⁷⁰

Örnek:

Vasf-ı hüsnüñle senüñ ey serv-i gülruh dâima

Her taraf taraf-ı gülistân u bahâristân olur (Edirneli Nazmî: *Dîvân*: g. 447/2)

“A gül yanaklı servi, senin güzelliğinin sıfatıyla her taraf gül bahçesi ve bahar tarafı/ Gülistan ve Bahâristân olur.”

10. Bedahşan (G. 10/4) (G. 20/3): Klasik Türk ve İran edebiyatlarında altından sonra adına en çok rastlanan kıymetli madenlerden biri olan la’lin en meşhur cinsi, çıktığı Bedahşan şehrine nispetle edebî eserlerde daha çok “la’l-i Bedahşan” şeklinde geçer. Fakat Bedahşan ile bunun muhaffefi olan bedahş kelimeleri tek başlarına la’l-i Bedahşan’dan kinaye olarak “la’l” manasına da kullanılırlar. Bedahşî ve bedahşânî de aynı manayı ifade etmektedir. Öte yandan rengi itibariyle mecazen “şarap” manasında kullanılmasının yanı sıra erimiş la’l (la’l-i müzâb) şaraba benzetilir ve bir cins iyi şarabın adı olarak da geçer. Bâkî’nin “İçelim la’l-i müzâbı saçalım cür’aları/ Hâk-i gülzârı bugün kân-ı bedahşan edelim” beyti buna bir örnektir. Az da olsa “kan” manasında kullanıldığı görülen bedahşan, ayrıca bölgede çıkan bir cins taşın ezilmesiyle elde edilen lacivert rengin adıdır⁷¹

Afgan Türkistanı olarak da bilinen bölgenin kuzeyinde Amuderya, güneyinde Hindukuş dağları, doğusunda Doğu Türkistan, batısında ise Kunduz ırmağı bulunur. Kısmen dağlık

⁶⁹ ÖZTUNA, Yılmaz: *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 48.

⁷⁰ ŞENTÜRK: *a. g. e. s.* 267.

⁷¹ UZUN, Mustafa İsmet: “*Bedahşan*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, C. 5, s. 292.

görünüşte yüksek bir yayla olan Bedaḥşân'ın en hareketli kesimi ve en canlı ticaret alanı Gökçesu (Kökçesu) vadisidir.⁷²

Örnek:

Leb mi bu yâ yâkût mı yâ la'l-i Bedaḥşân

Halva mı bu ya şehd mi şekker mi nedür bu (Emrî: *Dîvân*: g. 420/2)

“Bu, dudak mı yakut mu ya da Bedaḥşân la'li mi (yoksa) helva mı bal mı şeker mi, nedir bu?”

11. Câm (G. 2/4) (G. 35/3): Cam ve porselenden üretilen, desenlerle süslü kadehler şekil, renk ve işlevleriyle gül, gonca, lale, meşale, kandil, mum, ateş koru, la'l taşı ve çok yaygın olarak sevgilinin ağzı ve dudaklarıyla ilgili olarak kullanılır. Eğlence meclislerinde elden ele dönüşü devr-i kadeh tanımının doğmasına sebep olmuştur. Sevgilinin dudaklarını öptüğü söylenmiş ve bu yüzden âşıklar tarafından kıskanılmıştır. Üzerinde kadeh duasının yazılı olması, dertleri dağıtması, İskender'in câm-ı cihân-nümâ adlı kadehi şiirlerde sıklıkla işlenmektedir.⁷³

Örnek:

Jeng-i gam gönflümüz âyînesine verdi keder

Vuralım mıskala-i câm ile zâtî saykal (Zâtî: *Dîvân*: g. 849/5)

“Ey Zâtî, gam pası gönflümüzün aynasını bulandırdı; ona şarap kadehinin mazgalasıyla cila vuralım.”

12. Çâr-bâğ (G. 40/3): İsfahan'da bir sahada Safevî hükümdarlarına mahsus büyük saraylar, vâsî bahçeler vardı. Bugün harabeleri meydandadır. Bu bahçelerdeki havuzlar, mermer parmaklıklar, ağaçlar vaktiyle pek mamur ve müzeyyen olduğunu gösterir. Şehrin ortasından geçen nehrin üzerindeki köprüden biri 150 metre uzunluğunda 22 metre genişliğinde gayet yüksek ve 25 kemerli olup üstü örtülü, sağ ve solu yayalara, ortası

⁷² SARAY, Mehmet: “Bedaḥşân”, *Türk iye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, C. 5, s. 292.

⁷³ ASLAN, Üzeyir; TAŞ, Hakan; ZÜLFE, Ömer: *Osmanlı Edebiyatının 200'ü*; OTTO, Ankara 2018, s. 109.

arabalara mahsus ve meşhurdur. Şehrin Afganlılar tarafından istilâsı sırasında harap olmuştur.

Bu mamuriyet dolayısıyla İsfahan’a Nısf-ı cihan ve bu sahaya çâr-bâğ denilmiştir.⁷⁴

Örnek:

Tab’ı mînâ-yı Çar-bâğ-ı kemâl

Nutk-ı rengîni kulkul-ı mey-i âl (Sâmî: *Dîvân*: m. 1/41)

“(Onun) yaradılışı olgunluk Çar-bâğının kadehi, renkli sözü (ise) kırmızı şarabın sesidir.”

13. Ferhâr (K. 76/72): “Türkistan’da Hitâ ile Kaşgar arasında bir şehirdir ki halkı hüsn ü sabâhat ile meşhurdur. Ve bir puthane adıdır. Tuhfe-i Vehbî Şerhi’nde beyan olduğuna göre bu puthanede nefislerini putların hizmetine vakfeden yetmiş kadar güzel kız varmış. Bunlardan biri öldüğü zaman nazirini bulup yerine korlarmış. Bu puthaneye bir kâfir gelip de putlara secde edince rahipler kendisine bu kızları göstererek istediğini beğenmesini teklif ederlermiş. O da hangisine meylederse onunla halvete girip visaline nâil olurmuş. “Ferhâr kelimesi Sanskritçe Vihara kelimesinden muharref olup Budizm dinine sâlik olanların mabedi demekmiş. Bu dinlerin mabetlerinde birçok nukûş ve tesâvir bulunduğundan bût-ı Ferhâr tabiri bu mabetlerdeki resimlere, heykellere benzetilmek suretiyle güzellere âlem olmuş.

Örnek:

Hâsılı asnâmdan pâk edtiler Ferhârımı

Aldı bir şâh-ı cihân gönlüm ile esrârımı (Hayâlî: *Dîvân*: g. 5/3)

“Velhasıl bir dünya sultanı gönlümle sırlarımı alarak Ferhâr’ımı putlardan temizledi.”

14. Gerdâniye (G. 129/5): Türk mûsikisinde bir mürekkep makam. Mübârek-Şâh, Lâzîkî ve *Fâtih Anonimi* gibi XIV-XV. asır eserlerinde imla şekli “Gerdâniyâ”dır. XVI. asrın ilk yıllarına ait *el- Matlâ*’da “Gerdâniye” imlâsı görülüyor. Gerdâniye’den elimizde 124 eser

⁷⁴

ONAY: a. g. e. s. 100.

vardır ki makamlar listesinde 49. sıraya girer. XIV-XV. asır nazariyat kitaplarında (Safîuddîn, *Fethîye* ve *Camîu'l-Elhân*) bu ad altında bugün bizim “Rast” dediğimiz dizi anılmaktadır. Bugün bu adı verdiğimiz makam, Rast ve Hüseyinî makamlarından mürekkeptir. En eski makamlardandır. Hamâsî ve millî bir karakteri vardır.⁷⁵

Örnek:

Bilürken gül-i ‘izârum bûselikden hazz ider ‘uşşâk

O şeh-nâz ile dir ey hâce gerdâniyyeden alçak (Sâmî: *Dîvân*: mt. 100)

“(O) gül yanaklım âşıkların buselikten (makamından) hoşlandığını bilirken şehnaz (makamı) ile ey hoca gerdâniyyeden alçak, der.”

15. Hoten (G. 25/1) (G. 65/3) (G. 71/1) (G. 122/4): Çin coğrafyasında Doğu Türkistan sınırları içinde kalan, misk ceylanlarıyla meşhur bölgedir. Misk maddesinin elde edildiği ceylanlar ve güzel kokuyla ilgili olarak geçer. Hıtâ ve hatâ diye telaffuz edildiğinde iham yoluyla ‘yanlış, hata’ anlamına işaret edecek şekilde kullanılır. Sevgilinin güzel kokulu saçları, beni ve yüzündeki ayva tüyleri söz konusu olduğunda misk ve nâfe çevresinde oluşan çağrışımla Çin, siyahlık, sahra, post, anber ve galiye gibi kelimeler Hoten bölgesi ekseninde kurulan hayalleri süsleyecek şekilde özenle seçilmiştir.⁷⁶

Örnek:

Çeşmine dedim hatâ ile hoten âhûsı lîk

Sonra bildim kim değil merdûm-kûş âhû-yı hoten (Emrî: *Dîvân*: g. 367/4)

“Gözlerine yanlışlıkla Hoten ceylanı dedim; ama sonra fark etti, Hoten ceylanı adam öldürmez ki.”

16. İbn Nüceym, Zeynüddin (G. 39/4): 926 (1520) yılında Kahire’de doğdu. Adı kaynaklarda Zeynelâbidîn veya kısaca Zeyn olarak da geçmekte, dedelerinden Nüceym adlı birine nispetle İbn Nüceym olarak anılmaktadır. Şerefeddin el-Bulkînî, İbnü’ş-Şelebî diye tanınan Şehabeddin Ahmed b. Yûnus el-Mısırî, Eminüddin Muhammed b. Abdülâl ed-

⁷⁵ ÖZTUNA: a. g. e. s. 131.

⁷⁶ ASLAN, TAŞ, ZÜLFE: a. g. e. s. 163.

Dımaşkî, Ebü'l-Feyz es-Sülemî, İbnü'l-Halebî, Nûreddin ed-Deylemî el-Mâlikî ve Şukayr el-Mağribî gibi âlimlerden ders aldı; erken yaşta fetva ve ders vermeye başladı. İbn Kutluboğa ile (ö. 879/1474) Burhâneddin ibnü'l-Kerekî (ö. 922/1516) İbnü'l-İmâd tarafından onun hocaları arasında zikredilmekte, İbn Nüceym'in eserlerini neşreden Abdülazîz el-Vekîl, Halîl el-Meys ve Muhammed Mutî el-Hâfız gibi çağdaş araştırmacılar da bu hatayı tekrarlamaktadırlar.⁷⁷

17. Kistrâ (K. 81/14): İran Sâsânîyân hükümdarlarından Nû-şirevân lakabıdır. Hüsrev kelimesinin Arapçasıdır. Kendisinden sonra gelen İran hükümdarlarına Kistrâ lakap olmuştur. Hz. Muhammed bunun zamanında dünyaya teşrif buyurmuşlardır. Nûşirevân-ı Âdil de denir çünkü adaletiyle meşhurdur.⁷⁸

Örnek:

Kâh-ı hüsn-i yâre bak seyr it hâm-ı ebrûsını

Adın anma tâk-ı Kistrâ ile kasr-ı Kayserün (Bâkî: *Dîvân*: g. 258/2)

“Sevgilinin güzellik köşküne bak, kaşının kemerini seyret; Kistrâ’nın kemeriyle Kayser’in kasrının adını anma.”

18. Lâle (G. 24/4) (G. 34/2) (G. 44/4) (G. 45/3) (G. 110/4) (G. 131/6): Zambakgillerden pembe renkli çiçeğin adıdır. Yüzden fazla çeşidi vardır. Kûhî, berrî, şakâyık, dilsuhte, dilsûz, Hıtâyî, hodrûy, dûrûy, duhânî, Nu’mânî vb. isimleri olduğu gibi beyaz, sarı, kırmızı, mavi renkte olanları vardır. Sevgilinin dudağı için benzetilen olur. Yaprakları koyu kırmızı ve ortası siyah renkte olanına duhterî lale denir. Bu laleye âzergûn “ateş renkli” denildiği gibi Şakâyık-ı Nu’mâniyye de denmiştir çünkü Nu’m3an b. Munzur bu çiçeğe çok değer vermiştir. Lale, Osmanlı tıp kitaplarında gelincik çiçeği olarak resmedilmiştir.⁷⁹

Örnek:

Göreliden lâlenin destinde câmu

Ufattım kâse-i sabr u sükûnum (Figânî: *Dîvân*: g. 55/2)

“Lalenin elindeki kadehi gördüğümünden beri sabır ve sükûn kâsesini tuz buz ettim.”

⁷⁷ ÖZEL, Ahmet: “İbn Nüceym”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, C. 20, s. 236-237.

⁷⁸ ONAY: a. g. e. s. 10.

⁷⁹ ASLAN, TAŞ, ZÜLFE: a. g. e. s. 208-209.

19. La'l (G. 06/3) (G. 34/6) (G. 66/3) (G. 67/3) (K. 70/11) (G. 71/4) (G. 103/5) (G. 108/5) (G. 110/4) (G. 120/2): Kıymetli bir maden. En bilinen cinsi Bedahşan'da çıkar. Ocaktan ilk çıktığında rengi beyaz olan taşı, yeni kesilmiş bir hayvanın ciğerine sarıp ciğer kanıyla güzel bir renk almasını sağlarlarmış. Eski astrolojiye göre güneşin ve bazı yıldızların madenlere tesir ettiğine inanılırdı. La'lin de rengini Süheyl yıldızının ışığından aldığı rivayet edilir. Renklerine göre muasferânî, rummânî-sâfî, âteşî, unnâbî, hamrî, akrebi ve basalî çeşitleri vardır. En muteberi nar renginde olan rummânîdir. Şiirde istiare yoluyla dudak, kimi zaman da şarap yerinde kullanılır. La'l-i Bedahşan, la'l-i nigin, la'l-i sîrâb, la'l-i nisâr gibi adlandırmalarla lalelere ad olmuştur.⁸⁰

Örnek:

La 'l-i lebiñe cân ile dil müşterî iken

Bâzâr edersen ey boyu şimşâd elin beri (Necâtî: *Dîvân*: g. 638/3)

“A şimşir boylu, can ile gönül senin la'l dudağına müşteri iken pazarlık etmek istersen ver elini anlaşılm.”

20. Misk (G. 4/1) (G. 10/3) (G. 24/3) (G. 25/1) (G. 44/3) (G. 65/3) (G. 66/4) (G. 90/5) (G. 122/1/4): Doğu Türkistan'da özellikle Hoten/Hıtâ adı verilen bir bölgede yaşayan özel bir ceylan türünün (*moschus moschiferus*) göbeğindeki nâfe adı verilen kesede kan yoluyla oluşan siyah renkli güzel ve keskin kokulu maddeye denir. Hayvanın keseyi düşürmesiyle elde edilen misk, çeşitli işlemlerden geçirilir. Hoten/Hıtân/Hatâ, nâfe, Çîn, âhû, sahrâ, siyah renk, kan, post, deri, yolculuk, amber, yüz karası, kan yutmak, aşk ile müşk gizlenmez, perişanlık, sevgilinin saçları, beni ve ayva tüyleri gibi kelime, kavram ve deyimler misk eksenindeki beyitlerde zengin çağrışımlarla işlenmektedir. Siyah rengi ve güzel kokusuyla misk en çok sevgilinin saçlarıyla bağlantılı olarak geçer.⁸¹

Örnek:

Çîn- i zülfün miske benzettim hatâsın bilmedim

Key perîşân söyledim bu yüz karasın bilmedim (Ahmed Paşa: *Dîvân*: g. 191/1)

“Saçının kıvrımını/Çîn'ini miske benzettim(bunun) hatasını/Hıtâ'sını bilemedim; çok karışık bir şey söyledim bu yüz karasını bilemedim.”

⁸⁰ ASLAN, TAŞ, ZÜLFE: *a. g. e. s.* 138-139.

⁸¹ ASLAN, TAŞ, ZÜLFE: *a. g. e. s.* 155-156.

21. Nazîre (G. 120/7): Sözlük anlamı, “bir şeye benzemek üzere yapılan şey, örnek, misl, karşılık, bir nesneye benzeyen nesne, bir davranışa karşılık olarak yapılan davranış” demektir. Edebî bir kavram olarak, “müsabaka yollu şiir karşılığı, bir şâirin şiirine benzemek kastıyla nazmedilen şiir” biçiminde tanımlanmaktadır. nazîre olan şiirlerin; 1. Örnek alınan/zemin şiirinin vezniyle yazılması, 2. Aynı kafiye ve redifte olması, 3. Söyleyiş, anlam ve hayal benzerliğinin bulunması şarttır. Nazîre yazılan/tanzir edilen/zemin olan şiirler, döneminde herkesçe beğenilmiş, güzel şiirlerdir. Nazîre yazan şâir öncelikle örnek/zemin şiiri geçmeyi yani ondan daha güzelini yazmayı amaçlar. Nazîre yazan şâir iddialıdır. Klasik Türk edebiyatında nazîre mecmuaları tertip edilmiştir. Ömer b. Mezîd’in *Mecmû’atü’n-Nezâ’ir*’i, Eğridirli Haccı Kemal’in *Câmiu’n-Nezâ’ir*’i, Pervâne Bey’in *Nâzire Mecmuası*, en tanınmış nazîre mecmualarıdır.⁸²

Örnek:

‘Atâyî gibi üstâde nazîre dimek olurdu

Biraz nâzûk edâlar olsa üstâdâne olmazsa (Nevizâde Atâyî: *Dîvân*: g. 218/5)

“(Şayet) biraz nazik tavırlar olsa üstatça olmazsa Nevâî gibi (bir) üstada nazire söylemek olurdu.”

22. Perr-i Meges (G. 32/3): Bu tamlama Osmanlı şiirinde beyit içerisinde temel anlamının yanında yan anlamlara gelecek şekilde de kullanılmıştır. Ozan Yılmaz, bu tamlamayı temel anlamı dışında; bir tür değerli kumaş, ipek tül/cibinlik, Bir usûl ismi, bir tür silah, kadeh deseni gibi yan anlamlara gelecek şekilde de kullanıldığını tespit etmiştir.

Per-i meges, “değerli ipek kumaş anlamından hareketle zengin ve seçkin kimselerin kullandığı cibinlik yahut tül örtü anlamını da taşır. Sivrisinek ve benzeri dış etkenlerden korunmak için kullanılan cibinliğin ön kısmı dışarıdan bakıldığında iki sinek kanadını andırmaktadır. Şekil bakımından sinek kanadına benzemesi şâirlere de ilham kaynağı olmuş, beyitlerde bu anlamıyla yer almıştır. Bir sinek kanadı kadar ince ve hassas olması da bu ilhamın bir başka sebebidir. Ayrıca padişahların çadır ve otağının atlas, ipek vb. değerli kumaşlardan yapılması da per- i megesin beyitlerde bu anlamla yer almasına zemin hazırlamıştır.”⁸³

⁸² ASLAN, TAŞ, ZÜLFE: a. g. e. s. 69.

⁸³ YILMAZ, Ozan: “Klasik Türk Şiirinde Çok Anımlı Bir Tamlama: Per-i Meges (Sinek Kanadı)”, *Bir Devr-i Kadim Efendisi Prof. Dr. Tahir Üzgör’e Armağan*, Yayınevi Yayınları, Ankara 2018, s. 703-713.

Örnek:

Gâh olur perr-i megesdir sâyebân-ı haşmetim

Gâh olur eflâkdir kemter otâğ-ı meclisim (Hayâlî: *Dîvân*: g. 12/2)

“Kimi zaman sinek kanadı görkemli çadırım olur. Kimi zaman da gökyüzü, meclisimin en basit otağı olur.”

23. Pençe-i Mercân (G. 93/4): Mercan denizinden çıkınca girintili çıkıntılı tıpkı bir el şeklinde olur. Pençe-i mercan tabirinden maksud kırmızılıktır. Eski edebiyatımızda dilberin dudağına da müşebbehünbih yapılmıştır.⁸⁴

Örnek:

La’l-i leb-i dilbere özün nisbet edelden

Âzûrde-i dilim pençe-i mercân elinden (Bâkî: *Dîvân*: g. 359/5)

“Sevgilinin la’l gibi dudağına kendini benziyor sandığından beri pençe-i mercana kalbim inciniktir yani mercanın kırmızılığı beni üzüyor.”

24. Remed (G. 27/4): ‘Göz ağrması’. Göz akının iltihaplanmasıyla ortaya çıkan bir hastalıktır. Hastalığın sebebi kandan ise göz kapağı kızarır, gerilir ve şişer. Gözde çapaklanma, ağırlaşma ve yanma görülür. Tedavisi, hasta olan göz tarafındaki koldan kan almak ve incikten hacamatla gerçekleşir.

Remed hastalığında göz, ışığa ve havaya karşı hassaslaşır; hasta, ışığa bakamaz. Bu yüzden göz, siyah, sarı ve kırmızı renkli örtülerle kapatılır. Bu örtülere karaltı adı verilir. Gül suyu damlatma, sürme çekme ve kan alma gibi işlemlerle de remed hastalığı tedavi edilmektedir. Remed hastalığının belirtilerinden kanlanma ve tedavide kullanılan siyah örtü beyitlerde özellikle işlenmektedir.⁸⁵

Örnek:

Dem-i şafakla ‘adîl olmuş-ıdı çeşm-i felek

Şeb aşmış-ıdı siyeh perde kılmaga hoş-ğâl (Yâkînî: *Dîvân*: k. 1/2)

“Göğün gözü şafakla kanlanmış, hastalanmıştı; gece onu iyileştirmek için siyah perde asmıştı.”

25. Rişte-i Cân (G. 7/4): İnsanın hayat kaynağı ve hayatın bağlı olduğu ip diye nitelenen rişte-i cân ‘can damarı, şah damar’ diye tanımlanabilir. Şairler hayatlarının bağlı

⁸⁴ ONAY: a. g. e. s. 313.

⁸⁵ ZÜLFE, Ömer: *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde: Osmanlı Şiirinden Kelimeler, Kavramlar, Deyimler*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2011, s. 263.

olduğunu söyledikleri bu can ipini türlü hayallerle süsleyerek şiirin konusu içine çekmişlerdir. Bunlardan bir tanesi de mumun fitiliyle rişte-i cân arasında ilgi kurulmasıdır. Muma teşbih edilen insanın, sevgili uğruna mumun fitili gibi can ipini yakması söz konusudur.⁸⁶

Örnek:

Şem‘ gibi zāhiren ḥandān olur erbāb-ı şevk

Rişte-i cânı yanar her dem gözi giryān olur (Selikî: *Dîvân*: g. 23/3)

“Dıştan mum gibi gülseler de (gerçekte) şevk erbabının içten içe can damarı yanar, her zaman gözü yaşlı olur.”

26. Sünbül (G. 40/1) (G. 44/3) (K. 76/69) (G. 104/4) (G. 127/3): Mor renkli, güzel ve keskin kokulu, ilkbaharda salkım şeklindeki görüntüsüyle saçı andıran çiçekler açan bir bitkidir. Koyu rengi ve güzel kokusuyla sevgilinin saçları ile arasında benzetme ilgisi kurulur. sünbül geçtiği yerde mecazen sevgilinin saçları kastedilir. Aşağı sarkan hâliyle matem göstergesi olmak üzere çözülmüş saç bölümü olarak da nitelenmektedir. Duman, akşam, gece, misk, karga ve Hindû gibi benzetmeler sünbül geçen beyitlerde söz konusu edilir. Hafif serin, kapalı fakat yağmursuz, gezintiye müsait havaya sünbül hava veya sünbülü denir.⁸⁷

Örnek:

Yanar ‘aşk odu gülşende şerârıdır kızıl güller

‘Alevler lâleler dūd-ı kebûdu oldu sünbüller (Emrî: *Dîvân*: kt. 173/1)

“Aşk ateşi gül bahçesinde yanar; kızıl güller onun kıvılcımları, alevleri gelincikler, mor dumanı da sünbüllerdir.”

27. Şehnâz (G. 129/5): Türk mûsikîsinde bir mürekkep makam. Farsçada “nazlı, şûh, güzel” demektir. Elimizde 251 örneği vardır ve 28. sıradadır. Eskiden çok, son zamanlarda daha az kullanılmıştır. XIII. asır Türk mûsikîsinde “6. âvâz” sayılmıştır. En eski makamlardandır. Hicâzkâr’ın daha yumuşağı ve nazlısı, masal edasına çok müsait, pek güzel ve karakteristik bir makamdır.⁸⁸

Örnek:

Çal perde-i şehnâzı ey mutrib-i hengâme

Esb-i tarâbım gelmiş imdi yine cevîlâna (Nigârî: *Dîvân*: kt. 733/1)

⁸⁶ ZÜLFE: a. g. e. s. 170.

⁸⁷ ASLAN, TAŞ, ZÜLFE: a. g. e. s. 210-211.

⁸⁸ ÖZTUNA: a. g. e. s. 451.

“Ey şamata çalgıcısı, şehnaz perdesini çal (zira) şimdi sevinç atım yine gezintiye gelmiş.”

28. Va’d-i Kemmûn (G. 40/5): Güya kimyon ekilirken “Yeşersin de bol bol su verelim” diye vadederlermiş. Kimyon o vaade aldanmayarak yetişirmiş.⁸⁹

Örnek:

Kâ’il yine kemmûn-ı dil oldu müteselli

Ol dil-ber-i gaddârı sanup va’dine vâfi (Kâil: *Dîvân*: g. 148/5)

“A Kâil, gönül kimyonu o zalim sevgiliyi sözünde duran zannedip yine teselli buldu.”

29. Zerkâ (G. 31/4): Zerkâ gök gözlü kadın demektir. Bakışında fevkalade kuvvet ve şiddet bulunan Yemameli bir kadının lakabıdır. Üç günlük mesafede olan bir şeyi görüp tanıyabilirmiş.⁹⁰

Örnek:

Çeşm-i Zerkâ-yı Yemmâmeyle mi bakdı bilmem

Nazar-ı şâhide ahsentü zihî dikkat-i tām (Nedîm: *Dîvân*: k. 9/6)

“Zerka-yı Yemmâme’nin gözüyle mi baktı bilmem (ama) aferin şahit bakışına, (o) ne güzel eksiksiz dikkattir.”

⁸⁹ OLGUN, Tahir: *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebi Mektuplar*: [hzl.] Cemal Kurnaz, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 105-16.

⁹⁰ LEVEND: *a. g. e.* s. 180.

AÇIKLAMALAR DİZİNİ

1. Âsaf: (K. 76/13) (Kt. 106/3/4)
2. Âgûşa Çekmek: (Kt. 48/1)
3. Ankâ: (G. 16/6) (K. 76/23)
4. Bî-sütûn: (G. 127/4)
5. Beytü'l-Ma'mûr: (G. 24/5)
6. Behram: (K. 76/10)
7. Bâbil Kuyusu (Çâh-ı Bâbil-Çeh-i Bâbil): (G. 10/6)
8. Bûselik: (G. 129/5)
9. Bahâristân:(G. 67/4)
10. Bedahşan: (G. 10/4) (G. 20/3)
11. Câm: (G. 2/4) (G. 35/3)
12. Çâr-bâğ: (G. 40/3)
13. Ferhâr:(K. 76/72)
14. Gerdâniye: (Ş. 129/5)
15. Hoten: (G. 25/1) (G. 65/3) (G. 71/1) (G. 122/4)
16. İbn Nüceym, Zeynüddin: (G. 39/4)
17. Kistrâ: (K. 81/14)
18. Lâle: (G. 24/4) (G. 34/2) (G. 44/4) (G. 45/3) (G. 120/4) (G. 131/6)
19. La'l: (G. 06/3) (G. 34/6) (G. 64/3) (G. 66/3) (K. 70/11) (G. 71/4) (G. 103/5) (G. 108/5) (G. 110/4) (G. 120/2)
20. Misk: (G. 4/1) (G. 10/3) (G. 24/3) (G. 25/1) (G. 44/3) (G. 65/3) (G. 66/4) (G. 90/5) (G. 122/1/4)
21. Nazîre: (G. 120/7)
22. Perr-i Meges: (G. 32/3)
23. Pençe-i Mercân: (G. 93/4)
24. Remed: (G. 27/4)
25. Rişte-i cân: (G. 7/4)
26. Sünbül: (G. 40/1) (G. 44/3) (K. 76/69) (G. 104/4) (G. 127/3)
27. Şehnâz: (G. 129/5)
28. Va'd-i Kemmûn: (G. 40/5)
29. Zerkâ: (G. 31/4)

KAYNAKLAR

- AKSU, Cemal: *İbrahim Hanîf Dîvânı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.
- ASLAN, Üzeyir; TAŞ, Hakan; ZÜLFE, Ömer: *Osmanlı Edebiyatının 200'ü; OTTO*, Ankara 2018.
- AYAN, Hüseyin: *Cevrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1981.
- AYDEMİR, İbrahim, Ahmet: *Refî'-i Âmidî Dîvânı (Edisyon-Kritik)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 1989.
- AKGÜN (TEPE), Nuriye: *Fennî Divanı Metin-İndeks* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1997.
- AYDEMİR, Yaşar: “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilig*, s. 19 Güz 2001.
- BİRGÖREN, Hamdi: *Dâniş Dîvânı İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.
- BEKTAŞ, Ekrem: *Muvakkit-Zâde Muhammed Pertev Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.
- BAKHT, Kobra: *Seyyîd Burhan Dîvânı ve İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.
- ÇAĞLI, Adnan: *Halîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1998.
- DEVELLİOĞLU, Ferit: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.
- ERZAN, Mehmet Halil: *İhyâ Dîvânı ve Tahlîli (İnceleme-Tahlil- Tenkitli Metin) C. 1* Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Van 2012.
- GÜNEŞ, Mustafa: *Tıpkıbasım ve Yeni Harflerle Erzurum İbrahim Hakkı Dîvânı*, Sahhaflar Kitap Sarayı Yayınları, İstanbul 2008.
- KILIÇ, Yasin: *Râtib Ahmed Paşa Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.

KADIOĞLU, İdris: *Lebib-i Âmidî Hayatı, Edebî kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Diyarbakır 2003.

KONCU, Hanife: *Vâlî Dîvânı*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1998.

KARABUÇAK, Kemal: *Ebubekir Nusret Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)* Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya 2018.

KUT, Günay: “*Mecmua*” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler* C. 6, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986.

KAHRAMAN, Bahattin: *Vahîd-i Mahdûmî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Eserlerinin Tenkitli Metni* C. 1, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1995.

KÖKSAL, M. Fatih: “*Şiir Mecmualarının Önemi ve ‘Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi’ (MESTAP)*” *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, [hzl.] Hatice Aynur ve vd., Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012.

KURNAZ, Cemal: Halil Çeltik, “*Şairlerin Gözüyle Mecmua*”, *Türkoloji Araştırmaları*, C. 8/1, Ankara 2013.

KILIÇ, Atabey: “*Mecmuanın Tasnifine Dair*”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, [hzl.] Hatice Aynur ve vd., İstanbul 2012, Turkuaz Yayınları.

LEVEND, Âgâh Sırrı: *Türk Edebiyatı Tarihi I*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.

LEVEND, Agâh Sırrı: *Divan Edebiyatı: Kelimeler ve remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*; Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.

MÜTERCİM Âsım: *el-Okÿânusu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, [Hzl.] Mustafa Koç, Eyüp Tanrıverdi, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 1 C. 4, İstanbul 2013.

MACİT, Muhsin: *Nedîm Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.

ONAY, Ahmet Talat: *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*; Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, [hzl.] Cemal Kurnaz, Ankara 2007.

OLGUN, Tahir: *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebi Mektuplar*: [hzl.] Cemal Kurnaz, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

ÖZTUNA, Yılmaz: *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

ÖZEL, Ahmet: “İbn Nüceym”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 20, İstanbul 1999.

SARAY, Mehmet: “Bedahşan”, *Türk iye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla: *Osmanlı Şiir Kılavuzu I, OSEDAM* (Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi), İstanbul 2016.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla: *Osmanlı Şiiri Kılavuzu II, OSEDAM* (Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Merkezi), İstanbul 2017, s. 259-260.

TAŞ, Hakan: *Vusûlî Dîvânı [İnceleme-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2010.

TÖKEL, Dursun Ali: *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

TUĞLUK, İbrahim Halil: *Ahmed Vesîm Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2010.

TOZLU, Musa: *Ebubekir Sami Paşa Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Sakarya 2005.

UZUN, Mustafa İsmet: “Bedahşan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 1992.

ULUOCAK, Mustafa: *Çeşmî-Zâde Reşîd Dîvânı İnceleme ve Tenkitli Metin*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1998.

YILMAZ, Ozan: “Klasik Türk Şiirinde Çok Anlamlı Bir Tamlama: Per-i Meges (Sinek Kanadı)”, *Bir Devr-i Kadim Efendisi Prof. Dr. Tahir Üzgör’e Armağan*, Yayınevi Yayınları, Ankara 2018.

YENİKALE, Ahmet: *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.

YILMAZ, Kadri Hüsnü: *Hâmî Ahmed (Diyarbakri) Divanı İnceleme-Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

YAĞCI, Ömer Gökhan: *Mehmet Şerîf Efendi Dîvânı (İnceleme- Metin)* Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2006.

YILMAZTÜRK, Hasan: *Yahyâ Tevfîk Dîvânı (İnceleme- Metin)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2014.

ZÜLFE, Ömer: *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde: Osmanlı Şiirinden Kelimeler, Kavramlar, Deyimler*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2011.

[illegible]

171

20

10

2.

4

و له
الشاوور سه آه و صحت كز ناله
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه
مكن و انساو اي دالنين ايه

شعبي
انفرو
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق
ايك ز ملك دلي شين شاه اشتياق

عندي شوي
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق
حسرتك كمي چشم وندكاه اشتياق

دختر قاضي
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه

نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه
نور چشم پر نور و با صبا در چشمه

174

خوبی آمدی
 چار دیواری
 شمشیر ایمن
 سوزنی درازی
 شکر و طاق
 زین کلاه
 یکم نه چکر
 کوکلی
 سوزنی
 چکر

سوزنی درازی
 شکر و طاق
 زین کلاه
 یکم نه چکر
 کوکلی
 سوزنی
 چکر

سوزنی درازی
 شکر و طاق
 زین کلاه
 یکم نه چکر
 کوکلی
 سوزنی
 چکر

سوزنی درازی
 شکر و طاق
 زین کلاه
 یکم نه چکر
 کوکلی
 سوزنی
 چکر

سوزنی درازی
 شکر و طاق
 زین کلاه
 یکم نه چکر
 کوکلی
 سوزنی
 چکر

سوزنی درازی
 شکر و طاق
 زین کلاه
 یکم نه چکر
 کوکلی
 سوزنی
 چکر

چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد
چندین باره نهد

اوله
ایده در این باره
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه

دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه

دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه

دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه

دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه
دانشگاه

واصل غنطاً من جها الماء
 والابنة الاخر بالآء

[illegible]

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

راقی
 عسائی
 سوار حسن اولیاء رکوعی شریفه بیرونه
 نقیلا واریسه اولیاء کا فواد فرزانہ
 ہمارا فیروز بنیادہ جمعدہ علیہ
 تہنیکہ کشندہ کہ جولانہ مولانہ
 شکر افغانہ طوطی صفت عفت فزار اولہ
 ولور کیف عشرت اللہ کرانہ ملخانہ
 ولولاندی کوکبہ زلفدار اہل اعتبار
 ہی طوافی چرخ کلیہ یارنہ مارانہ
 ملک اولسہ راقی افغانہ انظار معنیانی
 در اولیاء جملہ ایوچرہ بیزارانہ

67

[illegible]

22

22

خاروی
تا خندان بدارت دردم و دردم
ز خنجرهای بر جانم چگونگی دارد
لطف میباید از او بدست آورد
کی بلام حسن خود را از دست آورد
شیرینم غم بودم و دردم دارد
کلیه بر نفسانی زین بر کف دارد
کلیه بر خشمم غم بودم و دردم دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد

وله
به زینم بخندان باده سرشار افتادم
ز خنجرهای بر جانم چگونگی دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
کلیه بر نفسانی زین بر کف دارد
کلیه بر خشمم غم بودم و دردم دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد

غنی کجندی
جنونی تو که از خنجرهای بر جانم
کلیه بر نفسانی زین بر کف دارد
کلیه بر خشمم غم بودم و دردم دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد

عند ضروری
از درد درد و ضایع سازد و داد زن
عزیز نهاد غایله بالای مرد را
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد
کلیه بر نفسانی زین بر کف دارد
کلیه بر خشمم غم بودم و دردم دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد

آمدن
روزی که خط و عذر سفید بوی خوش
آب و گلزار بهار سفید بوی خوش
منور زلف و کمر و در و طایفه آفرین
اشک و جگر و زار و سفید بوی خوش
درد و غم و کینه و در و طایفه آفرین
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد
کلیه بر نفسانی زین بر کف دارد
کلیه بر خشمم غم بودم و دردم دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد

وله
کودن عذاری کلان ایستاده
دوشنبه خنجرهای بر جانم چگونگی دارد
کلیه بر نفسانی زین بر کف دارد
کلیه بر خشمم غم بودم و دردم دارد
هرگاه که زینم دیدم و دردم دارد
از خنجرهای بر جانم چگونگی دارد

بیدارم در دل عشاق دارم چشم غم
 در آن خندان و در آن بیان و بی بیان دارم
 در آن کشتن گل صبح بهارم چشم غم
 بنیاد نشیندای در دود صورت غم
 جزا تو ای چشم انگارم چشم غم
 نهتم کاسیندای و فزونها را مستغرق چشم
 بجز در و در و در یک گدازم چشم غم
 غم در نیستی و هستی این در و در چشم
 دوی ای چون نقش و نگارم چشم غم
 محرم ای چشم تشنه بچشم دلم چشم
 سر ای سادین دشتا شکارم چشم غم

